

GMINA WISZNIA MAŁA

PLAN URZĄDZENIOWO-ROLNY

Wrocław, wrzesień 2005r.

Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych

50 – 044 Wrocław ul. J. Piłsudskiego 15/17

tel. (0...71) 372-38-56, 342-99-33 fax. (0...71) 342-99-13

e-mail: wbgitrwr@geo.pl lub wroclaw@dbgitr.neostrada.pl

**Opracowano na zlecenie Zarządu Województwa Dolnośląskiego
przy współudziale Gminy Wisznia Mała**

Zespół autorski:

Mgr inż. Adam Kotulski

Mgr inż. Krzysztof Sobkowiak

Mgr inż. Michał Chrulski

Mgr Janusz Kowalczyk

Nadzór merytoryczny:

Mgr inż. Ryszard Jopek

Mgr inż. Mikołaj Smyk

Mgr Ewa Małek

Prawa autorskie zastrzeżone

Wykorzystanie niniejszego opracowania dla potrzeb planistycznych, w zakresie wynikającym z przepisów autorskich dozwolone pod warunkiem podania źródła. Wykorzystanie w celach komercyjnych wymaga uprzedniej pisemnej zgody autora

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
I. ANALIZA I DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO	9
1. POŁOŻENIE I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY GMINY.....	9
2. ZRÓŻNICOWANIE GMINY POD WZGLĘDEM DEMOGRAFICZNYM I POZIOMU BEZROBOCIA.....	10
2.1. Stan i struktura ludności wiejskiej.....	10
2.1.1. Ludność wiejska.....	10
2.1.2. Ludność rolnicza.....	13
2.1.3. Wykształcenie ludności rolniczej.....	16
2.2. Poziom i struktura bezrobocia.....	17
3. WALORY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO.....	22
3.1. Charakterystyka przyrodnicza gminy.....	22
3.1.1. Położenie i rzeźba terenu.....	22
3.1.2. Budowa geologiczna.....	22
3.1.3. Surowce mineralne.....	23
3.1.4. Warunki wodne.....	24
3.1.5. Klimat.....	26
3.1.6. Charakterystyka gleb.....	26
3.1.7. Gleboznawcza klasyfikacja gruntów.....	27
3.1.8. Kompleksy glebowo – rolnicze.....	29
3.1.9. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....	31
3.1.10. Zagrożenie erozją.....	34
4. ORGANIZACJA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.....	37
4.1. Użytkowanie gruntów.....	37
4.1.1. Struktura użytkowania gruntów.....	37
4.1.2. Struktura użytków rolnych.....	41
4.2. Władanie gruntami.....	42
4.2.1. Struktura władania gruntami.....	42
4.2.2. Struktura władania użytkami rolnymi.....	45
4.3. Struktura gospodarstw prywatnych.....	49
4.3.1. Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw.....	49
4.3.2. Dzierżawa gruntów.....	50

4.3.3.	Rozdrobnienie gospodarstw.....	56
4.3.4.	Struktura gospodarstw według wieku użytkownika.....	57
5.	PRODUKCJA ROLNICZA.....	62
5.1.	Produkcja roślinna	62
5.2.	Produkcja zwierzęca.....	68
5.3.	Dochodowość produkcji rolnej.....	72
6.	WYPOSAŻENIE GMINY W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ.....	73
6.1.	Wyposażenie wsi w infrastrukturę techniczną.....	73
6.1.1.	Wodociągi.....	73
6.1.2.	Kanalizacja sanitarna.....	74
6.1.3.	Gazownictwo.....	75
6.1.4.	Elektryfikacja.....	76
6.1.5.	Telefonizacja.....	76
6.1.6.	Gospodarka odpadami stałymi.....	77
6.2.	Drogi.....	79
7.	OBSŁUGA ROLNICTWA.....	83
7.1.	Wyposażenie gospodarstw w sprzęt mechaniczny.....	83
7.2.	Firmy i podmioty obsługujące rolnictwo.....	83
8.	INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.....	87
8.1.	Szkolnictwo.....	87
8.2.	Kultura.....	88
8.3.	Opieka zdrowotna i opieka społeczna.....	89
9.	Wnioski	91
II.	USTALENIA PLANU URZĄDZENIOWO – ROLNEGO.....	95
1.	POPRAWA WARUNKÓW NATURALNYCH PRODUKCJI ROLNEJ.....	95
1.1.	Poprawa warunków wodnych i gospodarka wodna.....	95
1.1.1.	Melioracje podstawowe.....	95
1.1.2.	Melioracje szczegółowe.....	97
1.2.	Zapobieganie degradacji gleb	101
1.3.	Zapobieganie erozji gleb.....	102
2.	KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU.....	104
2.1.	Walory krajobrazowe gminy i turystyka.....	104
2.2.	Zalesienie gruntów.....	111

2.3.	Zadrzewienia.....	114
3.	GOSPODARKA GRUNTAMI I KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY AGRARNEJ.....	119
3.1.	Wyłączenie gruntów z użytkowania rolniczego.....	119
3.2.	Kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw.....	122
3.2.1.	Powierzchnia gospodarstwa, a możliwość uzyskania dochodu porównywalnego.....	122
3.2.2.	Poprawa struktury obszarowej gospodarstw.....	127
4.	POPRAWA PRZESTRZENNEJ ORGANIZACJI GOSPODARSTW	129
4.1.	Scalanie gruntów rolnych.....	129
4.2.	Kształtowanie sieci dróg.....	133
5.	KIERUNKI PRODUKCJI ROLNEJ.....	138
6.	KOLEJNOŚĆ PRAC URZĄDZENIOWO – ROLNYCH I ICH KOSZTY.....	142
6.1.	Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo – rolne.....	142
6.2.	Ogólne koszty oraz źródła finansowania przy realizacji podstawowych zabiegów urządzeniowo – rolnych.....	145
7.	WNIOSKI.....	154
8.	WYKAZ TABEL.....	158
9.	WYKAZ RYSUNKÓW.....	160
10.	WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH.....	162

WPROWADZENIE

W opracowanej przez Urząd Marszałkowski we Wrocławiu, i przyjętej uchwałą nr XXXV/583/2001 w dniu 25.05.2001 przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego, „Strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego” gmina Wisznia Mała ze względu na warunki społeczno – gospodarcze i warunki naturalne do produkcji rolnej oraz walory przyrodnicze, została zaliczona do regionu II, tj. regionu rolniczo – rekreacyjnego.

Głównymi celami dla wszystkich obszarów Dolnego Śląska są:

- podniesienie poziomu życia ludności wiejskiej,
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Celem głównym dla regionu II jest rozwój turystyki i rekreacji, w którym do celów szczegółowych zaliczono:

a) ochronę środowiska przyrodniczego poprzez realizację następującego zadania:

- modernizacja wysokoemisyjnych źródeł zanieczyszczeń.

b) modernizację rolnictwa poprzez realizację następujących zadań:

- wprowadzenie zasad rolnictwa ekologicznego ukierunkowanego na produkcję warzyw, sadownictwo i hodowlę ryb oraz hodowlę bydła (w tym mlecznego),
- przekształcenie struktury gospodarstw rolnych,
- zmiany w strukturze zatrudnienia.

c) rozwój alternatywnych źródeł utrzymania ludności, który można osiągnąć poprzez:

- racjonalne kształtowanie obszarów wiejskich dla potrzeb rolnictwa, rekreacji i turystyki,
- rozwój agroturystyki i bazy wypoczynku weekendowego dla miast,
- wykorzystanie istniejących kolei wąskotorowych dla celów turystyki i rekreacji.

Ochrona krajobrazu w regionie musi być głównym elementem opracowań planistyczno – przestrzennych i decyzji władz samorządowych ustalających inwestorom warunki zabudowy i zagospodarowania terenu.

Przy ścisłym przestrzeganiu zasad rolnictwa ekologicznego wyprodukowaną w tym rejonie żywność należałoby promować jako tzw. zdrową żywność. Część mieszkańców obszarów wiejskich mogłaby znaleźć zatrudnienie przy wstępnym przetwarzaniu, konfekcjonowaniu oraz marketingu i dystrybucji tej żywności. Proekologiczna modernizacja

rolnictwa wymagać będzie przekształcenia struktury obszarowej gospodarstw rolnych. Działaniem preferowanym w tym zakresie powinna być polaryzacja wielkości gospodarstw i dostosowanie ich obszaru do rodzaju prowadzonej produkcji rolniczej.

Na rozwój obszarów wiejskich decydujący wpływ mają jej władze samorządowe, które powinny pełnić rolę koordynatora. Przez koordynację zadań rozumie się tworzenie planów i opracowań dotyczących rozwoju gminy oraz czuwanie nad ich prawidłowym realizowaniem.

Jednym z takich opracowań jest „Plan urzędniowo – rolny gminy Wisznia Mała”, który składa się z:

1. Analiza stanu istniejącego ze szczególnym uwzględnieniem:
  - warunków naturalnych produkcji rolniczej,
  - warunków społeczno – gospodarczych,
  - infrastruktury technicznej,
  - infrastruktury społecznej,
  - obsługi rolnictwa.
2. Program rozwoju obszarów wiejskich obejmujący:
  - poprawę warunków naturalnych produkcji rolnej,
  - kształtowanie krajobrazu,
  - kształtowanie struktury agrarnej,
  - drogi transportu rolnego,
  - produkcję rolną i obsługę rolnictwa.
3. Ustalenie kolejności realizacji prac urzędniowo – rolnych.
4. Zasady organizacji i współdziałania przy realizacji planu.

Do opracowania planu wykorzystano:

- Strategię rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego,
- Strategię rozwoju gminy Wisznia Mała,
- częściowe miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla poszczególnych obszarów,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- Diagnoza gminy.

Zebrane dane uzupełniono o informacje uzyskane w:

- Urządzie Gminy,
- Powiatowym Urzędzie Pracy,

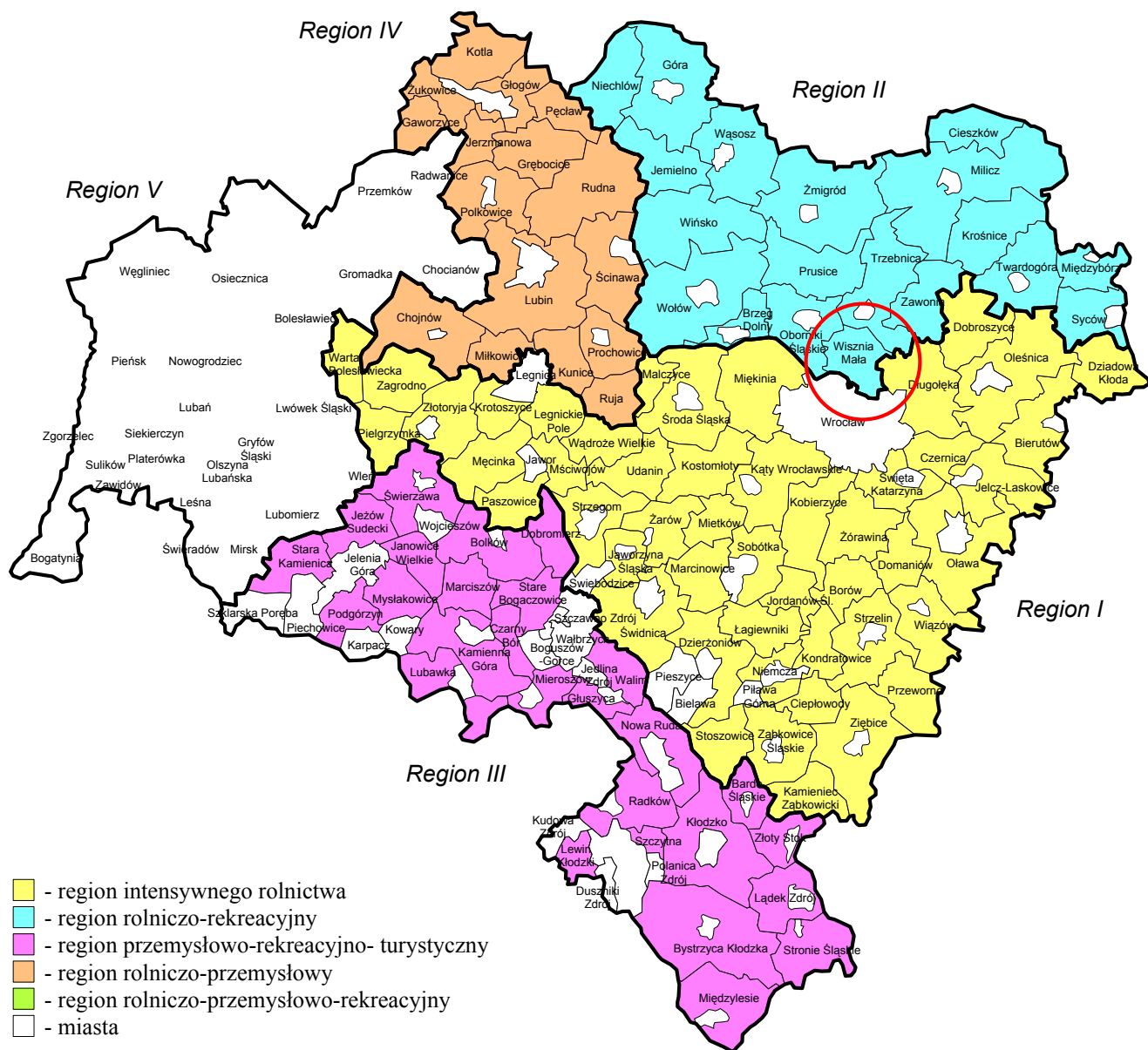
- Zakładzie Usług Komunalnych,
- Dolnośląskim Zarządzie Urządzeń Wodnych i Melioracji,
- Powiatowym Urzędzie Statystycznym,
- Starostwie Powiatowym w Trzebnicy,
- Agencji Nieruchomości Rolnych,
- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- od Państwowego Gospodarstwa Leśnego,
- od Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody,
- od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- od sołtysów i rad sołeckich,
- inwentaryzację terenową wykonaną w miesiącach lipiec - wrzesień 2004 r.

Przeprowadzona analiza zebranych danych dotyczących stanu istniejącego gminy pozwoliła na wysunięcie wniosków, na podstawie których określono potrzebę wykonania zadań niezbędnych do osiągnięcia celów przedstawionych w „Strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego”.

Z prac planistycznych zostały wyłączone trzy obręby położone w południowo – wschodniej części gminy będące we władaniu Ministerstwa Obrony Narodowej. Obecnie na tym terenie znajduje się poligon wojskowy. Większość obszaru zajmują tereny różne – 666,41 ha i użytki rolne – 179,58 ha. Pozostałe to: lasy i zadrzewienia – 4,41 ha oraz drogi 5,31 ha. Zgodnie z aneksem do Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wisznia Mała poligon wojskowy ma być zlikwidowany, a w miejscu tym przeznacza się grunty pod: inwestycje wraz z towarzyszącą zielenią ,niezbędnymi urządzeniami infrastruktury technicznej oraz obsługą komunikacyjną i zalesienia.

Znaczne koszty realizacji prac proponowanych w niniejszym planie oraz ich duży zakres zmuszają do podzielenia obszaru gminy na trzy rejony o różnym stopniu zapotrzebowania na te prace. Przy typowaniu rejonów brano pod uwagę wysokość nakładów oraz możliwość uzyskania korzyści ekonomicznych i pozaekonomicznych. Uwzględniając te czynniki wskazano obszary o dużym, średnim i małym zapotrzebowaniu na prace urządzeniowo – rolne. W celu osiągnięcia przewidywanych korzyści konieczne jest prowadzenie prac urządzeniowo - rolnych w oparciu o plany urządzeniowo – rolne poszczególnych wsi, które powinny być wykonywane jednocześnie z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. W przypadku opracowywania planów w różnych terminach powinny one uwzględniać wzajemnie swoje założenia.

Rys. nr 1. Regiony funkcjonalne Dolnego Śląska.

I. ANALIZA I DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. POŁOŻENIE I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY GMINY

Gmina Wisznia Mała położona jest we wschodniej części województwa dolnośląskiego, na północ od miasta Wrocławia, w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Zajmuje ona obszar pomiędzy rzeką Widawą na południu, a Wzgórzami Trzebnickimi na północy. Jej powierzchnia wynosi 10294,88 ha i jest jedną z mniejszych gmin województwa dolnośląskiego. Gmina Wisznia Mała graniczy:

- od strony południowej z miastem Wrocław,
- od zachodu i północnego - zachodu z gminą Oborniki Śląskie,
- od północy i północnego – wschodu z gminą Trzebnica,
- od wschodu z gminą Długołęka.

Gmina ma dobre połączenie z sąsiadami. Przebiega przez nią droga krajowa numer 5 (zarazem międzynarodowa E-261) Wrocław – Poznań oraz drogi wojewódzkie numer 342 Wrocław – Oborniki Śląskie i numer 348 od stacji kolejowej w Szewcach do drogi numer 342. Przez południowo – zachodnią część gminy biegnie linia kolejowa o znaczeniu państwowym relacji Wrocław – Poznań, a przez północno wschodnią linia kolejowa o znaczeniu lokalnym Wrocław Psie Pole – Trzebnica, która aktualnie jest wykorzystywana sporadycznie tylko dla ruchu towarowego.

Siedziba władz gminy jest położona niemal centralnie w stosunku do przynależnych sołectw. W gminie znajduje się 19 obrębów geodezyjnych tworzących 15 sołectw. Wsie Wysoki Kościół i Machnice tworzą jedno sołectwo a obręby Biskupice, Cienin i Raków wchodzi w skład poligonu wojskowego. Na terenie gminy znajdują się także 3 kolonie. W obrębie:

- Kryniczno – Raków Wielki i Gaj,
- Malin – Kalina.

2. ZRÓŻNICOWANIE GMINY POD WZGLĘDEM DEMOGRAFICZNYM I POZIOMU BEZROBOCIA

2.1 Stan i struktura ludności wiejskiej

2.1.1 Ludność wiejska

Gminę Wisznia Mała zamieszkuje 7888 mieszkańców, co przy powierzchni 102,9 km² daje gęstość zaludnienia 76,6 osób na km². Obrębem o największym zaludnieniu jest Strzeszów (1086 mieszkańców). Licznymi miejscowościami są również Psary (990 mieszkańców) i Ligota Piękna (808 mieszkańców).

W pozostałych miejscowościach liczba mieszkańców kształtuje się w granicach od 148 w Wysokim Kościele do 748 w Szewcach.

Ludność w wieku produkcyjnym (19-65 lat) stanowi 65,8% ogółu mieszkańców gminy. W wieku emerytalnym, powyżej 65 lat (mężczyźni) i powyżej 60 lat (kobiety) jest 10,9%, a 23,3% stanowią dzieci i młodzież do lat 18. Największy odsetek ludności w wieku produkcyjnym jest w obrębach:

- Psary (69,1%),
- Wisznia Mała (68,6%),
- Krzyżanowice (68,4%).

Wsiami, które charakteryzują się dużą liczbą mieszkańców w wieku poprodukcyjnym są:

- Wysoki Kościół (18,2%),
- Machnie (16,2%).

Natomiast miejscowość Mienice wyróżnia się największą liczbą dzieci i młodzieży (31,3% ludności wsi).

Struktura wiekowa ludności wskazuje, że gmina Wisznia Mała jest gminą młodą. Dzieci i młodzieży jest ponad dwa razy więcej niż ludności w wieku poprodukcyjnym. Obecna sytuacja gminy pod względem liczby ludności w wieku produkcyjnym jest korzystna. Odsetek liczby ludności niepracującej w stosunku do produkcyjnej wynosi 52 osoby na 100 osób.

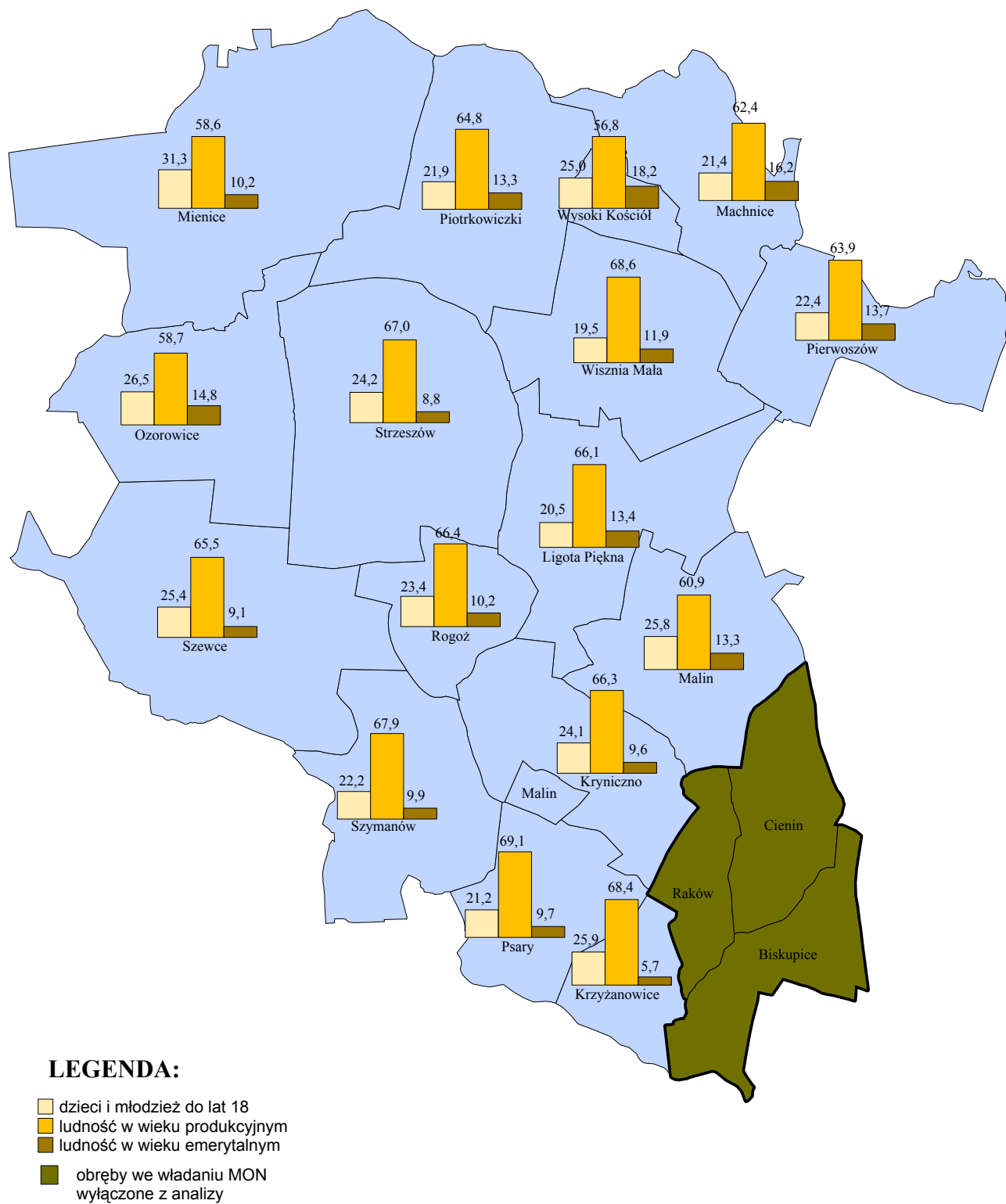
Strukturę wiekową ludności wiejskiej przedstawiono w tabeli nr 1 i na rysunku nr 2.

Struktura wiekowa ludności wiejskiej

tabela nr 1

L.p.	Obręb	Liczba mieszkańców ogółem	Ludność ogółem w grupach wiekowych														
			do 18 lat			Liczba kobiet i mężczyzn powyżej 19 lat		Mężczyźni				Kobiety					
			osób		%	osób		od 19 do 65 lat		powyżej 65 lat		Ogółem		od 19 do 60 lat		powyżej 60 lat	
			osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	
1	2	3	4		5	6		7		8		9		10		11	
1.	Biskupice*																
2.	Cienin*																
3.	Krynicy	370	89	24,1	281	138	126	34,1	12	3,2	143	119	32,2	24	6,4		
4.	Krzyżanowice	386	100	25,9	286	131	127	32,9	4	1,0	155	137	35,5	18	4,7		
5.	Ligota Piękna	808	166	20,5	642	325	287	35,5	38	4,7	317	247	30,6	70	8,7		
6.	Machnice	229	49	21,4	180	76	69	30,1	7	3,1	104	74	32,3	30	13,1		
7.	Malin	414	107	25,8	307	148	128	30,9	20	4,8	159	124	30,0	35	8,5		
8.	Mienice	256	80	31,3	176	88	79	30,9	9	3,5	88	71	27,7	17	6,6		
9.	Ozorowice	351	93	26,5	258	127	112	31,9	15	4,3	131	94	26,8	37	10,5		
10.	Pierwszów	183	41	22,4	142	67	60	32,8	7	3,8	75	57	31,1	18	9,9		
11.	Piotrkowiczki	338	74	21,9	264	132	122	36,1	10	3,0	132	97	28,7	35	10,3		
12.	Psary	990	210	21,2	780	379	356	36,0	23	2,3	401	328	33,1	73	7,4		
13.	Raków*																
14.	Rogoż	235	55	23,4	180	85	77	32,8	8	3,4	95	79	33,6	16	6,8		
15.	Strzeszów	1086	263	24,2	823	394	366	33,7	28	2,6	429	362	33,3	67	6,2		
16.	Szewce	748	190	25,4	558	266	246	32,9	20	2,7	292	244	32,6	48	6,4		
17.	Szymanów	694	154	22,2	540	253	231	33,3	22	3,2	287	240	34,6	47	6,7		
18.	Wisznia Mała	652	127	19,5	525	261	236	36,2	25	3,8	264	211	32,4	53	8,1		
19.	Wysoki Kościół	148	37	25,0	111	41	34	23,0	7	4,7	70	50	33,8	20	13,5		
	Gmina	7888	1835	23,3	6053	2911	2656	33,7	255	3,2	3142	2534	32,1	608	7,7		

* - obręby we władaniu MON
źródło: Urząd gminy Wisznia Mała. Stan na kwiecień 2005 r.

Rys. nr 2. Struktura wiekowa ludności wiejskiej [%].

2.1.2 Ludność rolnicza

Pojęciem ludności rolniczej określa się ludność utrzymującą się głównie z własnego gospodarstwa rolnego wraz z dziećmi bez emerytów i rencistów. W gminie Wisznia Mała takich osób jest 544, co stanowi tylko 6,9% ogółu mieszkańców. Taki wskaźnik dla gminy wiejskiej spowodowany jest tym, że dla większości ludzi głównym źródłem utrzymania są dochody z działalności pozarolniczej. Mieszkańcy gminy prowadzą własną działalność gospodarczą lub pracują w przedsiębiorstwach lub zakładach zlokalizowanych we Wrocławiu i Trzebnicy. Część z nich pracuje również sezonowo za granicami naszego kraju (Niemcy, Holandia, Hiszpania, Wielka Brytania).

Największy odsetek ludności utrzymującej się z własnego gospodarstwa jest w miejscowościach:

- Szymanów – 20,2%,
- Wysoki Kościół – 14,9%,
- Szewce – 12,0%,
- Rogoź – 10,6%.

W pozostałych obrębach udział ludności utrzymującej się z własnego gospodarstwa nie przekracza 7,8%, a w Krzyżanowicach ludności rolniczej nie ma wcale.

Wśród osób, które utrzymują się z pracy w gospodarstwie rolnym, 316 osób jest wieku powyżej 18 lat. W tym:

- osób młodych 18-40 lat – 95 (30,1%),
- osób w wieku średnim 41-55 lat – 185 (60,1%),
- osób w wieku przedemerytalnym 55-65 lat – 31 (9,8%).

Największy odsetek osób młodych utrzymujących się z własnego gospodarstwa rolnego występuje we wsiach: Rogoź, Szymanów oraz Kryniczno i jest on równy lub większy od 50,0 %.

Szczegółowo strukturę wiekową ludności rolniczej przedstawiono w tabeli nr 2 i na rysunku nr 3.

Ludność rolnicza

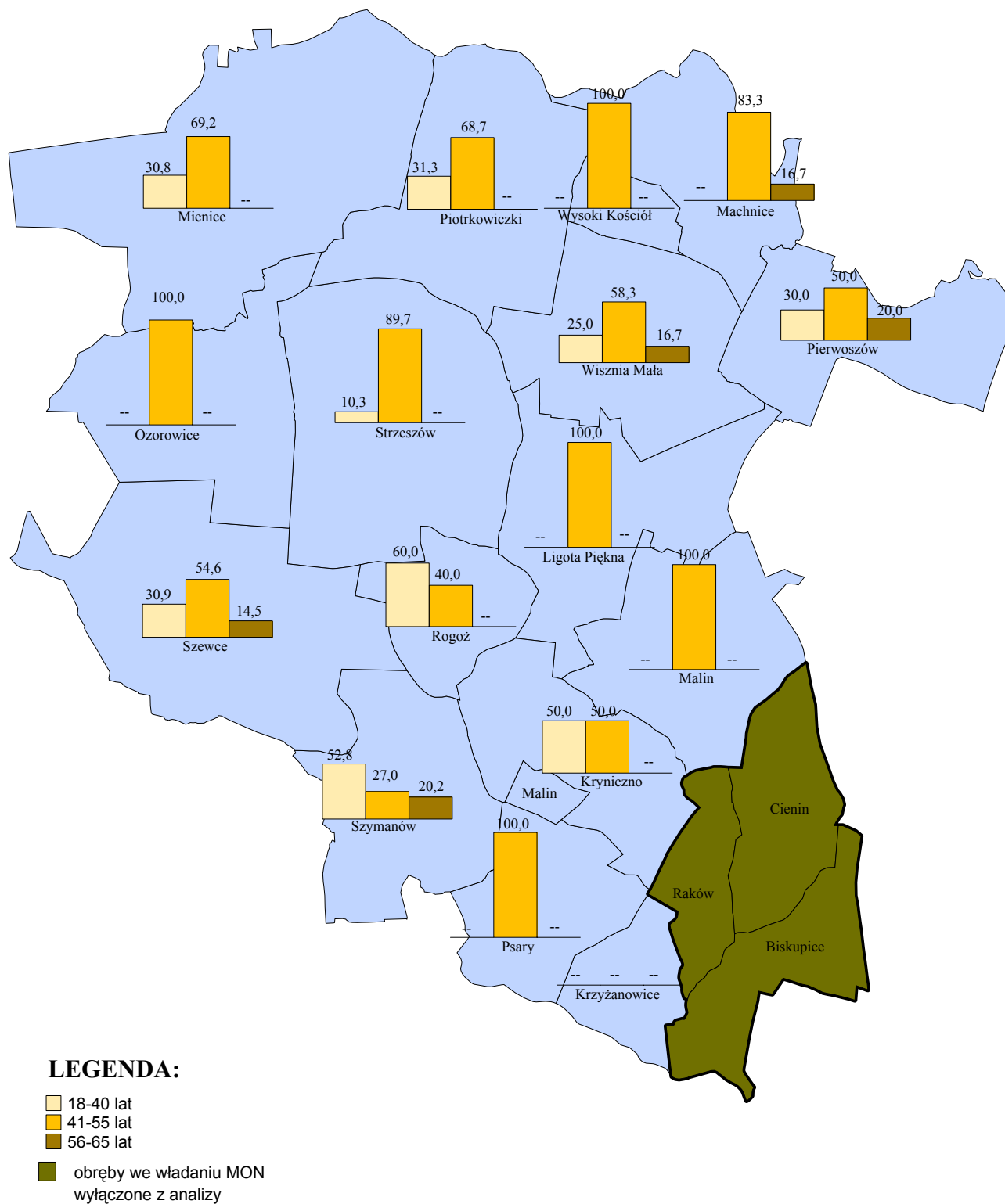
tabela nr 2

L.p.	Obręb	Liczba mieszkańców				Ludność w wieku produkcyjnym pracująca głównie we własnym gospodarstwie rolnym							
		Ogółem		W tym ludność rolnicza utrzymująca się głównie z własnego gospodarstwa rolnego wraz z dziećmi bez emerytów i rencistów		Ogółem		18-40 lat		41-55 lat		56-65 lat	
		osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%	osób	%
1	2	3	4	5	6	7	8						
1.	Biskupice*												
2.	Cienin*												
3.	Krynically	370		20	5,4	12	6	6	50,0	6			
4.	Krzyżanowice	386											
5.	Ligota Piękna	808		40	5,0	15		15	100,0				
6.	Machnice	229		8	3,5	6		5	83,3	1		16,7	
7.	Malin	414		20	4,8	9		9	100,0				
8.	Mienice	256		20	7,8	13	4	4	30,8	9		69,2	
9.	Ozorowice	351		5	1,4	5		5	100,0				
10.	Pierwoszków	183		14	7,7	10	3	3	30,0	5		50,0	20,0
11.	Piotrkowiczki	338		24	7,1	16	5	5	31,3	11		68,7	
12.	Psary	990		25	2,5	11		11	100,0				
13.	Raków*												
14.	Rogoź	235		25	10,6	10	6	6	60,0	4		40,0	
15.	Strzeszów	1086		67	6,2	39	4	4	10,3	35		89,7	
16.	Szewce	748		90	12,0	55	17	17	30,9	30		54,6	14,5
17.	Szymanów	694		140	20,2	89	47	47	52,8	24		27,0	20,2
18.	Wisznia Mała	652		24	3,7	12	3	3	25,0	7		58,3	16,7
19.	Wysoki Kościół	148		22	14,9	14		14	100,0				
	Gmina	7888		544	6,9	316	95	95	30,1	185	60,1	31	9,8

* - obręby we władaniu MON

źródło: 1. Urząd gminy Wisznia Mała – kwiecień 2005 r.

2. Inwentaryzacja terenowa – marzec - kwiecień 2005 r.

Rys. nr 3. Struktura wiekowa ludności rolniczej [%].

2.1.3 Wykształcenie ludności rolniczej

Wykształcenie ludności rolniczej w gminie Wisznia Mała, w poszczególnych obrębach, kształtuje się na różnym poziomie. Ogólnie osób posiadających wykształcenie podstawowe jest 71, co stanowi 22,5% utrzymujących się z rolnictwa, wykształcenie zawodowe ma 176 osób (55,7%), a z wykształceniem wyższym i średnim jest 69 osób (21,8%).

Z danych przedstawionych wyżej wynika, że najwięcej osób pracujących w rolnictwie ma wykształcenie zawodowe. Takie wykształcenie posiadają również wszyscy rolnicy z Ozorowic. Duży odsetek rolników z wykształceniem zawodowym zamieszkuje wsie:

- Ligotę Piękną (80,0%),
- Piotrkowiczki (75,0%),
- Wisznię Małą (75,0%).

Na podstawie rozmów prowadzonych w poszczególnych sołectwach stwierdzono, że większość z tych osób posiada wykształcenie o kierunku rolniczym.

Na terenie gminy znajdują się obręby charakteryzujące się wysokim odsetkiem osób z wykształceniem wyższym i średnim, które zajmują się prowadzeniem gospodarstw rolnych oraz pracą w sektorze rolnym.

Do takich obrębów należy zaliczyć:

- Wysoki Kościół – 57,1% utrzymujących się z rolnictwa (8 osób),
- Psary – 45,5% (5 osób).

Gospodarstwa prowadzone przez wysokokwalifikowanych rolników korzystnie wpływają na tempo modernizacji sektora rolniczego, przyspieszenie wprowadzenia nowoczesnych metod uprawy roślin i hodowli zwierząt oraz rozwinięcie usług w sektorze przetwórczym i obsługi rolnictwa.

Szczegółową strukturę wykształcenia ludności rolniczej przedstawia tabela nr 3.

Wykształcenie ludności rolniczej

tabela nr 3

L.p.	Obręb	Ludność rolnicza	W tym z wykształceniem						
			podstawowe		zawodowe		średnie i wyższe		
			osób	%	osób	%	osób	%	
1	2	3	4		5		6		
1.	Biskupice*								
2.	Cienin*								
3.	Kryniczno	12	5	41,7	7	58,3			
4.	Krzyżanowice								
5.	Ligota Piękna	15	1	6,7	12	80,0	2	13,3	
6.	Machnice	6			4	66,7	2	33,3	
7.	Malin	9	9	100,0					
8.	Mienice	13	6	46,2	4	30,7	3	23,1	
9.	Ozorowice	5			5	100,0			
10.	Pierwoszów	10	4	40,0	4	40,0	2	20,0	
11.	Piotrkowiczki	16			12	75,0	4	25,0	
12.	Psary	11			6	54,5	5	45,5	
13.	Raków*								
14.	Rogoż	10	3	30,0	6	60,0	1	10,0	
15.	Strzeszów	39	10	25,6	26	66,7	3	7,7	
16.	Szewce	55	27	49,1	14	25,4	14	25,5	
17.	Szymanów	89	6	6,7	61	68,6	22	24,7	
18.	Wisznia Mała	12			9	75,0	3	25,0	
19.	Wysoki Kościół	14			6	42,9	8	57,1	
Gmina		316	71	22,5	176	55,7	69	21,8	

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji terenowej – marzec - kwiecień 2005 r.

2.2. Poziom i struktura bezrobocia

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Trzebnicy na koniec 2004 roku liczba bezrobotnych na terenie gminy Wisznia Mała wynosiła 590 osób. Wśród pozostających bez pracy niewielką przewagę liczebną mają kobiety (52,2% ogółu bezrobotnych). Miejscowościami gdzie występują najliczniejsze grupy bezrobotnych są:

- Strzeszów – 113 osób (przede wszystkim byli pracownicy tamtejszego PGR),
- Psary – 62 osoby,
- Szewce – 56 osób,
- Wisznia Mała – 49 osób.

W pozostałych obrębach liczba osób bezrobotnych zawiera się w przedziale od 41 w Ligocie Pięknej do 15 w Rogożu.

Stopa bezrobocia dla całej gminy wynosi 11,4% i jest dużo niższa niż w większości gmin województwa dolnośląskiego. W 8 obrębach współczynnik bezrobocia przyjmuje wartości poniżej stopy bezrobocia gminy i zawiera się w przedziale od 5,3% w Szymanowie

do 11,0% w Wiszni Małej. Największy natomiast udział osób pozostających bez pracy do liczby ludności w wieku produkcyjnym występuje w Mienicach – 24% i Wysokim Kościele – 20,2% i jest wyższy od średniej stopy bezrobocia kraju. Pomimo niskiej stopy bezrobocia w gminie panuje tak zwane „bezrobocie ukryte”. Poziom bezrobocia szczegółowo przedstawiono w tabeli nr 4.

Struktura bezrobocia pod względem wieku osób pozostających bez pracy świadczy o małej zależności tego zjawiska od wieku bezrobotnych. W przedziałach wiekowych 18-24 lata, 25-34 lata i 45-54 lata liczba bezrobotnych stanowi odpowiednio 25,1%, 25,4%, 25,8%. Nieco mniejsze bezrobocie występuje w przedziale 35-44 lata (19,3%), najmniej natomiast bezrobotnych jest wieku przedemerytalnym 55-64 lat, bo tylko 4,4% wszystkich pozostających bez pracy. Tak mały odsetek bezrobotnych w tym przedziale wynika z faktu, że większość nabyła prawa do świadczenia w postaci wcześniejszych emerytur, czy rent chorobowych. Udział bezrobotnych według wieku przedstawiono na rysunku nr 4 i w tabeli nr 5.

Analizując wpływ poziomu wykształcenia na bezrobocie można zauważyć, że wraz ze wzrostem wykształcenia maleje liczba osób nie posiadających pracy. Najwięcej bezrobotnych jest wśród mieszkańców z wykształceniem zawodowym, gimnazjalnym i poniżej (75,6% wszystkich bezrobotnych). Następną co do udziału bezrobotnych grupę stanowią osoby posiadające wykształcenie średnie policealne, średnie zawodowe oraz średnie ogólnokształcące (22,2%). Najmniejsze bezrobocie panuje wśród mieszkańców legitymujących się wykształceniem wyższym, tylko 2,2% ogółu bezrobotnych. Powyższe dane zaprezentowano na rysunku nr 5 oraz w tabeli nr 5.

Z analizy danych dotyczących bezrobocia w związku ze stażem pracy można zauważyć, że wraz ze wzrostem doświadczenia zawodowego, sukcesywnie maleje liczba ludzi pozostających bez pracy. Największą liczbę stanowią osoby, które nie podjęły jeszcze żadnej pracy – 156 (26,5% bezrobotnych). Osób pozostających bez pracy ze stażem do 5 lat jest 140 (23,7%). W kolejnych przedziałach liczba bezrobotnych kształtuje się na podobnym poziomie, a ze stażem pracy powyżej 30 lat jest tylko 16 osób (2,7%). Udział bezrobotnych według stażu pracy przedstawiono w tabeli nr 5 i na rysunku nr 6.

Stopa bezrobocia

tabela nr 4

L.p.	Obręb	Ludność w wieku produkcyjnym	Osoby pozostające bez pracy przez okres dłuższy niż 1 miesiąc.	Stopa bezrobocia
		liczba	liczba	%
1	2	3	4	5
1.	Biskupice*			
2.	Cienin*			
3.	Kryniczno	245	19	7,8
4.	Krzyżanowice	264	16	6,1
5.	Ligota Piękna	534	41	7,7
6.	Machnice	143	19	13,3
7.	Malin	252	27	10,7
8.	Mienice	150	36	24,0
9.	Ozorowice	206	37	18,0
10.	Pierwoszów	117	17	14,5
11.	Piotrkowiczki	219	41	18,7
12.	Psary	684	62	9,1
13.	Raków*			
14.	Rogoż	156	15	9,6
15.	Strzeszów	728	113	15,5
16.	Szewce	490	56	11,4
17.	Szymanów	471	25	5,3
18.	Wisznia Mała	447	49	11,0
19.	Wysoki Kościół	84	17	20,2
Gmina		5190	590	11,4

* - Obręby we władaniu MON

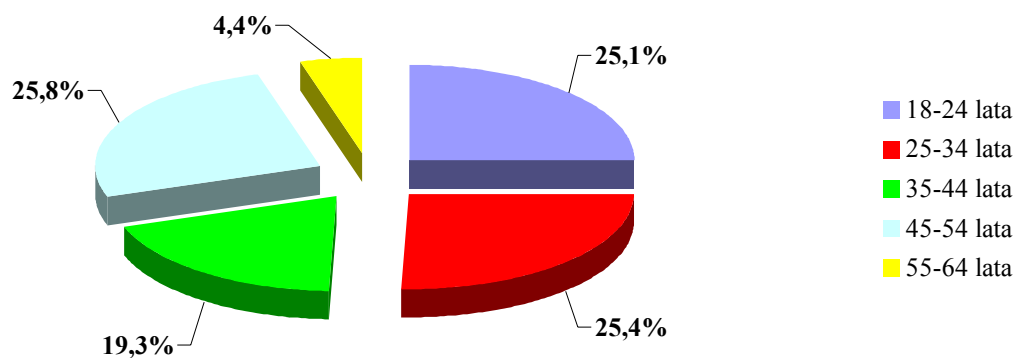
źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Trzebnicy. Stan na dzień 31.12.2004 r.

**Bezrobotni wg wieku, poziomu wykształcenia, stażu pracy
i czasu pozostawania bez pracy**

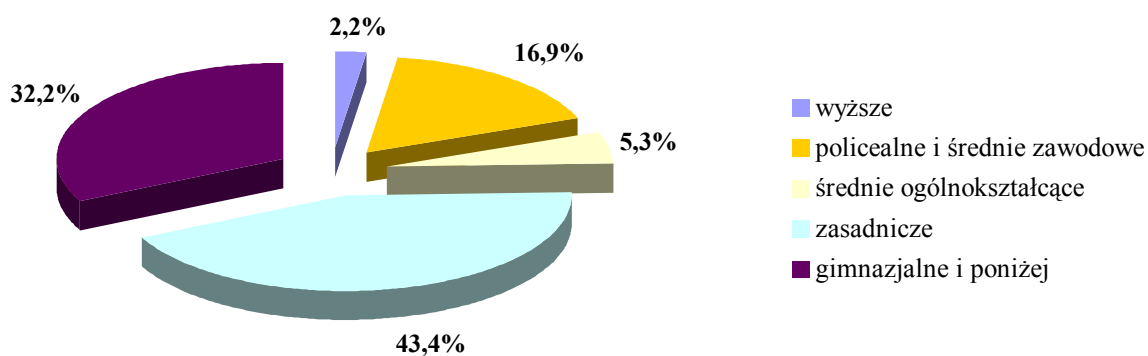
tabela nr 5

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych ogółem	Z tego wg czasu pozostawania bez pracy miesiącach						Liczba bezrobotnych kobiet	Z tego wg czasu pozostawania bez pracy miesiącach						
		do 1	1 - 3	3 - 6	6 - 12	12 - 24	pow. 24		do 1	1 - 3	3 - 6	6 - 12	12 - 24	pow. 24	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Wiek	18-24	148	10	35	30	24	22	27	84	5	15	18	11	18	17
	25-34	150	9	27	20	26	29	39	95	4	11	13	18	18	31
	35-44	114	9	12	10	22	27	34	54	5	5	4	7	13	20
	45-54	152	7	17	16	29	28	55	72	2	8	11	6	12	33
	55-59	21	3	2		2	5	9	3					1	2
	60-64 lata	5		1	1	1	1	1							
	Ogółem	590	38	94	77	104	112	165	308	16	39	46	42	62	103
Wykształcenie	wyższe	13	2	5	2	2		2	9	1	4	1	2		1
	policealne i śr. zawodowe	100	11	20	15	19	23	12	70	8	10	14	11	17	10
	średnie ogólnokształcące	31	1	8	10	5	5	2	24	1	5	8	4	4	2
	zasadnicze	256	19	37	28	48	44	80	105	2	10	14	13	19	47
	gimnazjalne i poniżej	190	5	24	22	30	40	69	100	4	10	9	12	22	43
	Ogółem	590	38	94	77	104	112	165	308	16	39	46	42	62	103
Staż pracy	do 1 roku	72	3	9	7	10	12	31	36	2	3	5	4	7	15
	1-5	68	4	16	13	13	7	15	33		5	4	7	6	11
	5-10	94	9	17	12	15	15	26	52	4	10	7	7	6	18
	10-20	99	7	6	7	22	27	30	52	4	4	5	9	11	19
	20-30	85	5	14	9	15	17	25	33	1	4	4	3	10	11
	30 lat i więcej	16	3		1	7	5								
	bez stażu	156	7	32	28	22	29	38	102	5	13	21	12	22	29
Ogółem	590	38	94	77	104	112	165	308	16	39	46	42	62	103	

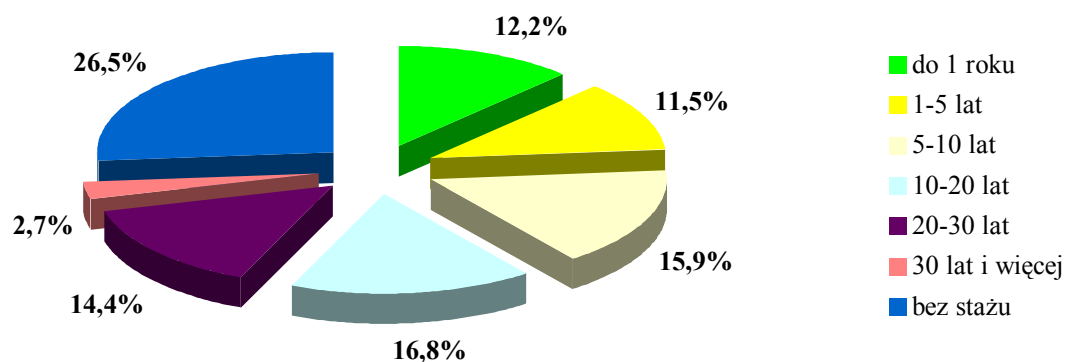
źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Trzebnicy. Stan na dzień 31.12.2004 r.

Rys. nr 4. Bezrobocie wg wieku.

Rys. nr 5. Bezrobocie wg wykształcenia.

Rys. nr 6. Bezrobocie wg stażu pracy.

3. WALORY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

3.1. Charakterystyka przyrodnicza gminy

3.1.1 Położenie i rzeźba terenu

Gmina Wisznia Mała w części południowej leży w obrębie mezoregionu Równina Oleśnicka, należącego do makroregionu Nizina Śląska. W skład Równiny Oleśnickiej wchodzi mikroregion Równina Psiego Pola. Północna część gminy leży w zasięgu makroregionu Wał Trzebnicki, którego częścią jest mezoregion Wzgórza Trzebnickie. Na poziomie podziału na mikroregiony ten obszar gminy leży w zasięgu Grzbietu Trzebnickiego.

Ukształtowanie terenu gminy jest bardzo zróżnicowane. Strefy zmienności mają przebieg mniej więcej równoleżnikowy. Teren wznosi się stopniowo od najniższego punktu leżącego we wsi Szewce (dolina Widawy) na wysokości 108,5 m n.p.m. po najwyższej położone wzgórze we wsi Piotrkowiczki o wysokości 247,4 m n.p.m. (o proponowanej nazwie „Wiszniak”).

3.1.2 Budowa geologiczna

W nawiązaniu do morfologii można wydzielić 3 rejony różniące się pod względem budowy geologicznej, a mianowicie:

- Dolina Widawy i Ławy,
- Równina Oleśnicka,
- Wzgórza Trzebnickie.

Dolina Widawy i Ławy

Podłoże budują utwory holocenu wykształcone w postaci serii madowo – piaszczystej. Mady są na ogół piaszczyste wykształcone w postaci gliny, pyłów, lokalnie namulów o miąższości 0,5 – 1,5m. W podłożu mad występują utwory piaszczysto – żwirowe, na ogół średniozagęszczone o miąższości kilku metrów. Obiekty budowlane należy posadawiać na gruntach piaszczystych, usuwając słabonośne mady.

Równina Oleśnicka

Podłoże budują utwory plejstocenu. Wykształcone są one w postaci glin piaszczystych i piasków gliniastych, na ogół twaroplastycznych i półzwartych, nośnych oraz różnej miąższości (od 1 do kilkunastu metrów) utworów wodnolodowcowych rozległych powierzchni sandrów co najmniej średniozagęszczonych, nośnych.

Wzgórza Trzebnickie

Wał moreny spiętrzonej zbudowanej z glaciektonicznie zburzonych utworów trzeciorzędowych i czwartorzędowych. Utwory te przykryte są miększą warstwą pylastych utworów lessowych i gliniek lessopodobnych wykształconych w postaci pyłów i glin pylastych, nieprzewierconych do głębokości 4,5m. Są to grunty twardeplastyczne, na ogół nośne. Liczne badania tych gruntów nie wskazały, że posiadają one własności gruntów zapadowych. Liczne doliny rzeczne wypełniają miększe pylaste mady, często plastyczne.

3.1.3 Surowce mineralne

Na terenie gminy nie występują znaczne pokłady surowców naturalnych, w związku z czym nie prowadzi się eksploatacji surowców na bardzo dużą skalę. Teren gminy jest stosunkowo ubogi pod względem występowania surowców budowlanych. Udokumentowane i zarejestrowane występowania złóż surowców naturalnych występują w 4 miejscach (tabela nr 6). Obecnie eksploatowane są polodowcowe złoża kruszyw naturalnych. Największe z nich znajduje się we wsi Pierwoszów, koncesja przewiduje eksploatację do 2022 r. w ilości do 170 tyś. ton rocznie.

Zbiorcze zestawienie udokumentowanych lub zarejestrowanych złóż kopalin w gminie

tabela nr 6

L.p.	Nazwa złoża	Rodzaj	Pow. złoża	Zasoby zatwierdzone
1	2	3	4	5
1.	Ozorowice	Piasek bud.	13032 m ²	(na dzień 30.06.93) 168582 ton
2.	Szewce	Piasek bud.	12700 m ²	(na dzień 31.12.94) 113000 ton
3.	Pierwoszów	Piasek bud.	196970 m ²	(na dzień 09.01.97) 4348000 ton
4.	Szewce I	Piasek	10650 m ²	(na dzień 06.02.96) 33200 ton

źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia Mała – 1999r.

3.1.4 Warunki wodne

Wody powierzchniowe

Gmina położona jest w dorzeczu rzeki Odry, w zlewni rzek Widawy i Ławy. Południowa część gminy odwadniana jest systemem niewielkich cieków i rowów melioracyjnych w kierunku południowym do rzeki Widawy, stanowiącej oś hydrograficzną tej części gminy.

Rzeka Widawa jest uregulowana na całej swojej długości. Przepływa przez gminę jako stosunkowo duży ciek o zmiennych stanach wody w korycie.

Centralnym ciekim na terenie gminy jest rzeka Ława, prawobrzeżny dopływ Odry, do której systematycznie odprowadzane są wody ze środkowej i północnej części gminy. Rzeka Ława swe źródło ma w południowej części gminy Trzebnica i przepływa przez wsie Pierwoszów, Wisznia Mała, Strzeszów, Ozorowice. Jej bieg jest częściowo uregulowany. Wpada do Odry na terenie gminy Oborniki Śląskie.

Rzeka Mienia nie jest uregulowana. Bierze swój początek w obrębie wzgórz Trzebnickich i płynie w kierunku południowym przez wieś Mienice oraz północną część Ozorowic, wpadając na terenie sąsiedniej gminy do rzeki Ławy.

Wody podziemne

Charakterystyka wód podziemnych powiązana jest w znacznym stopniu z powierzchniową rzeźbą terenu oraz jej budową geologiczną. Wody związane z obszarami równinnymi i lekko falistymi posiadają płytki horyzont wodonośny, przez co są narażone na znaczne wahania spowodowane wpływem aktualnej sytuacji meteorologicznej i stanów wód powierzchniowych. Zjawisko to występuje ze znacznym nasileniem w obszarach wytworzonych z przepuszczalnych osadów piaszczysto-żwirowych budujących terasę zalewową i nadzalewową w dolinie rzeki Widawy. Wody te są narażone na zanieczyszczenia, którym ulegają szczególnie w miejscach występowania siedlisk bez sprawnych instalacji kanalizacyjnych. Dolina Widawy w granicach gminy jest połączona z doliną Odry, występują w niej płytkie wody gruntowe tworzące niemal ciągły poziom wodonośny o swobodnym zwierciadle. W sytuacji, gdy lokalnie występują warstwy nieprzepuszczalne (mułowo-ilaste), spotyka się zwierciadło słabo napięte. W pobliżu rzeki poziom wodonośny jest związany hydraulicznie z jej wodami. Zasoby wodne tego poziomu są zmienne i zależą od miąższości osadów wodonośnych i stopnia przepuszczalności utworów powierzchniowych.

Zachodni kraniec Równiny Oleśnickiej, sąsiadujący od północy z doliną Widawy, budują w wielu miejscach płyty glin zwałowych. Związane są z nimi na powierzchni wody wierzchówkowe, szczególnie niestabilne i narażone na zanieczyszczenia. W samych glinach spotyka się związane z przewarstwieniami piaszczysto-żwirowymi wody śródglinowe o niewielkich zasobach i nieregularnym występowaniu.

Zajmujące najbardziej północne położenie Wzgórza Trzebnickie charakteryzują się silnie niejednorodną budową geologiczną, dużym zróżnicowaniem powierzchni co w efekcie doprowadziło do dużej zmienności hydrologicznej w ich obrębie. Spotyka się zbiorniki podziemne związane z soczewami utworów porowatych, izolowane od innych przez utwory nieprzepuszczalne. Ogólnie utwory gliniaste są niskozasobne, wody w nich występujące należą niekiedy do wód naporowych, subartezyjskich.

Głębsze poziomy wodonośne, trzeciorzędowe i starsze, są znacznie zmineralizowane, posiadają podwyższoną zawartość żelaza i manganu oraz jonu amonowego. Do celów zaopatrzenia mieszkańców gminy w wodę konsumpcyjną wykorzystuje się zasoby z utworów czwartorzędowych.

Tereny zalewowe i podmokłe

Na terenie gminy Wisznia Mała obszary zalewowe występują jedynie w dolinie rzeki Widawa i zajmują one powierzchnie 256,29 ha. Znajdują się w południowej i południowo – zachodniej części gminy w obrębach: Krzyżanowice – 21,17 ha, Psary – 77,08 ha, Szewce – 50,74 ha i Szymanów – 107,30 ha.

Okresowe podmokłości, które pojawiają się przeważnie podczas wiosennych roztopów pokrywy śnieżnej oraz po obfitych wiosennych czy letnich deszczach, występują w obniżeniach dolinnych. Przyczyną podmokłości bardzo często jest niepoprawnie działający system melioracji szczegółowej (pozarastane lub zasypane rowy, nie działająca drenarka) lub jego całkowity brak. Ogółem na terenie gminy terenów podmokłych stale i okresowo jest około 217,18 ha. Znajdują się one w miejscowościach: Kryniczno – 7,63 ha, Malin – 17,75 ha, Piotrkowiczki – 13,22 ha, Psary – 5,65 ha, Rogoź – 63,67 ha, Strzeszów – 34,90 ha, Szewce – 24,06 ha i Wisznia Mała – 50,30 ha.

3.1.5 Klimat

Obszar gminy w większej części należy do najcieplejszej w kraju dzielnicy wrocławskiej. Stosunkowo niewielka część obejmująca właściwe Wzgórza Trzebnickie zaliczana jest do dzielnicy łódzkiej, charakteryzującej się nieco bardziej kontrastowymi parametrami klimatycznymi. Średnioroczna temperatura powietrza waha się w granicach 8,0°C–8,5°C, długość okresu wegetacyjnego zawiera się w przedziale 220-230 dni. Początek prac polowych przypada przeciętnie na drugą dekadę marca. Ostatnie przymrozki notuje się 20-25 kwietnia, okres z pokrywą śnieżną wynosi do 50 dni. Czas jego zaniku na równinach przypada do 25 marca, a w granicach wzgórz jest opóźniony o 5 dni. Średnia maksymalna grubość pokrywy śnieżnej nie przekracza 10 cm tylko w zasięgu wzgórz przekracza grubość 50 cm.

Wysokość opadów atmosferycznych zawiera się przeciętnie w granicach 590-650 mm rocznie. Najwyższe sumy miesięczne odnotowano w lipcu, a najniższe w lutym i marcu.

W stacji pomiarowej w Ligocie Pięknej odnotowano w tych miesiącach odpowiednio wartości: 593 mm, 89 mm i 31 mm. Średnie parowanie roczne wynosi ok. 450 mm. Na terenie gminy przeważa kierunek wiatru zachodniego (17%-20%), drugorzędne znaczenie ma kierunek południowo-zachodni (16%-20%). Ciszę notuje się od 5% do 10% dni w ciągu roku. Lokalne zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego powodowane jest przez ruch pojazdów na głównych trasach komunikacyjnych oraz niskie emisje, z których największym źródłem jest kotłownia SM Strzeszów. Na terenie gminy nie prowadzi się monitoringu atmosfery. Najbliższym stanowiskiem pozostaje obiekt w Trzebnicy.

3.1.6 Charakterystyka gleb

Na terenie gminy Wisznia Mała występują znaczne ilości gleb I-III klasy bonitacyjnej. Są to gleby wytworzone z lessów i pyłów ilastych Wzgórz Trzebnickich oraz z glin lekkich na glinach średnich i ciężkich w obrębie Równiny Oleśnickiej. Są to gleby o prawidłowych stosunkach powietrzno wodnych, bardzo żyzne, odpowiednie dla wszelkich upraw polowych, zwłaszcza intensywnych jak warzywnictwo i sadownictwo. Niewielkie powierzchnie zajmują gleby średniożyźne wytworzone z piasków gliniastych na glinach kl. IVb i V, łatwe w uprawie. Fragmentami występują gleby wytworzone z pyłów i glin napiaskowych skłonne do poruszeń. Znaczne powierzchnie zajmują gleby kompleksów wadliwych, położone na stokach Wzgórz Trzebnickich o większej ekspozycji, które są narażone na erozję. Najślabszymi są gleby z piasków głębokich, mało żyzne, zbyt ubogie i zbyt suche.

3.1.7 Gleboznawcza klasyfikacja gruntów

Biorąc pod uwagę klasyfikację gruntów ornych widać, że na obszarze gminy Wisznia Mała przeważają gleby dobre (klasa III a i III b), które stanowią 51,8% powierzchni gruntów ornych. Najwięcej jest ich w obrębie Wysoki Kościół, gdzie zajmują 83,7% areалу wsi. Mniej jest ziem średnich (klasa IV a i IV b), które stanowią 28,6% powierzchni gruntów ornych, jednak w obrębach: Malin, Pierwoszków, Psary i Wisznia Mała ich udział przekracza 40,0% powierzchni ornej. Dużo mniej jest gleb bardzo dobrych (klasa I i II) i słabych (klasa V, VI i VIz). Stanowią one odpowiednio 12,6% i 7,0% powierzchni. Najwięcej gleb bardzo dobrych jest w obrębie Machnice 43,6% powierzchni ornej wsi, natomiast gleb słabych w obrębie Ozorowice 28,0%.

Wśród łąk i pastwisk najwięcej jest użytków dobrych (III klasa). Stanowią one 47,9% swojej powierzchni. Dominują one w obrębie Rogoź, gdzie stanowią 87,6% powierzchni użytków zielonych wsi. W pozostałych wsiach ich powierzchnia jest zróżnicowana i mieści się w przedziale od 29,8% (Krzyżanowice) do 65,8% (Strzeszów). Mniej jest użytków średnich (klasa IV), które stanowią 33,6% powierzchni użytków zielonych. W poszczególnych wsiach ich udział waha się od 6,7% powierzchni użytków zielonych (Rogoź) do 63,2% (Krzyżanowice). Dużo mniej jest użytków zielonych słabych (klasa V, VI) i bardzo dobrych (klasa I i II). Stanowią one odpowiednio 9,3% i 9,2% swojej powierzchni. Najwięcej użytków zielonych słabych występuje w Ozorowicach 32,1% powierzchni, a bardzo dobrych w Machnicach 45,0%. Szczegółowy udział klas bonitacyjnych gruntów ornych i użytków zielonych w poszczególnych obrębach przedstawiono w tabeli nr 7.

Na podstawie danych dotyczących bonitacji, można stwierdzić, że gmina posiada dobre warunki do prowadzenia produkcji roślinnej i zwierzęcej. Występuje duże zróżnicowanie co do klas bonitacyjnych w poszczególnych obrębach. Gruntów ornych bardzo dobrych i dobrych najwięcej jest w obrębach: Machnice, Rogoź i Wysoki Kościół. Najgorsze gleby znajdują się w Ozorowicach. Podobnie kształtuje się bonitacja użytków zielonych.

Gleboznawcza klasyfikacja gruntów

tabela nr 7

L.p.	Obręb	Jednostka	Grunty orne z sadami										Użytki zielone z sadami						Razem GO+UZ		
			I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIZ	razem	I	II	III	IV	V	VI		razem	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
1.	Biskupice*	ha																			
		%																			
2.	Cienin*	ha			28,76	28,80	9,67					67,23			10,07					10,07	77,30
		%			42,8	42,8	14,4					100,0			100,0					100,0	
3.	Krynicy	ha	0,19	38,32	91,61	51,66	66,31	51,07	36,51	11,02		346,69			20,82	13,09	6,39	1,39	41,69	388,38	
		%	0,1	11,1	26,4	14,9	19,1	14,7	10,5	3,2		100,0			50,0	31,4	15,3	3,3	100,0		
4.	Krzyżanowice	ha			37,30	46,28	17,71	8,53	5,18	0,96		115,96			5,64	11,97	1,25	0,07	18,93	134,89	
		%			32,1	39,9	15,3	7,4	4,5	0,8		100,0			29,8	63,2	6,6	0,4	100,0		
5.	Ligota Piękna	ha		13,29	99,87	29,95	28,58	44,88	27,08	7,55	0,46	251,66			35,44	29,72	6,68	0,76	72,60	324,26	
		%		5,3	39,6	11,9	11,4	17,8	10,8	3,0	0,2	100,0			48,9	40,9	9,2	1,0	100,0		
6.	Machnice	ha		110,14	118,37	12,51	8,51	3,33				252,86		40,73	33,08	16,75			90,56	343,42	
		%		43,6	46,8	4,9	3,4	1,3				100,0		45,0	36,5	18,5			100,0		
7.	Malin	ha		33,81	69,38	29,43	97,69	40,75	22,85	0,30		294,21		0,60	25,36	30,88	8,43		65,27	359,48	
		%		11,5	23,5	10,0	33,2	13,9	7,8	0,1		100,0		0,9	38,9	47,3	12,9		100,0		
8.	Mienice	ha		40,61	96,58	58,60	58,51	41,88	26,15	2,82		325,15		12,00	35,45	18,71	6,45	0,49	73,10	398,25	
		%		12,5	29,7	18,0	18,0	12,9	8,0	0,9		100,0		16,4	48,5	25,6	8,8	0,7	100,0		
9.	Ozorowice	ha		11,70	120,12	60,94	50,41	35,84	74,56	33,55		387,12			46,43	46,19	40,06	3,83	136,51	523,63	
		%		3,0	31,0	15,7	13,0	9,3	19,3	8,7		100,0			34,1	33,8	29,3	2,8	100,0		
10.	Pierwszów	ha		35,90	113,44	56,20	163,30	28,35	6,21			403,40		1,05	14,89	22,58	5,59		44,11	447,51	
		%		8,9	28,2	13,9	40,5	7,0	1,5			100,0		2,4	33,7	51,2	12,7		100,0		
11.	Piotrkowiczki	ha		65,60	207,24	86,81	69,80	70,27	41,83	0,79		542,34		13,26	53,41	52,57	3,40		122,64	664,98	
		%		12,1	38,2	16,0	12,9	13,0	7,7	0,1		100,0		10,8	43,5	42,9	2,8		100,0		
12.	Psary	ha			48,51	74,02	83,31	27,33	7,86	0,17		241,20			26,99	22,03	0,73	1,78	51,53	292,73	
		%			20,1	30,7	34,5	11,3	3,3	0,1		100,0			52,3	42,8	1,4	3,5	100,0		
13.	Raków*	ha			14,49	41,62	29,20					85,31			14,65	2,32			16,97	102,28	
		%			17,0	48,8	34,2					100,0			86,3	13,7			100,0		
14.	Rogoż	ha		52,63	149,53	8,53	7,99	0,93				219,61		2,28	34,73	2,67			39,68	259,29	
		%		24,0	68,1	3,9	3,6	0,4				100,0		5,7	87,6	6,7			100,0		
15.	Strzeszów	ha	0,60	15,84	371,21	198,15	124,54	54,79	36,28	0,56		801,97			29,05	14,14	0,97		44,16	846,13	
		%	0,1	2,0	46,3	24,7	15,5	6,8	4,5	0,1		100,0			65,8	32,0	2,2		100,0		
16.	Szewce	ha		211,15	140,89	82,55	75,56	110,14	38,22	0,73		659,24	0,04	26,97	73,60	46,09	8,70		155,40	814,64	
		%		32,0	21,4	12,5	11,5	16,7	5,8	0,1		100,0	0,1	17,4	47,2	29,7	5,6		100,0		
17.	Szymanów	ha		47,71	86,84	142,70	112,07	30,28	7,49	0,32		427,41			25,48	13,59	1,33		40,40	467,81	
		%		11,2	20,2	33,4	26,2	7,1	1,8	0,1		100,0			63,1	33,6	3,3		100,0		
18.	Wisznia Mała	ha		34,40	101,66	36,21	83,73	42,39	14,67			313,06		1,51	38,81	25,26	3,64		69,22	382,28	
		%		11,0	32,5	11,6	26,7	13,5	4,7			100,0		2,2	56,0	36,5	5,3		100,0		
19.	Wysoki Kościół	ha		15,20	78,76	3,61	0,46	0,40				98,43			2,25	4,69	2,39		9,33	107,76	
		%		15,4	80,0	3,7	0,5	0,4				100,0			24,1	50,3	25,6		100,0		
Gmina		ha	0,79	726,30	1974,56	1048,57	1087,35	591,16	344,89	58,77	0,46	5832,85	0,04	100,65	528,59	370,95	93,62	8,32	1102,17	6935,02	
		%	0,1	12,5	33,8	18,0	18,5	10,1	5,9	1,0	0,1	100,0	0,1	9,1	47,9	33,6	8,5	0,8	100,0		

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na marzec 2004 r.

3.1.8 Kompleksy glebowo - rolnicze

Kompleks pszenney bardzo dobry (1) obejmuje gleby najlepsze, zasobne w składniki pokarmowe, o głębokim poziomie próchnicznym, korzystnych stosunkach wodno – powietrznych, strukturalne, zmeliorowane lub nie wymagające melioracji, łatwo zachowując cechy wysokiej kultury rolnej. Położone w terenach płaskich bądź lekko falistych. Umożliwiają osiągnięcie wysokich plonów przez najbardziej wymagające rośliny uprawne. Zajmują około 12% powierzchni gruntów ornych. Na obszarze gminy występują w rozproszeniu. Większe powierzchnie znajdują się we wsi Rogoź, Machnice, Kryniczno, Szewce i Piotrkowiczki.

Kompleks pszenney dobry (2) gleby zaliczone do niego cechują bardzo zbliżone parametry do poprzedniego, z tym, że są bardziej wrażliwe na wysokość opadów. W latach z dłuższymi okresami bezopadowymi reagują zahamowaniem rozwoju roślin, z kolei przy dużych opadach może to odbić się zmniejszeniem plonowania. Gleby tego kompleksu zajmują około 48% powierzchni wszystkich gruntów ornych i są najbardziej charakterystyczne dla gminy. Największe ich powierzchnie występują w Ligocie Pięknej i Wysokim Kościele.

Kompleks pszenney wadliwy (3) występuje najczęściej na glebach średnio – zwięzłych, zalegających na podłożach przepuszczalnych bądź na terenach o znacznym nachyleniu. Położenie na takich utworach przyczynia się do występowania okresowych niedoborów wilgoci. Ich niska retencja uwrażliwia je na suszę. Mimo tych zastrzeżeń nadają się bardziej pod uprawę pszenicy niż żyta, jednakże plonowanie tych roślin uzależnione jest od ilości i rozkładu opadów. Zajmują niewielką powierzchnię gruntów ornych – około 3%. Spotykamy je głównie w Pierwoszowie, Mienicach, Wiszni Małej i Piotrkowiczkach.

Kompleks żytni bardzo dobry (4) występuje na najlepszych lekkich glebach – piaskach gliniastych leżących na zwięzlejszych utworach. Zaliczamy tu również niektóre gleby pyłowe. Charakteryzują się właściwymi stosunkami wodno – powietrznymi. W wyniku długiego okresu stosowania zabiegów agrotechnicznych osiągają poziom kultury odpowiedni dla roślin typowych dla kompleksów pszennych. Na terenie gminy występują na około 13% powierzchni gruntów ornych, najwięcej we wsiach: Szymanów, Strzeszów, Psary, Pierwoszów i Ligota Piękna.

Kompleks żytni dobry (5) zaliczają się do niego gleby nieco lżejsze niż do poprzedniego, a przez to mniej urodzajne. Tworzą je piaski gliniaste lekkie na zwięzlejszym podłożu lub gleby całkowicie wytworzone z piasków gliniastych. Są one dość wrażliwe na niedobór wody, najczęściej zakwaszone i wylugowane. Nadają się pod uprawę żyta

i ziemniaków. Uprawa jęczmienia i odmian pszenicy możliwa jest w przypadku nadaniu tym glebom cech wysokiej kultury rolnej. W granicach gminy zajmują około 12% wszystkich gruntów ornych. Typowe są dla wsi: Pierwoszów, Piotrkowiczki, Wisznia Mała i Szewce.

Kompleks żytni słaby (6) tworzą go gleby ubogie w składniki pokarmowe zbudowane z piasków słabo gliniastych całkowitych oraz piasków gliniastych lekkich niecałkowitych na utworach luźnych. Są one nadmiernie przepuszczalne, o małej retencji – okresowo bądź trwale za suche. Dobór roślin użytkowych jest ograniczony do żyta, owsa, ziemniaków, saradeli i łubinów, a plony zależą w wysokim stopniu od ilości i rozkładu opadów. Zajmują około 8% powierzchni gruntów ornych.

Kompleks żytni najslabszy (7) obejmuje najslabsze gleby wytworzone z piasków luźnych oraz słabo gliniastych płytko podścielone piaskiem luźnym lub żwirem. Są to gleby trwale za suche, ubogie w składniki pokarmowe, słabo reagujące na nawozy mineralne. Uprawiane na nich mogą być wyłącznie żyto i łubin. Ich plony zależą w wysokim stopniu od opadów. Zajmują one powierzchnie około 1% gruntów ornych. W największych ilościach występują we wsiach Ozorowice i Ligota Piękna.

Kompleks zbożowo – pastewny mocny (8) obejmuje gleby średnio zwięzłe i ciężkie (odpowiednik kompleksów pszennych i żytniego bardzo dobrego), w okresie wegetacyjnym nadmiernie uwilgotnione. Z natury swej są to przeważnie gleby zasobne w składniki pokarmowe i potencjalnie żyzne, ale wadliwe na skutek nadmiernego uwilgotnienia. Posiadają dużą zawartość próchnicy. O ich właściwościach decyduje jednak czynnik wody. Można na nich uprawiać ziemniaki i owies oraz mieszanki roślin motylkowych. W gminie zajmują około 2% powierzchni gruntów ornych. Występują przede wszystkim w obrębach: Psary i Szymanów.

Kompleks zbożowo – pastewny słaby (9) obejmuje gleby lekkie wytworzone z piasków (odpowiednik gleb kompleksów żytnich: dobrego, słabego i bardzo słabego), okresowo podmokłe na skutek występowania w dolnej części profilu warstw słabo przepuszczalnych lub położenia gleby w obniżeniu terenu w zasięgu wody gruntowej. Gleby te łączą cechę zbytnej suchości w okresach suchych, z nadmierną wilgotnością w okresach wilgotnych. Na ziemiach tego kompleksu udaje się przede wszystkim owies. Występuje tylko we wsiach Ozorowice i Ligota Piękna i zajmują około 1% powierzchni gruntów ornych w gminie.

Spośród użytków zielonych w gminie Wisznia Mała występują trzy kompleksy rolniczej przydatności:

Użytki zielone bardzo dobre i dobre (1z) zalicza się tu użytki na glebach mineralnych i mułowo – torfowych. Użytki te znajdują się w warunkach, które pozwalają na regulowanie stosunków wodnych lub też w warunkach naturalnych o najkorzystniejszym układzie tych stosunków. Charakteryzują się zwartym zadarnieniem i łatwym dostępem dla mechanicznych zabiegów pielęgnacyjnych i sprzętu siana. Wadą ich jest mała zasobność w przyswajalne składniki pokarmowe i intensywne nawożenie. Przeważają tu trawy szlachetne z dużą domieszką roślin motylkowych o wydajności siana 40-70 q/ha. Zajmują obszar około 10% powierzchni użytków zielonych.

Użytki zielone średnie (2z) rozwinęły się na glebach mineralnych i mułowo – torfowych, jak i na glebach torfowych i murszowych. Stosunki wodne tych gleb nie są w pełni uregulowane (gleby okresowo za suche lub nadmiernie uwilgotnione). Są one dobrze zadarnione. Przy właściwym gospodarowaniu pozwalają uzyskać plony siana i zielonej masy od 25-30 q/ha. Mają niską zasobność w składniki pokarmowe i wymagają nawożenia. Stanowią one około 85% powierzchni łąk i pastwisk.

Użytki zielone słabe i bardzo słabe (3z) zalicza się tu użytki zielone na glebach mineralnych zbyt suchych lub zbyt wilgotnych, na glebach mułowo – torfowych i torfowo przesuszonych lub podtapianych. Położone są na glebach zbyt przepuszczalnych i mało zasobnych w składniki pokarmowe. W celu uzyskania odpowiednich plonów wymagane jest wysokie nawożenie nawozami mineralnymi. Zajmują obszar około 5% użytków zielonych w gminie.

3.1.9 Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla gminy Wisznia Mała wynosi 89,6 pkt. i jest o 13,3 pkt. wyższy od wskaźnika województwa dolnośląskiego. Wynika on z punktowej oceny jakości gleb (0-100 pkt.), agroklimatu (0-15 pkt.), stosunków wodnych (0-5 pkt.) i rzeźby terenu (0-5 pkt.). Największy wpływ na jego wartość ma ocena jakości i przydatności gleb. Wskaźnik ten dla jej obszaru wynosi 66,9 pkt, co świadczy o korzystnych warunkach do prowadzenia produkcji rolniczej. W większości obrębów jakość gleb kształtuje się na podobnym poziomie i wynosi od 61,4 pkt. w Ligocie Pięknej do 70,0 pkt. w Strzeszowie. Na uwagę zasługują miejscowości Wysoki Kościół, Rogoź i Machnice, gdzie występują najlepsze gleby, a ich wskaźnik jakości przyjmuje wartości ponad 80 pkt. Gleby o najniższej jakości występują jedynie w Ozorowicach, gdzie ich wskaźnik wynosi 55,0 pkt.

W tabeli nr 8 przedstawiono wyniki oceny jakości i przydatności gleb dla poszczególnych obrębów i całej gminy Wisznia Mała.

Ze względu na bardzo dobre warunki naturalne, w gminie nie znajduje się żaden obręb, który mógłby zostać zaliczony do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW).

Na rysunku nr 7 zaprezentowano zróżnicowanie wskaźnika jakości gleb na terenie gminy.

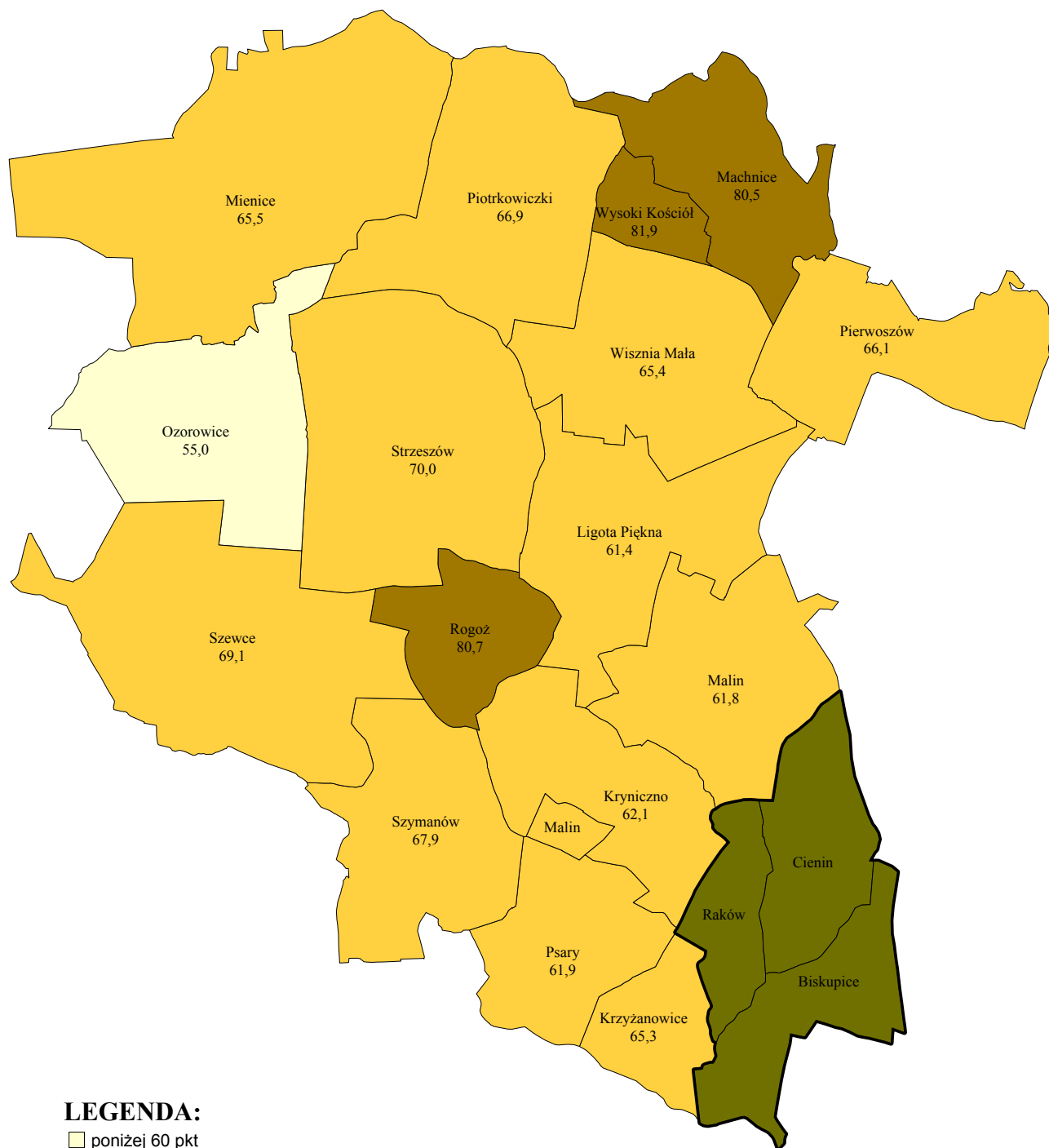
Wskaźnik jakości gleb

tabela nr 8

L.p.	Obręb	Wskaźnik jakości gleb [pkt.]
1	2	3
1.	Biskupice*	
2.	Cienin*	72,6
3.	Kryniczno	62,1
4.	Krzyżanowice	65,3
5.	Ligota Piękna	61,4
6.	Machnice	80,5
7.	Malin	61,8
8.	Mienice	65,5
9.	Ozorowice	55,0
10.	Pierwoszów	66,1
11.	Piotrowiczki	66,9
12.	Psary	61,9
13.	Raków*	66,9
14.	Rogoź	80,7
15.	Strzeszów	70,0
16.	Szewce	69,1
17.	Szymanów	67,9
18.	Wisznia Mała	65,4
19.	Wysoki Kościół	81,9
Gmina		66,9

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie metody opracowanej przez IUNG w Puławach – marzec 2005 r.

LEGENDA:

- poniżej 60 pkt
- 60 pkt do 80 pkt
- poniżej 80 pkt
- obręby we władaniu MON wyłączone z analizy

Rys. nr 7. Wskaźnik jakości gleb [pkt.].

3.1.10 Zagrożenie erozją

W gminie Wisznia Mała zachodzi zjawisko erozji wietrznej i erozji wodnej. Procesy te spowodowane są czynnikami naturogenicznymi oraz antropogenicznymi i występują w północnej części gminy, na glebach lessowych (Wzgórza Trzebnickie). Obszary zagrożone erozją wykorzystywane są przeważnie jako grunty orne. Na niewielkich powierzchniach występują użytki zielone lub uprawy sadownicze, zapobiegające procesom erozyjnym. Nasileniu degradacji gleb sprzyja również niski stopień lesistości oraz zły układ działek w stosunku do spadku terenu, co ma miejsce w Piotrkowiczkach i Wysokim Kościele (działki rozmieszczone są równolegle do spadku terenu).

Erozją wodną zagrożone są użytki rolne o powierzchni 129,71 ha, co stanowi 1,9% ich powierzchni. Zjawisko to polega na wymywaniu i przemieszczaniu materiału glebowego po powierzchni stoku przez spływające wody deszczowe lub z topniejącego śniegu. Erozja wodna występuje w rejonie Wzgórz Trzebnickich, na terenie miejscowości:

- Piotrkowiczki – 44,67 ha,
- Mienice – 32,92 ha,
- Machnice – 27,27 ha,
- Wysoki Kościół – 18,83 ha,
- Pierwoszów – 6,02 ha.

Na erozję wietrzną, charakteryzującą się wywiewaniem żyznej gleby i przenoszeniu jej na różne odległości, narażonych jest 1174,99 ha użytków rolnych znajdujących się w 7 obrębach. Największe powierzchnie podatne na ten rodzaj erozji występują w:

- Piotrkowiczkach – 345,78 ha,
- Machnicach – 335,57 ha,
- Ozorowicach – 223,91 ha.

W pozostałych miejscowościach powierzchnia użytków rolnych zagrożonych erozją wietrzną wynosi od 94,02 ha w Wysokim Kościele do 5,65 ha w Mienicach.

Udział użytków rolnych podatnych na erozję wodną i wietrzną zawarto w tabeli nr 9, a ich rozmieszczenie na terenie gminy przedstawiono na rysunku nr 8.

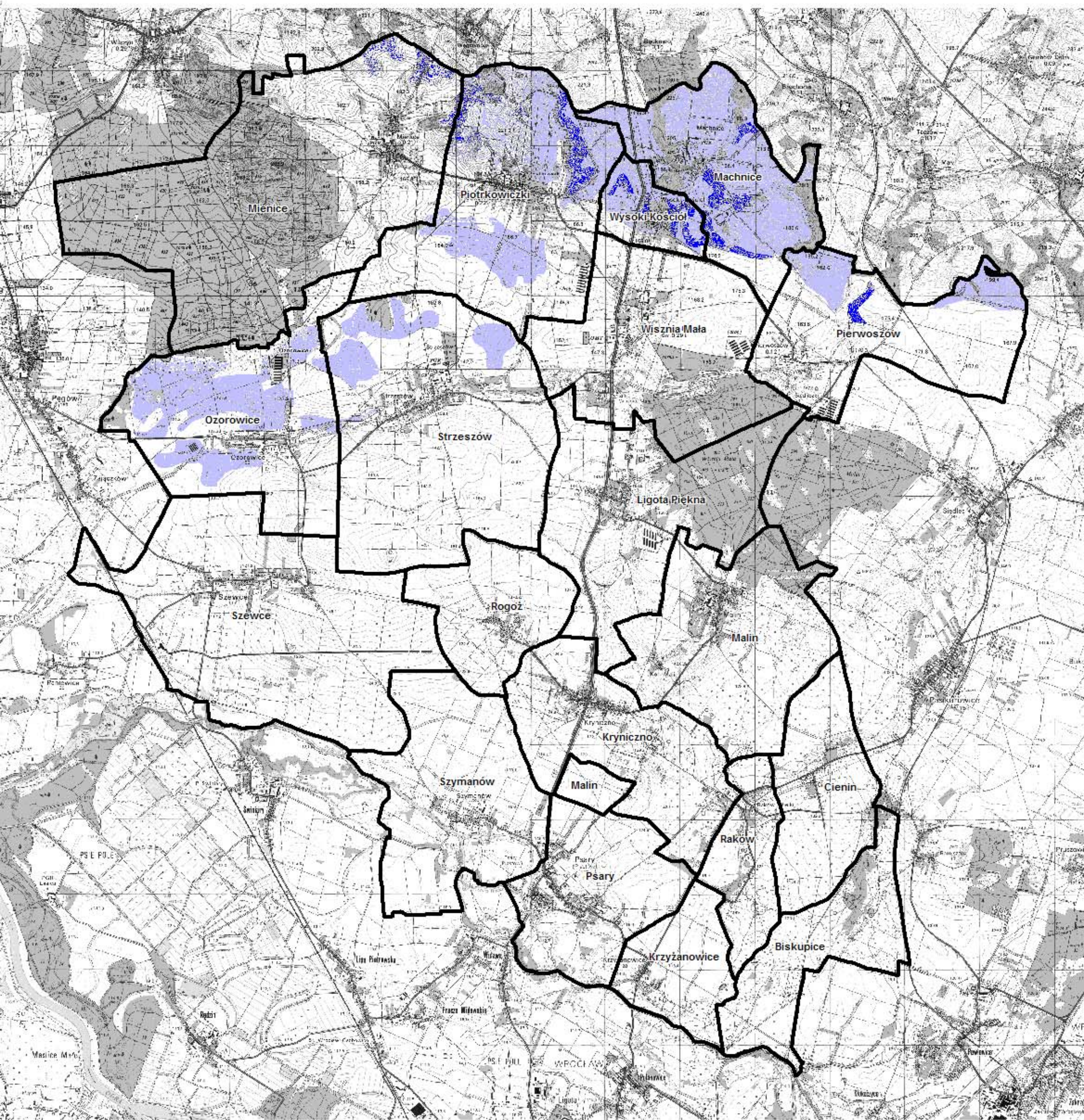
Erozja wietrzna i wodna

tabela nr 9

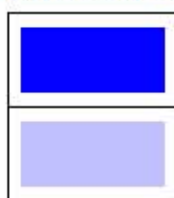
L.p.	Obręb	Powierzchnia użytków rolnych	Użytki rolne zagrożone erozją			
			wietrzną		wodną	
			ha	%	ha	%
1	2	3	4	5	6	7
1.	Biskupice*					
2.	Cienin*	77,30				
3.	Krynicy	388,38				
4.	Krzyżanowice	134,89				
5.	Ligota Piękna	324,26				
6.	Machnice	343,42	335,57	97,7	27,27	7,9
7.	Malin	359,48				
8.	Mienice	398,25	5,56	1,4	32,92	8,3
9.	Ozorowice	523,63	223,91	42,8		
10.	Pierwoszków	447,51	87,32	19,5	6,02	1,4
11.	Piotrkowiczki	664,98	345,78	52,0	44,67	6,7
12.	Psary	292,73				
13.	Raków*	102,28				
14.	Rogoź	259,29				
15.	Strzeszów	846,13	82,83	9,8		
16.	Szewce	814,64				
17.	Szymanów	467,81				
18.	Wisznia Mała	382,28				
19.	Wysoki Kościół	107,76	94,02	87,2	18,83	17,5
Gmina		6935,02	1174,99	16,9	129,71	1,9

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie mapy sozologicznej – maj 2005 r.

LEGENDA:

erozja wodna

erozja wietrzna

Rys. nr 8. Grunty zagrożone erozją

4. ORGANIZACJA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

4.1. Użytkowanie gruntów

4.1.1 Struktura użytkowania gruntów

Użytki rolne w gminie zajmują powierzchnię 6935,02 ha, co stanowi 67,4% powierzchni gminy. Najwięcej jest ich w obrębach: Pierwoszów, Piotrkowiczki, Rogoź, Strzeszów, gdzie stanowią od 87,3% do 89,7% powierzchni obrębu.

Lasy i zadrzewienia zajmują powierzchnię 1458,70 ha (14,2% powierzchni gminy), wody 112,38 ha (1,1%), tereny zabudowane 348,11 ha (3,4%), drogi 335,69 ha (3,3%), nieużytki 51,21 ha (0,5%), a grunty pozostałe 1053,77 ha (10,1%).

Stopień lesistości gminy wynosi 14,2 % i jest prawie dwa razy niższy od średniej lesistości kraju, tj. 28,0%. Największy udział lasów i zadrzewień jest w obrębie Mienice i wynosi 63,2% powierzchni obrębu. W miejscowościach Ligota Piękna i Wisznia Mała stopień lesistości kształtuje się odpowiednio na poziomie 32,1% i 26,3%. W pozostałych obrębach współczynnik lesistości jest dużo mniejszy. Szczególnie widać to zjawisko we wsiach: Krzyżanowice, Rogoź i Wysoki Kościół, gdzie udział lasów i zadrzewień nie przekracza 1,0%.

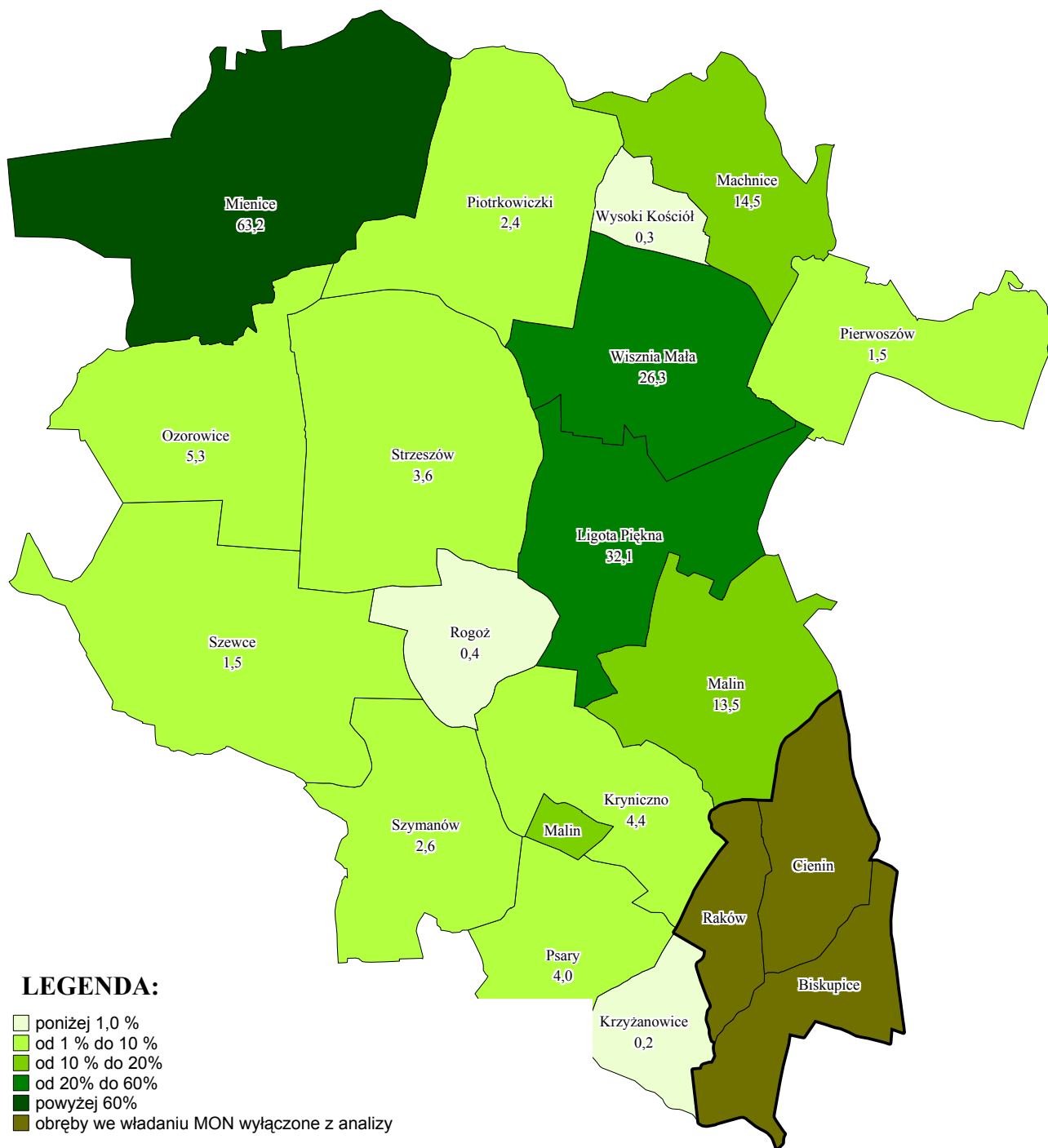
Na rysunku nr 9 przedstawiono zróżnicowanie stopnia lesistości na terenie gminy.

Występujące nieużytki to głównie miejsca po dawnych wyrobiskach piasku i żwiru. Część nieużytków porośnięta roślinnością krzewiastą i drzewami lub zalana wodą.

Na podstawie procentowego udziału użytków rolnych i lasów w strukturze użytkowania gruntów stwierdzono, że w gminie występuje pięć typów użytkowania ziemi:

- leśny z udziałem rolnego (obręb Mienice),
- rolny z udziałem pozostałych (obręby: Krzyżanowice, Malin),
- rolny z udziałem lasów (obręby: Ligota Piękna, Wisznia Mała),
- rolny (obręby: Machnice, Psary),
- wybitnie rolny (pozostałe obręby).

Analizując dane dotyczące struktury użytkowania gruntów dla obszaru całej gminy wynika, że gminę Wisznia Mała można zaliczyć do typu rolniczego. Strukturę użytkowania gruntów przedstawia tabela nr 10.

Rys. nr 9. Lesistość [%]

Struktura użytkowania gruntów

tabela nr 10

L.p.	Obręb	Jednostka	Powierzchnia ogólna obr.	Użytki rolne					Lasy i zadrzewienia	Wody	Tereny zabudowane	Drogi	Nieużytki	Pozostale
				Ogółem	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Biskupice*	ha	319,59											319,59
		%	100,0											100,0
2.	Cienin*	ha	333,87	77,30	67,23		9,93	0,14	1,23			2,30		253,04
		%	100,0	23,2	20,1		3,0	0,1	0,4			0,7		75,7
3.	Krynitzno	ha	474,67	388,38	330,73	15,96	26,21	15,48	20,87	4,96	16,49	17,34	15,12	11,51
		%	100,0	81,9	69,7	3,4	5,5	3,3	4,4	1,0	3,5	3,7	3,2	2,3
4.	Krzyżanowice	ha	221,91	134,89	115,56	0,43	9,88	9,02	0,46	7,77	13,90	10,31		54,58
		%	100,0	60,9	52,1	0,2	4,5	4,1	0,2	3,5	6,3	4,6		24,5
5.	Ligota Piękna	ha	642,39	324,26	245,42	7,45	42,80	28,59	206,09	5,87	50,52	27,18	1,35	27,12
		%	100,0	50,6	38,2	1,2	6,7	4,5	32,1	0,9	7,9	4,2	0,2	4,1
6.	Machnice	ha	437,24	343,42	252,86		19,14	71,42	63,27	5,07	9,83	14,69	0,70	0,26
		%	100,0	78,5	57,8		4,4	16,3	14,5	1,2	2,2	3,3	0,2	0,1
7.	Malin	ha	624,11	359,48	292,50	1,90	54,24	10,84	83,99	4,52	13,80	12,46	5,57	144,29
		%	100,0	57,6	46,9	0,3	8,7	1,7	13,5	0,7	2,2	2,0	0,9	23,1
8.	Mienice	ha	1 221,26	398,25	323,89	1,33	37,40	35,63	771,86	5,41	10,34	18,75	2,65	14,00
		%	100,0	32,6	26,5	0,1	3,1	2,9	63,2	0,4	0,8	1,5	0,2	1,3
9.	Ozorowice	ha	633,88	523,63	382,84	4,64	52,00	84,15	33,80	11,78	29,45	22,68	4,38	8,16
		%	100,0	82,6	60,4	0,7	8,2	13,3	5,3	1,9	4,6	3,6	0,7	1,3
10.	Pierwoszków	ha	512,49	447,51	402,84	0,72	20,53	23,42	7,50	3,55	18,05	20,30	8,31	7,27
		%	100,0	87,3	78,6	0,1	4,0	4,6	1,5	0,7	3,5	4,0	1,6	1,4
11.	Piotrkowiczki	ha	741,13	664,98	536,71	5,63	29,19	93,45	17,81	6,36	20,59	21,30	1,17	8,92
		%	100,0	89,7	72,4	0,8	3,9	12,6	2,4	0,9	2,8	2,9	0,2	1,1
12.	Psary	ha	384,30	292,73	240,26	1,01	44,91	6,55	15,39	10,11	30,48	17,80	0,20	17,59
		%	100,0	76,2	62,5	0,3	11,7	1,7	4,0	2,6	7,9	4,6	0,1	4,6
13.	Raków*	ha	202,25	102,28	85,31		16,97		3,18			3,01		93,78
		%	100,0	50,6	42,2		8,4		1,6			1,5		46,3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
14.	Rogoź	ha	289,70	259,29	211,00	8,72	9,56	30,01	1,14	3,04	9,36	10,92	0,54	5,41
		%	100,0	89,5	72,8	3,0	3,3	10,4	0,4	1,0	3,2	3,8	0,2	1,9
15.	Strzeszów	ha	959,92	846,13	795,56	6,99	18,85	24,73	34,78	8,13	29,40	35,32	1,98	4,18
		%	100,0	88,2	82,9	0,7	2,0	2,6	3,6	0,8	3,1	3,7	0,2	0,4
16.	Szewce	ha	976,19	814,64	653,05	6,64	128,81	26,14	14,82	14,89	36,06	43,49	4,54	47,75
		%	100,0	83,5	66,9	0,7	13,2	2,7	1,5	1,5	3,7	4,5	0,5	4,8
17.	Szymanów	ha	556,75	467,81	422,16	5,25	33,97	6,43	14,46	13,80	19,48	20,63	0,53	20,04
		%	100,0	84,0	75,8	0,9	6,1	1,2	2,6	2,5	3,5	3,7	0,1	3,6
18.	Wisznia Mała	ha	637,58	382,28	294,73	18,97	39,12	29,46	167,69	6,84	35,17	27,75	4,05	13,80
		%	100,0	59,9	46,2	3,0	6,1	4,6	26,3	1,1	5,5	4,4	0,6	2,2
19.	Wysoki Kościół	ha	125,65	107,76	97,86	1,09	1,50	7,31	0,36	0,28	5,19	9,46	0,12	2,48
		%	100,0	85,8	77,9	0,9	1,2	5,8	0,3	0,2	4,1	7,5	0,1	2,0
Gmina		ha	10294,88	6935,02	5750,51	86,73	595,01	502,77	1458,70	112,38	348,11	335,69	51,21	1053,77
		%	100,0	67,4	55,9	0,8	5,8	4,9	14,2	1,1	3,4	3,3	0,5	10,1

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na marzec 2004 r.

4.1.2 Struktura użytków rolnych

Grunty orne zajmują 82,9% powierzchni użytków rolnych w gminie. Ich rozmieszczenie w poszczególnych obrębach kształtuje się w przedziale od 73,1% (Ozorowice) do 94,1% (Strzeszów). Użytki zielone stanowią 15,8% powierzchni użytków rolnych z czego łąki zajmują 8,6%, a pastwiska 7,2%. Najwięcej jest ich we wsiach:

- Machnice 26,4% powierzchni obrębu,
- Ozorowice 26,0%,
- Ligota Piękna 22,0%.

W pozostałych obrębach powierzchnia łąk i pastwisk stanowi od 5,1% (Strzeszów) do 19,0% (Szewce) powierzchni użytków rolnych. Użytki zielone występują przede wszystkim w pobliżu cieków wodnych oraz na słabszych glebach. W czasie wywiadów terenowych stwierdzono, że część łąk i pastwisk jest odłogowana lub zaorana. Wiąże się to ze zmniejszeniem pogłowia bydła oraz z malejącą liczbą innych zwierząt hodowlanych korzystających z łąk i pastwisk.

Sady na terenie gminy Wisznia Mała zajmują 86,73 ha, co stanowi 1,3% powierzchni użytków rolnych. Najwięcej jest ich w Wiszni Małej 18,97 ha i we wsi Kryniczno 15,96 ha, gdzie znajdują się gospodarstwa specjalistyczne zajmujące się sadownictwem. W czasie inwentaryzacji terenowej stwierdzono, że powstały nowe sady, które w ewidencji gruntów widnieją jako grunty orne lub łąki.

Na podstawie procentowego udziału gruntów ornych i użytków zielonych w strukturze użytków rolnych stwierdzono, że w gminie występuje tylko jeden kierunek produkcji rolnej – polowy.

Strukturę użytków rolnych w rozbiciu na poszczególne obręby przedstawiono w tabeli nr 11.

Struktura użytków rolnych

tabela nr 11

L.p.	Obręb	Pow. ogólna użytków rolnych	Grunty orne		Sady		Łąki		Pastwiska	
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Biskupice*									
2.	Cienin*	77,30	67,23	87,0			9,93	12,8	0,14	0,2
3.	Krynitzno	388,38	330,73	85,2	15,96	4,1	26,21	6,7	15,48	4,0
4.	Krzyżanowice	134,89	115,56	85,7	0,43	0,3	9,88	7,3	9,02	6,7
5.	Ligota Piękna	324,26	245,42	75,7	7,45	2,3	42,80	13,2	28,59	8,8
6.	Machnice	343,42	252,86	73,6			19,14	5,6	71,42	20,8
7.	Malin	359,48	292,50	81,4	1,90	0,5	54,24	15,1	10,84	3,0
8.	Mienice	398,25	323,89	81,4	1,33	0,3	37,40	9,4	35,63	8,9
9.	Ozorowice	523,63	382,84	73,1	4,64	0,9	52,00	9,9	84,15	16,1
10.	Pierwoszków	447,51	402,84	90,0	0,72	0,2	20,53	4,6	23,42	5,2
11.	Piotrkowiczki	664,98	536,71	80,7	5,63	0,8	29,19	4,4	93,45	14,1
12.	Psary	292,73	240,26	82,2	1,01	0,3	44,91	15,3	6,55	2,2
13.	Raków*	102,28	85,31	83,4			16,97	16,6		
14.	Rogoź	259,29	211,00	81,3	8,72	3,4	9,56	3,7	30,01	11,6
15.	Strzeszów	846,13	795,56	94,1	6,99	0,8	18,85	2,2	24,73	2,9
16.	Szewce	814,64	653,05	80,2	6,64	0,8	128,81	15,8	26,14	3,2
17.	Szymanów	467,81	422,16	90,2	5,25	1,1	33,97	7,3	6,43	1,4
18.	Wisznia Mała	382,28	294,73	77,1	18,97	5,0	39,12	10,2	29,46	7,7
19.	Wysoki Kościół	107,76	97,86	90,8	1,09	1,0	1,50	1,4	7,31	6,8
Gmina		6935,02	5750,51	82,9	86,73	1,3	595,01	8,6	502,77	7,2

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na marzec 2004 r.

4.2. Władanie gruntami

4.2.1 Struktura władania gruntami

W gminie Wisznia Mała w strukturze władania gruntami przeważa sektor prywatny (55,4% powierzchni gminy). W jego skład wchodzi grunt:

- gospodarstw rolnych indywidualnych - rodzinnych (43,7% powierzchni gminy),
- nieruchomości do 1 ha (5,9% powierzchni gminy),
- grunty spółdzielni (0,1% powierzchni gminy),
- pozostałe będące własnością prywatnych instytucji i firm (5,7% powierzchni gminy).

Udział gospodarstw rolnych rodzinnych w poszczególnych obrębach jest bardzo zróżnicowany. Najwięcej jest ich w miejscowościach Rogoź i Szymanów, gdzie stanowią one odpowiednio 81,5% i 81,3% powierzchni obrębu.

Powierzchnia nieruchomości do 1 ha wynosi 604,33 ha. Najwięcej jest ich we wsiach: Psary – 69,83 ha i Ligota Piękna – 69,32 ha.

Grunty spółdzielni mają znaczenie marginalne i obejmują 0,1% powierzchni gminy.

Do gruntów pozostałych zaliczają się głównie tereny należące do spółek prawa handlowego, takich jak:

- „De Wiek” spółka z o.o. – 180,99 ha we wsiach: Piotrkowiczki (64,20 ha) i Strzeszów (116,79 ha).
- „Toya” S.A. – 175,22 ha we wsi Krynicy,
- „Keram” spółka z o.o. z siedzibą we Wrocławiu – 29,82 ha we wsi Ligota Piękna.

Sektor publiczny stanowi 44,6% powierzchni gminy. W skład jego wchodzi grunty:

- Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa (13,8% powierzchni gminy),
- Państwowego Gospodarstwa Leśnego (12,8% powierzchni gminy),
- własność komunalna (3,0% powierzchni gminy),
- pozostałe (15,0% powierzchni gminy).

Agencja Nieruchomości Rolnych posiada grunty w 13 obrębach. Najwięcej ma ich we wsiach :

- Szewce - 357,70 ha,
- Pierwoszków – 257,11 ha,
- Strzeszów 247,31 ha.

Państwowe Gospodarstwo leśne na terenie gminy włada powierzchnią 1314,00 ha. Większość gruntów posiada w obrębach:

- Mienice – 764,55 ha,
- Ligota Piękna – 207,71 ha,
- Wisznia Mała – 164,58 ha.

W skład gruntów pozostałych wchodzi przede wszystkim tereny będące we władaniu Ministerstwa Obrony Narodowej.

Udział powierzchniowy i procentowy jednostek sektora publicznego i prywatnego, władającego gruntami, w powierzchni obrębu ujęto w tabeli nr 12.

Struktura władania gruntami

tabela nr 12

L.p.	Obręb	Pow. ogólna obrębu [ha]	Sektor publiczny (udział w powierzchni obrębu)										Sektor prywatny (udział w powierzchni obrębu)										
			Razem		ANR		PGL		Własność komunalna		Pozostałe		Razem		Gospodarstwa rolne		Nieruchomości do 1 ha		Grunty Spółdzielni		Pozostałe		
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
1.	Biskupice*	319,59	319,59	100,0							319,59	100,0											
2.	Cienin*	333,87	333,87	100,0							333,87	100,0											
3.	Kryniczno	474,67	50,68	10,7					15,49	3,3	35,19	7,4	423,99	89,3	222,07	46,8	24,79	5,2			177,13	37,3	
4.	Krzyżanowice	221,91	73,39	33,1					7,32	3,3	66,07	29,8	148,52	66,9	120,53	54,3	27,99	12,6					
5.	Ligota Piękna	642,39	259,46	40,4	0,08	0,1	207,71	32,3	24,03	3,7	27,64	4,3	382,93	59,6	283,69	44,1	69,32	10,8	0,10	0,1	29,82	4,6	
6.	Machnice	437,24	170,24	38,9	92,18	21,1	60,44	13,8	9,70	2,2	7,92	1,8	267,00	61,1	261,67	59,9	5,33	1,2					
7.	Malin	624,11	206,44	33,1			56,06	9,0	19,42	3,1	130,96	21,0	417,67	66,9	205,83	32,9	35,20	5,6			176,64	28,4	
8.	Mienice	1 221,26	979,06	80,2	169,20	13,9	764,55	62,6	20,90	1,7	24,41	2,0	242,20	19,8	207,81	16,9	34,26	2,8	0,13	0,1			
9.	Ozorowice	633,88	143,88	22,7	82,80	13,1	11,98	1,9	21,14	3,3	27,96	4,4	490,00	77,3	449,62	70,9	36,14	5,7	0,31	0,1	3,93	0,6	
10.	Pierwoszków	512,49	340,06	66,3	257,11	50,2	1,70	0,3	15,43	3,0	65,82	12,8	172,43	33,7	147,18	28,7	23,90	4,7			1,35	0,3	
11.	Piotrkowiczki	741,13	199,42	26,9	145,99	19,7	10,25	1,4	26,94	3,6	16,24	2,2	541,71	73,1	434,97	58,7	42,28	5,7			64,46	8,7	
12.	Psary	384,30	81,85	21,3	1,40	0,4	8,01	2,1	18,58	4,8	53,86	14,0	302,45	78,7	227,67	59,2	69,83	18,2			4,95	1,3	
13.	Raków*	202,25	202,25	100,0							202,25	100,0											
14.	Rogoź	289,70	17,27	6,0	2,23	0,8			8,79	3,0	6,25	2,2	272,43	94,0	236,27	81,5	35,79	12,4			0,37	0,1	
15.	Strzeszów	959,92	324,78	33,8	247,31	25,8	22,12	2,3	32,90	3,4	22,45	2,3	635,14	66,2	489,03	51,0	28,17	2,9	0,58	0,1	117,36	12,2	
16.	Szewce	976,19	529,18	54,1	357,70	36,6	4,32	0,4	26,29	2,7	140,87	14,4	447,01	45,9	394,44	40,5	49,06	5,0	0,79	0,1	2,72	0,3	
17.	Szymanów	556,75	48,52	8,7	0,94	0,2	2,28	0,4	20,24	3,6	25,06	4,5	508,23	91,3	452,68	81,3	55,55	10,0					
18.	Wisznia Mała	637,58	300,09	47,1	66,70	10,5	164,58	25,8	39,59	6,2	29,22	4,6	337,49	52,9	281,80	44,2	52,32	8,2	0,59	0,1	2,78	0,4	
19.	Wysoki Kościół	125,65	11,94	9,5	0,87	0,7			6,21	4,9	4,86	3,9	113,71	90,5	94,70	75,3	14,40	11,5			4,61	3,7	
Gmina		10294,88	4591,97	44,6	1424,51	13,8	1314,00	12,8	312,97	3,0	1540,49	15,0	5702,91	55,4	4509,96	43,7	604,33	5,9	2,50	0,1	586,12	5,7	

* - Obręb w władaniu MON

źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na marzec 2004 r.

4.2.2 Struktura władania użytkami rolnymi

W wyniku analizy władania użytkami rolnymi stwierdzono, że we władaniu sektora prywatnego jest 5150,96 ha użytków rolnych, co stanowi 74,2% ich powierzchni w gminie.

Najwięcej użytków rolnych w sektorze prywatnym znajduje się w obrębach: Szymanów, Malin, Rogoź, Wysoki Kościół, Ligota Piękna, Kryniczno, Krzyżanowice, gdzie ich udział przekracza ponad 90,0%. Z danych ewidencyjnych wynika, że użytki te są we władaniu gospodarstw rolnych i dużych firm prywatnych.

Sektor publiczny włada 1784,06 ha użytków rolnych (25,8% powierzchni użytków rolnych w gminie). Największy udział UR we władaniu sektora publicznego jest w obrębach:

- Cienin (100% powierzchni UR w obrębie),
- Raków (100% powierzchni UR w obrębie).

Grunty te należą do Skarbu Państwa i są we władaniu Ministerstwa Obrony Narodowej. W pozostałych obrębach sektor publiczny posiada od 0,4% UR w Szymonowie do 64,7% w Pierwoszowie. Grunty te głównie należą do Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa.

Zarówno w sektorze prywatnym jak i publicznym w strukturze użytków rolnych przeważają grunty orne. Ich udział wynosi odpowiednio 84,7% i 77,9% powierzchni użytków rolnych w poszczególnych sektorach.

Na rysunku nr 10 przedstawiono udział procentowy sektora prywatnego i publicznego w powierzchni użytków rolnych.

W tabeli nr 13 szczegółowo przedstawiono strukturę władania użytkami rolnymi w każdym obrębie.

Struktura władania użytkami rolnymi

tabela nr 13

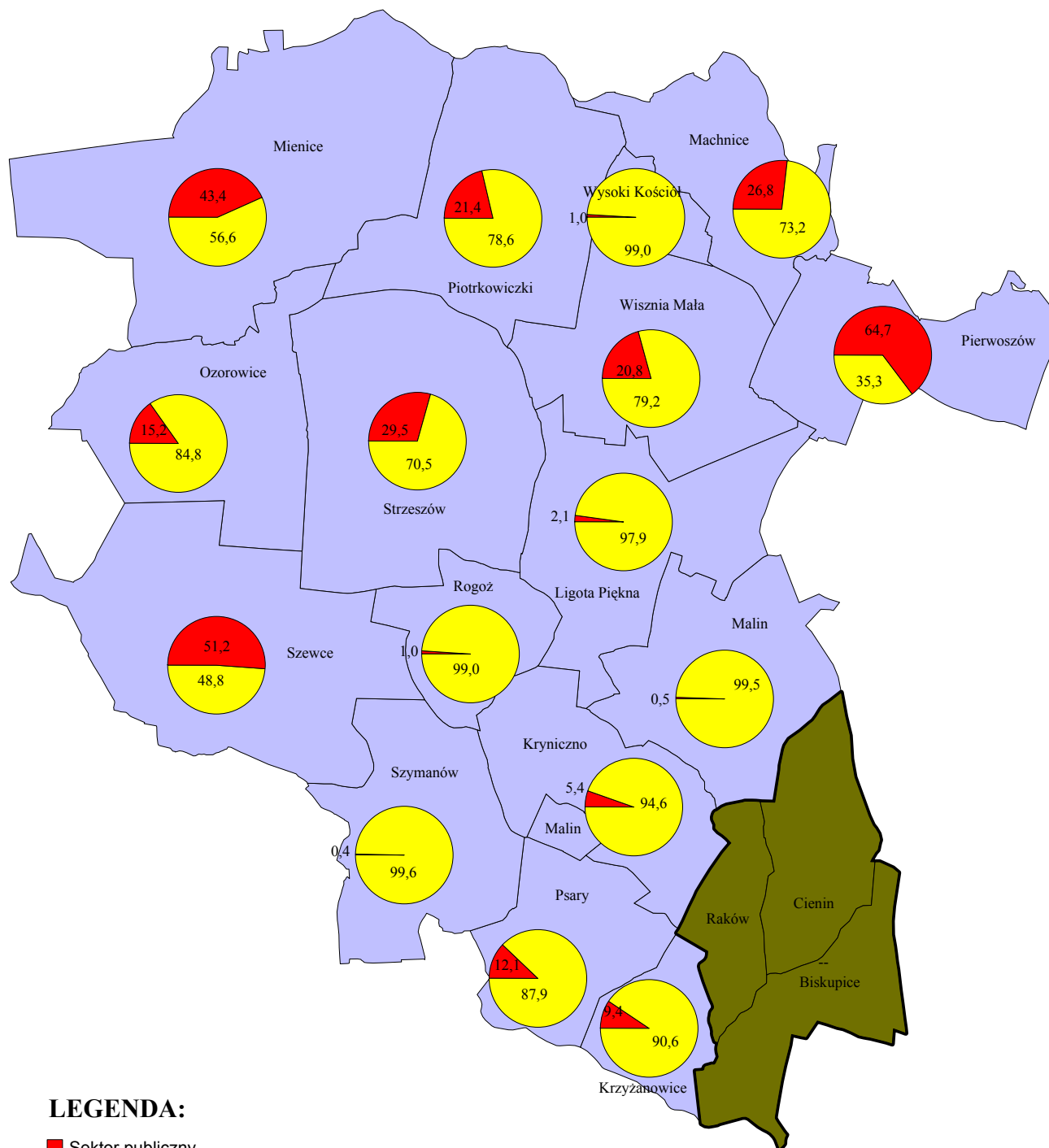
L.p.	Obręb	Jedn.	Powierzchnia ogólna użytków rolnych	Użytki rolne w sektorze prywatnym					Użytki rolne w sektorze publicznym				
				Ogółem użytki rolne	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska	Ogółem użytki rolne	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Biskupice*	ha											
		%											
2.	Cienin*	ha	77,30						77,30	67,23		9,93	0,14
		%	100,0						100,0	87,0		12,8	0,2
3.	Kryniczno	ha	388,38	367,47	310,84	15,96	26,21	14,46	20,91	19,89			1,02
		%	100,0	94,6	80,1	4,1	6,7	3,7	5,4	5,1			0,3
4.	Krzyżanowice	ha	134,89	122,18	102,85	0,43	9,88	9,02	12,71	12,71			
		%	100,0	90,6	76,3	0,3	7,3	6,7	9,4	9,4			
5.	Ligota Piękna	ha	324,26	317,47	241,35	7,45	42,8	25,87	6,79	4,07			2,72
		%	100,0	97,9	74,4	2,3	13,2	8,0	2,1	1,3			0,8
6.	Machnice	ha	343,42	251,25	209,84		8,24	33,17	92,17	43,02		10,9	38,25
		%	100,0	73,2	61,1		2,4	9,7	26,8	12,5		3,2	11,1
7.	Malin	ha	359,48	357,68	292,07	1,9	54,24	9,47	1,8	0,43			1,37
		%	100,0	99,5	81,3	0,5	15,1	2,6	0,5	0,1			0,4
8.	Mienice	ha	398,25	225,47	187,74	1,22	18,3	18,21	172,78	136,15	0,11	19,1	17,42
		%	100,0	56,6	47,1	0,3	4,6	4,6	43,4	34,1	0,1	4,8	4,4
9.	Ozorowice	ha	523,63	443,86	341,76	4,64	52	45,46	79,77	41,08			38,69
		%	100,0	84,8	65,3	0,9	9,9	8,7	15,2	7,8			7,4
10.	Pierwoszków	ha	447,51	158,11	129,66	0,72	18,93	8,8	289,4	273,18		1,6	14,62
		%	100,0	35,3	28,9	0,2	4,2	2,0	64,7	61,0		0,4	3,3
11.	Piotrkowiczki	ha	664,98	522,77	467,39	5,63	14,18	35,57	142,21	69,32		15,01	57,88
		%	100,0	78,6	70,4	0,8	2,1	5,3	21,4	10,4		2,3	8,7
12.	Psary	ha	292,73	257,40	205,77	1,01	44,47	6,15	35,33	34,49		0,44	0,4
		%	100,0	87,9	70,3	0,3	15,2	2,1	12,1	11,8		0,2	0,1
13.	Raków*	ha	102,28						102,28	85,31		16,97	
		%	100,0						100,0	83,4		16,6	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
14.	Rogoź	ha	259,29	256,78	209,18	8,72	9,56	29,32	2,51	1,82			0,69
		%	100,0	99,0	80,6	3,4	3,7	11,3	1,0	0,7			0,3
15.	Strzeszów	ha	846,13	597,04	559,76	6,87	9,29	21,12	249,09	235,8	0,12	9,56	3,61
		%	100,0	70,5	66,1	0,8	1,1	2,5	29,5	27,9	0,1	1,1	0,4
16.	Szewce	ha	814,64	397,63	358,97	6,64	7,49	24,53	417,01	294,08		121,32	1,61
		%	100,0	48,8	44,1	0,8	0,9	3,0	51,2	36,1		14,9	0,2
17.	Szymanów	ha	467,81	466,40	421,95	5,25	32,77	6,43	1,41	0,21		1,2	
		%	100,0	99,6	90,1	1,1	7,0	1,4	0,4	0,1		0,3	
18.	Wisznia Mała	ha	382,28	302,70	225,07	18,76	36,86	22,01	79,58	69,66	0,21	2,26	7,45
		%	100,0	79,2	58,9	4,9	9,6	5,8	20,8	18,2	0,1	0,6	1,9
19.	Wysoki Kościół	ha	107,76	106,75	96,99	1,08	1,5	7,18	1,01	0,87	0,01		0,13
		%	100,0	99,0	89,9	1,0	1,4	6,7	1,0	0,8	0,1		0,1
Gmina		ha	6935,02	5150,96	4361,19	86,28	386,72	316,77	1784,06	1389,32	0,45	208,29	186
		%	100,0	74,2	62,8	1,2	5,6	4,6	25,8	20,0	0,1	3,0	2,7

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Ewidencja gruntów i budynków. Stan na marzec 2004r.

Rys. nr 10. Udział sektora prywatnego i publicznego w powierzchni użytków rolnych [%].

4.3. Struktura gospodarstw prywatnych

4.3.1 Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw

Z kart podatkowych wynika, że w gminie Wisznia Mała jest 849 gospodarstw rolnych. Średnia powierzchnia gospodarstwa, bez gospodarstw powyżej 100,00 ha, wynosi 5,32 ha. Dane te obejmują grunty własne rolników indywidualnych oraz grunty dzierżawione od Agencji Nieruchomości Rolnych. Średnią powierzchnię gospodarstw (bez gospodarstw wielkoobszarowych) w poszczególnych obrębach przedstawiono na rysunku nr 11.

Najwięcej gospodarstw znajduje się w przedziale do 4,99 ha (aż 69,4% wszystkich gospodarstw). Gospodarują one na największej powierzchni spośród wszystkich grup 1358,90 ha, co stanowi 24,7% powierzchni wszystkich gospodarstw. Większość właścicieli tych gospodarstw pracuje poza rolnictwem, a swoje grunty dzierżawi innym rolnikom lub uprawia je samodzielnie.

Drugą grupą pod względem ilości są gospodarstwa z przedziału 5,00-9,99 ha. Jest ich 173 i stanowią 20,4% ogólnej liczby gospodarstw. Zajmują one powierzchnię 1187,16 ha (21,7%).

W przedziale od 10,00 ha do 14,99 ha liczba gospodarstw w porównaniu do wyżej wymienionych grup maleje do 41 i stanowi 4,8% wszystkich gospodarstw. Prowadzą one produkcje rolną na najmniejszej powierzchni spośród wszystkich grup 502,71 ha, co stanowi 9,2% powierzchni wszystkich gospodarstw.

Nieco mniej jest gospodarstw z przedziału od 15,00 ha do 49,99 ha. Jest ich 34 i stanowią 4,0% ogólnej liczby gospodarstw. Zajmują one powierzchnię 895,66 ha (16,3%).

W przedziale od 50,00 ha do 99,99 ha liczba gospodarstw maleje do 8 i stanowi tylko 0,9% wszystkich gospodarstw. Gospodarują one na powierzchni 551,16 ha, co stanowi 10,1% powierzchni wszystkich gospodarstw.

Ostatnią grupą są gospodarstwa wielkoobszarowe (powyżej 100,00 ha). Gospodarstw tych jest tylko 4 (0,5% liczby gospodarstw w gminie) i zajmują one 985,14 ha (18,0% powierzchni wszystkich gospodarstw). Są to przede wszystkim gospodarstwa, które wykupiły lub dzierżawią grunty po byłych PGR-ach.

Szczegółową strukturę obszarową gospodarstw indywidualnych przedstawiono w tabeli nr 15.

Podsumowując można stwierdzić, że w gminie Wisznia Mała jest dużo gospodarstw o powierzchni nie przekraczającej 15,00 ha. Jest ich 803 (94,6% gospodarstw w gminie) i zajmują one 55,6% (3048,77 ha) powierzchni gospodarstw rolnych. Gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 15,00 ha jest tylko 46, co stanowi 5,4% wszystkich gospodarstw w gminie. Pomimo niewielkiego ich udziału w liczbie wszystkich gospodarstw,

zajmują one powierzchnię 2431,96 ha (44,4% powierzchni gospodarstw indywidualnych). Najwięcej takich gospodarstw jest w obrębach: Strzeszów i Wisznia Mała. Ich liczba wynosi odpowiednio 9 i 8. Z kart podatkowych wynika, że w gminie Wisznia Mała w miejscowości Machnice znajduje się gospodarstwo rolne o powierzchni 261,67 ha, które zajmuje 98,9% powierzchni gospodarstw indywidualnych w tym obrębie. Gospodarstw o powierzchni powyżej 15,00 ha nie ma w obrębie Malin.

W tabeli nr 16 zestawiono gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 15,00 ha.

Na rysunku nr 12 zaprezentowano udział procentowy gospodarstw o powierzchni powyżej 15,00 ha w powierzchni ogólnej gospodarstw indywidualnych.

4.3.2 Dzierżawa gruntów

Na terenie gminy Wisznia Mała 26,8% powierzchni użytków rolnych (1853,05 ha) jest dzierżawiona. W skład tych gruntów wchodzi użytki należące do:

- Agencji Nieruchomości Rolnych – 1342,05 ha (19,4% powierzchni użytków rolnych),
- indywidualnych rolników – 511,00 ha (7,4% powierzchni użytków rolnych).

Największy udział gruntów dzierżawionych z ANR w powierzchni użytków rolnych jest w: Pierwoszowie – 57,2%, Szewcach – 41,2% i Mienicach – 39,6%.

W obrębach: Strzeszów, Piotrkowiczki, Wisznia Mała, Machnice i Ozorowice, ich udział kształtuje się w przedziale od 29,0% do 15,3%. W Rogożu, Wysokim Kościele, Ligocie Pięknej i Psarach przyjmuje on mniejsze wartości, od 0,8% do 0,1%, natomiast w pozostałych obrębach nie występują dzierżawy z ANR. Warto zauważyć, że Agencja wydzierżawia 94,2% swoich gruntów położonych na terenie gminy Wisznia Mała, a głównymi dzierżawcami są duże przedsiębiorstwa rolne.

Dzierżawy prywatne na terenie gminy nie występują tylko w jednym obrębie (Krzyżanowice – funkcjonuje jako osiedle mieszkaniowe). Najwięcej gruntów dzierżawionych od rolników indywidualnych jest w Ligocie Pięknej – 100,08 ha i Wiszni Małej – 100,00 ha. W pozostałych miejscowościach dzierżawy prywatne zawierają się w przedziale od 50,00 ha w Szewcach i Szymanowie do 5,00 ha w Strzeszowie. W większości są to dzierżawy oparte na umowach ustnych między rolnikami. Osobami wydzierżawiającymi swoje grunty są przeważnie ludzie, którzy ze względów ekonomicznych zaprzestali produkcji rolniczej i znaleźli prace poza rolnictwem, bądź osoby nie związane z rolnictwem, a posiadające na terenie gminy większe powierzchnie użytków rolnych.

Dzierżawy gruntów w gospodarstwach rolnych przedstawiono w tabeli nr 14.

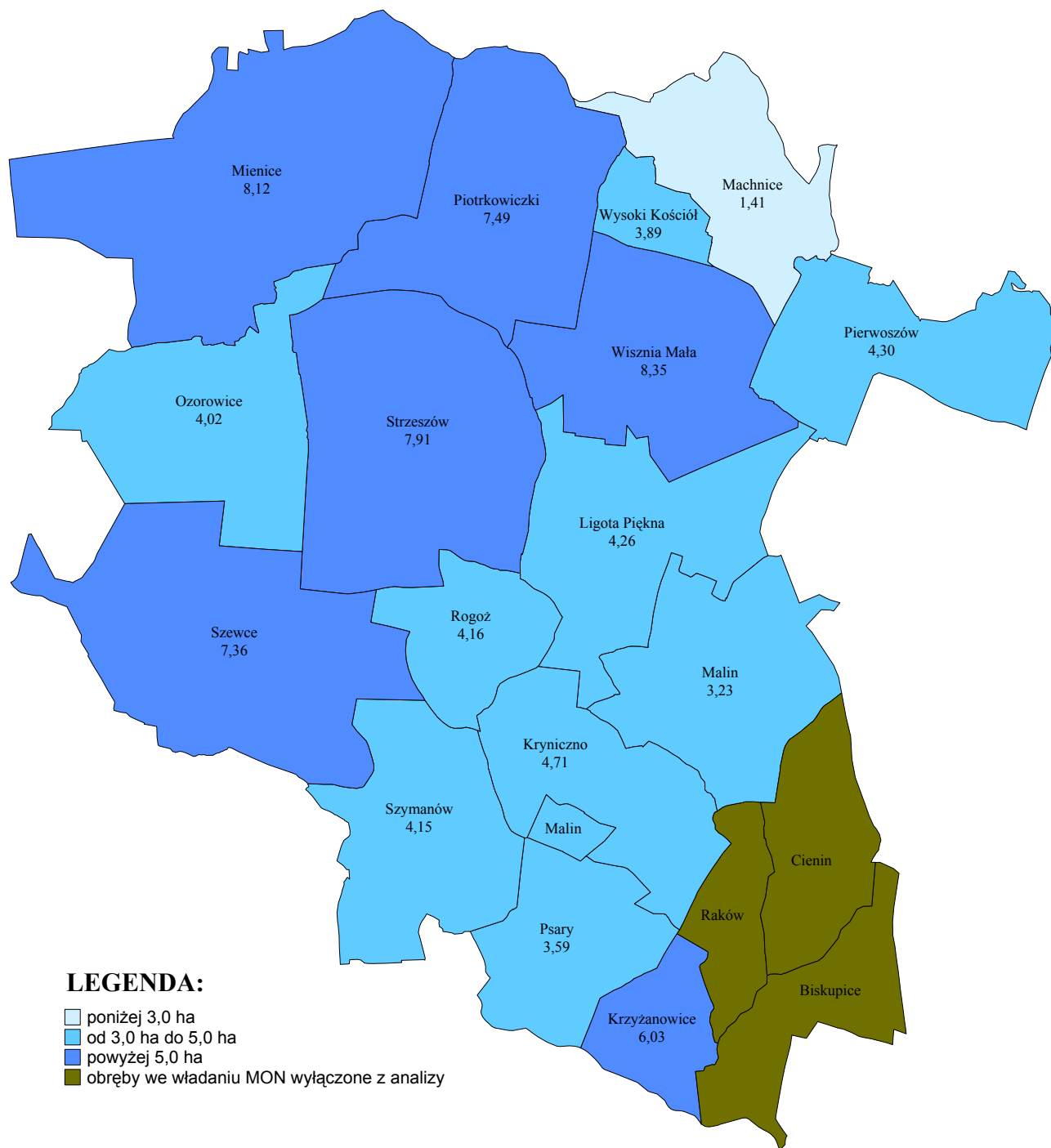
Dzierżawa gruntów w powierzchni użytków rolnych

tabela nr 14

L.p.	Obręb	Powierzchnia użytków rolnych [ha]	Dzierżawy ANR		Dzierżawy prywatne		Razem	
			ha	%	ha	%	ha	%
1	2	3	4		5		6	
1.	Biskupice*							
2.	Cienin*	77,30						
3.	Kryniczno	388,38			30,00	7,7	30,00	7,7
4.	Krzyżanowice	134,89						
5.	Ligota Piękna	324,26	0,08	0,1	100,00	30,8	100,08	30,9
6.	Machnice	343,42	58,40	17,0			58,40	17,0
7.	Malin	359,48			50,00	13,9	50,00	13,9
8.	Mienice	398,25	157,74	39,6	6,00	1,5	163,74	41,1
9.	Ozorowice	523,63	79,91	15,3	15,00	2,9	94,91	18,2
10.	Pierwoszków	447,51	256,18	57,2	20,00	4,5	276,18	61,7
11.	Piotrkowiczki	664,98	139,37	21,0	40,00	6,0	179,37	27,0
12.	Psary	292,73	0,34	0,1	15,00	5,1	15,34	5,2
13.	Raków*	102,28						
14.	Rogoź	259,29	2,01	0,8	20,00	7,7	22,01	8,5
15.	Strzeszów	846,13	245,71	29,0	5,00	0,6	250,71	29,6
16.	Szewce	814,64	335,98	41,2	50,00	6,1	385,98	47,3
17.	Szymanów	467,81			50,00	10,7	50,00	10,7
18.	Wisznia Mała	382,28	66,08	17,3	100,00	26,2	166,08	43,5
19.	Wysoki Kościół	107,76	0,25	0,2	10,00	9,3	10,25	9,5
Gmina		6935,02	1342,05	19,4	511,00	7,4	1853,05	26,8

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z ANR, inwentaryzacji terenowej. Stan na kwiecień 2005 r.

Rys. nr 11. Średnia powierzchnia gospodarstw indywidualnych bez gospodarstw wielkoobszarowych.

Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych

tabela nr 15

L.p.	Obręb	Grupy obszarowe (granice przedziałów i powierzchnie w hektarach)																												Pow. gosp.	Liczba gosp.	Średnia pow. gosp.	Średnia powierzchnia gospodarstwa (bez gospodarstw powyżej 100 ha)							
		1,00-4,99				5,00-9,99				10,00-14,99				15,00-49,99				50,00-99,99				powyżej 100,00																		
		pow. gosp.	ilość gosp.	śr. pow. gosp.	udział gosp. w pow. gólnej	pow. gosp.	ilość gosp.	śr. pow. gosp.	udział gosp. w pow. gólnej	pow. gosp.	ilość gosp.	śr. pow. gosp.	udział gosp. w pow. gólnej	pow. gosp.	ilość gosp.	śr. pow. gosp.	udział gosp. w pow. gólnej	pow. gosp.	ilość gosp.	śr. pow. gosp.	udział gosp. w pow. gólnej	pow. gosp.	ilość gosp.	śr. pow. gosp.	udział gosp. w pow. gólnej	pow. gosp.	ilość gosp.	śr. pow. gosp.	udział gosp. w pow. gólnej											
ha	ilość	%	ha	%	ha	ilość	%	ha	%	ha	ilość	%	ha	%	ha	ilość	%	ha	%	ha	ilość	%	ha	%	ha	ilość	%	ha	%	33	34	35	36							
1.	Biskupice*																																							
2.	Cienin*																																							
3.	Kryniczno	82,22	35	62,4	2,35	31,2	106,15	16	28,6	6,63	40,2	35,53	3	5,4	11,84	13,47	39,92	2	3,6	19,96	15,1										263,82	56	4,71	4,71						
4.	Krzyżanowice	38,02	15	79,0	2,53	33,2	10,87	2	10,5	5,44	9,5						65,64	2	10,5	32,82	57,3										114,53	19	6,03	6,03						
5.	Ligota Piękna	135,02	53	75,6	2,55	45,2	85,62	13	18,6	6,59	28,7	21,58	2	2,9	10,79	7,23	56,32	2	2,9	28,16	18,9										298,54	70	4,26	4,26						
6.	Machnice	2,81	2	66,7	1,41	1,1																										261,67	1	33,3	261,67	98,9	264,48	3	88,16	1,41
7.	Malin	122,92	50	84,7	2,46	64,4	45,51	7	11,9	6,50	23,9	22,38	2	3,4	11,19	11,73																190,81	59	3,23	3,23					
8.	Mienice	55,67	24	55,8	2,32	16,0	75,40	11	25,6	6,85	21,6	40,84	3	7,0	13,61	11,70	79,36	4	9,3	19,84	22,7	97,76	1	2,3	97,76	28,0						349,03	43	8,12	8,12					
9.	Ozorowice	159,35	63	78,6	2,53	49,5	90,42	13	16,3	6,96	28,1	34,79	3	3,8	11,60	10,81	37,26	1	1,3	37,26	11,6										321,82	80	4,02	4,02						
10.	Pierwoszów	44,20	22	66,7	2,01	31,2	52,76	8	24,2	6,60	37,2	24,98	2	6,1	12,49	17,61	19,92	1	3,0	19,92	14,0										141,86	33	4,30	4,30						
11.	Piotrkowiczki	75,41	32	58,1	2,36	18,3	108,19	14	25,5	7,73	26,3	46,97	4	7,3	11,74	11,41	129,61	4	7,3	32,40	31,5	51,53	1	1,8	51,53	12,5						411,71	55	7,49	7,49					
12.	Psary	118,90	58	81,7	2,05	46,6	72,87	11	15,5	6,62	28,6	12,26	1	1,4	12,26	4,81						50,89	1	1,4	50,89	20,0						254,92	71	3,59	3,59					
13.	Raków*																																							
14.	Rogoź	56,81	28	66,6	2,03	32,5	68,52	11	26,2	6,23	39,2	25,03	2	4,8	12,52	14,32	24,44	1	2,4	24,44	14,0										174,80	42	4,16	4,16						
15.	Strzeszów	77,58	34	59,6	2,28	8,9	52,64	7	12,3	7,52	6,0	89,39	7	12,3	12,77	10,22	160,15	6	10,5	26,69	18,3	55,35	1	1,8	55,35	6,3	439,60	2	3,5	219,80	50,3	874,71	57	15,35	7,91					
16.	Szewce	96,01	40	56,4	2,40	18,3	148,26	22	31,0	6,74	28,4	53,25	4	5,6	13,31	10,19	93,23	3	4,2	31,08	17,8	132,04	2	2,8	66,02	25,3						522,79	71	7,36	7,36					
17.	Szymanów	174,10	74	68,6	2,35	38,9	199,35	28	25,9	7,12	44,5	56,15	5	4,6	11,23	12,53	18,52	1	0,9	18,52	4,1										448,12	108	4,15	4,15						
18.	Wisznia Mała	81,73	40	71,4	2,04	17,4	40,56	6	10,7	6,76	8,7	26,02	2	3,6	13,01	5,57	155,65	6	10,7	25,94	33,3	163,59	2	3,6	81,80	35,0						467,55	56	8,35	8,35					
19.	Wysoki Kościół	38,15	19	73,2	2,01	9,9	30,04	4	15,4	7,51	7,9	13,54	1	3,8	13,54	3,55	15,64	1	3,8	15,64	4,1						283,87	1	3,8	283,87	74,5	381,24	26	14,66	3,89					
	Gmina	1358,90	589	69,4	2,31	24,7	1187,16	173	20,4	6,86	21,7	502,71	41	4,8	12,26	9,2	895,66	34	4,0	26,34	16,3	551,16	8	0,9	68,90	10,1	985,14	4	0,5	246,29	18,0	5480,73	849	6,46	5,32					

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie kart podatkowych Urzędu Gminy – kwiecień 2005 r.

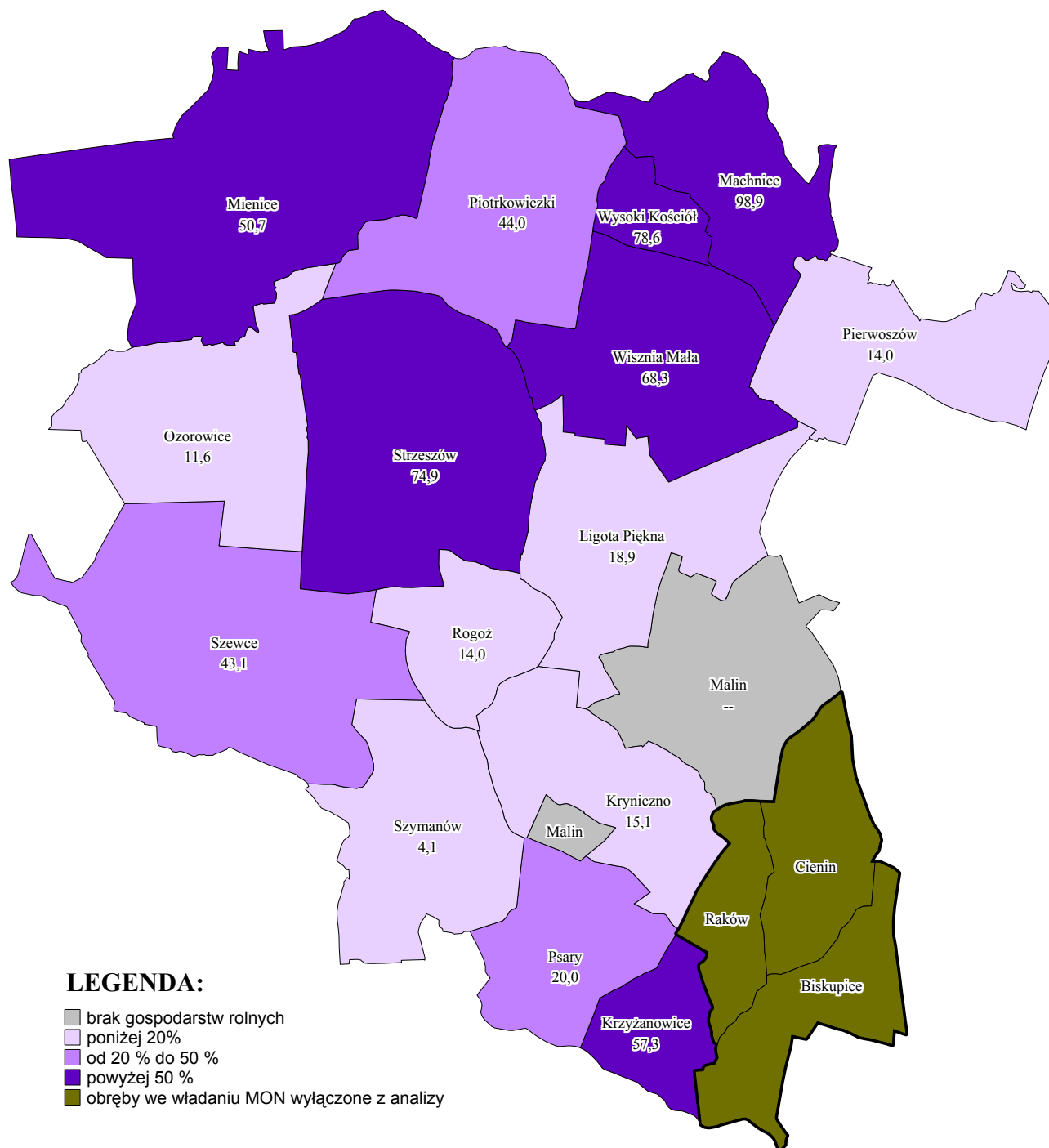
Gospodarstwa indywidualne o powierzchni powyżej 15 ha

tabela nr 16

L.p.	Obręb	Grupy obszarowe									Ilość gospodarstw			Powierzchnia gospodarstw ogółem [ha]	Powierzchnia gospodarstw powyżej 15 ha	Udział gosp. o pow. pow. 15 ha w powierzchni gospodarstw ogółem
		15,00 - 49,99 ha			50,00 - 99,99 ha			powyżej 100,00 ha			ogółem	powyżej 15 ha				
		pow.gosp.	ilość gosp.	śr.pow.gosp.	pow.gosp.	ilość gosp.	śr.pow.gosp.	pow.gosp.	ilość gosp.	śr.pow.gosp.		liczba	%			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.	Biskupice*															
2.	Cienin*															
3.	Krynitzno	39,92	2	19,96							56	2	3,6	263,82	39,92	15,1
4.	Krzyżanowice	65,64	2	32,82							19	2	10,5	114,53	65,64	57,3
5.	Ligota Piękna	56,32	2	28,16							70	2	2,9	298,54	56,32	18,9
6.	Machnice							261,67	1	261,67	3	1	33,3	264,48	261,67	98,9
7.	Malin										59			190,81		
8.	Mienice	79,36	4	19,84	97,76	1	97,76				43	5	11,6	349,03	177,12	50,7
9.	Ozorowice	37,26	1	37,26							80	1	1,3	321,82	37,26	11,6
10.	Pierwszów	19,92	1	19,92							33	1	3,0	141,86	19,92	14,0
11.	Piotrkowiczki	129,61	4	32,40	51,53	1	51,53				55	5	9,1	411,71	181,14	44,0
12.	Psary				50,89	1	50,89				71	1	1,4	254,92	50,89	20,0
13.	Raków*															
14.	Rogoź	24,44	1	24,44							42	1	2,4	174,80	24,44	14,0
15.	Strzeszów	160,15	6	26,69	55,35	1	55,35	439,60	2	219,80	57	9	15,8	874,71	655,10	74,9
16.	Szewce	93,23	3	31,08	132,04	2	66,02				71	5	7,0	522,79	225,27	43,1
17.	Szymanów	18,52	1	18,52							108	1	0,9	448,12	18,52	4,1
18.	Wisznia Mała	155,65	6	25,94	163,59	2	81,80				56	8	14,3	467,55	319,24	68,3
19.	Wysoki Kościół	15,64	1	15,64				283,87	1	283,87	26	2	7,7	381,24	299,51	78,6
Gmina		895,66	34	26,34	551,16	8	68,90	985,14	4	246,29	849	46	5,4	5480,73	2431,96	44,4

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie kart podatkowych Urzędu Gminy – kwiecień 2005 r.

Rys. nr 12. Udział gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha w ogólnej powierzchni gospodarstw indywidualnych.

4.3.3 Rozdrobnienie gospodarstw

Ważnym elementem wpływającym na opłacalność produkcji rolnej jest rozdrobnienie gruntów w gospodarstwie rolnym. Gospodarstwa, w których skład wchodzi duża liczba małych, oddalonych od siebie działek narażone są na większe koszty związane z produkcją rolniczą (dojazd do poszczególnych działek, mało ekonomiczna uprawa na działkach o niewielkich powierzchniach – straty przy nawożeniu, opryskach i niskie plony w pasach przygranicznych).

Rozdrobnienie gruntów gospodarstw rolnych w dużym stopniu zniekształcane jest przez gospodarstwa z grupy obszarowej powyżej 100,00 ha. Dla przykładu w obrębie Machnice gospodarstwo rolne posiada 18 działek o średniej powierzchni 14,38 ha. Pomimo tego, że działek jest dużo, to leżą one obok siebie tworząc zwarte kompleksy. Układ taki jest bardzo korzystny ze względu na możliwość kompleksowej uprawy, pozwalającej zaoszczędzić czas na dojazdy do działek. Dlatego też gospodarstwa z tej grupy pominięto w dalszej analizie.

Z danych ewidencji gruntów wynika, że średnia powierzchnia działek wchodzących w skład gospodarstwa w gminie Wisznia Mała wynosi 1,29 ha, a ich średnia liczba 4,0 działki. W poszczególnych obrębach wartości te kształtują się różnie. Średnia powierzchnia działki zawiera się w przedziale od 0,71 ha (Wysoki Kościół) do 1,99 ha (Krzyżanowice), a średnia liczba działek w gospodarstwie od 2,5 (Ozorowice) do 6,3 (Wysoki Kościół).

Kształtowanie się średniej liczby działek w gospodarstwach według gruntów własnych oraz średnich ich powierzchni pokazano na rysunkach nr 13 i 14.

Z przeprowadzonej analizy rozdrobnienia gruntów gospodarstw prywatnych od 1,00 ha do 99,99 ha wynika, że w 6 obrębach występuje duże rozdrobnienie. Średnia powierzchnia działki wynosi 0,94 ha (Ligota Piękna), 0,99 ha (Pierwosów), 1,58 ha (Piotrkowiczki), 1,32 ha (Rogoż), 1,21 ha (Wisznia Mała) oraz 0,71 ha (Wysoki Kościół), a średnia liczba działek w gospodarstwie odpowiednio 4,6; 4,2; 4,7; 3,3; 4,5; 6,3. W obrębach tych oprócz małych powierzchni działek znaczenie ma również ich wzajemne położenie względem siebie oraz względem zabudowań gospodarczych. Działki te położone są w dużych odległościach od siebie, co negatywnie wpływa na wysokość osiąganych dochodów z prowadzonej działalności rolniczej.

W pozostałych obrębach rozdrobnienie jest małe. W niektórych wsiach mimo tego, że średnia powierzchnia działki jest mała, a średnia liczba działek w gospodarstwie jest duża to działki te leżą koło siebie tworząc zwarte kompleksy oraz są położone blisko siedliska gospodarzy. Nie

powoduje to wzrostu kosztów związanych z produkcją rolniczą i nie wpływa na utrudnienia w uprawie tych gruntów.

Rozdrobnienie gruntów rolnych przedstawiono w tabeli nr 17.

4.3.4 Struktura gospodarstw według wieku użytkownika.

Na terenie gminy Wisznia Mała jest 849 gospodarstw rolnych. Według wieku użytkownika udział gospodarstw rolnych przedstawia się następująco:

- 58,8% (499 gospodarstw) - 41 – 55 lat,
- 28,4% (241 gospodarstw) – 18 – 40 lat,
- 12,8% (109 gospodarstw) – 56 - 65 lat.

Spośród tych gospodarstw 180 (21,2%) to gospodarstwa których właściciele zadeklarowali jako swoje podstawowe źródło dochodu pracę w rolnictwie. Najwięcej takich gospodarzy jest w przedziale wiekowym 41-55 lat. Stanowią oni 57,2% wszystkich gospodarzy. Najwięcej jest ich w obrębach Strzeszów 18, Szymanów 18 i Szewce 16.

Blisko jedna trzecia to właściciele gospodarstw z przedziału 18 – 40 lat, których jest 57. Najwięcej takich gospodarzy jest we wsiach Szymanów 30 i Szewce 10.

Na uwagę zasługuje fakt, że w gminie jest tylko 20 (11,1%) gospodarstw, których właściciele są w wieku powyżej 55 lat. Posiadają oni swoje grunty w 5 obrębach, a większość z nich w miejscowości Szewce. Stan taki świadczy o tym, że gmina Wisznia Mała pod względem wieku właścicieli gospodarstw posiada bardzo dobrą strukturę wiekową rolników. Przekłada się to na większe możliwości rozwoju gospodarstw rolnych. Rolnicy młodzi chętniej inwestują w swoje warsztaty pracy, powiększają swój areał, modernizują sprzęt, remontują bądź odbudowują zabudowania itp. Strukturę gospodarstw według wieku użytkownika przedstawiono w tabeli nr 18.

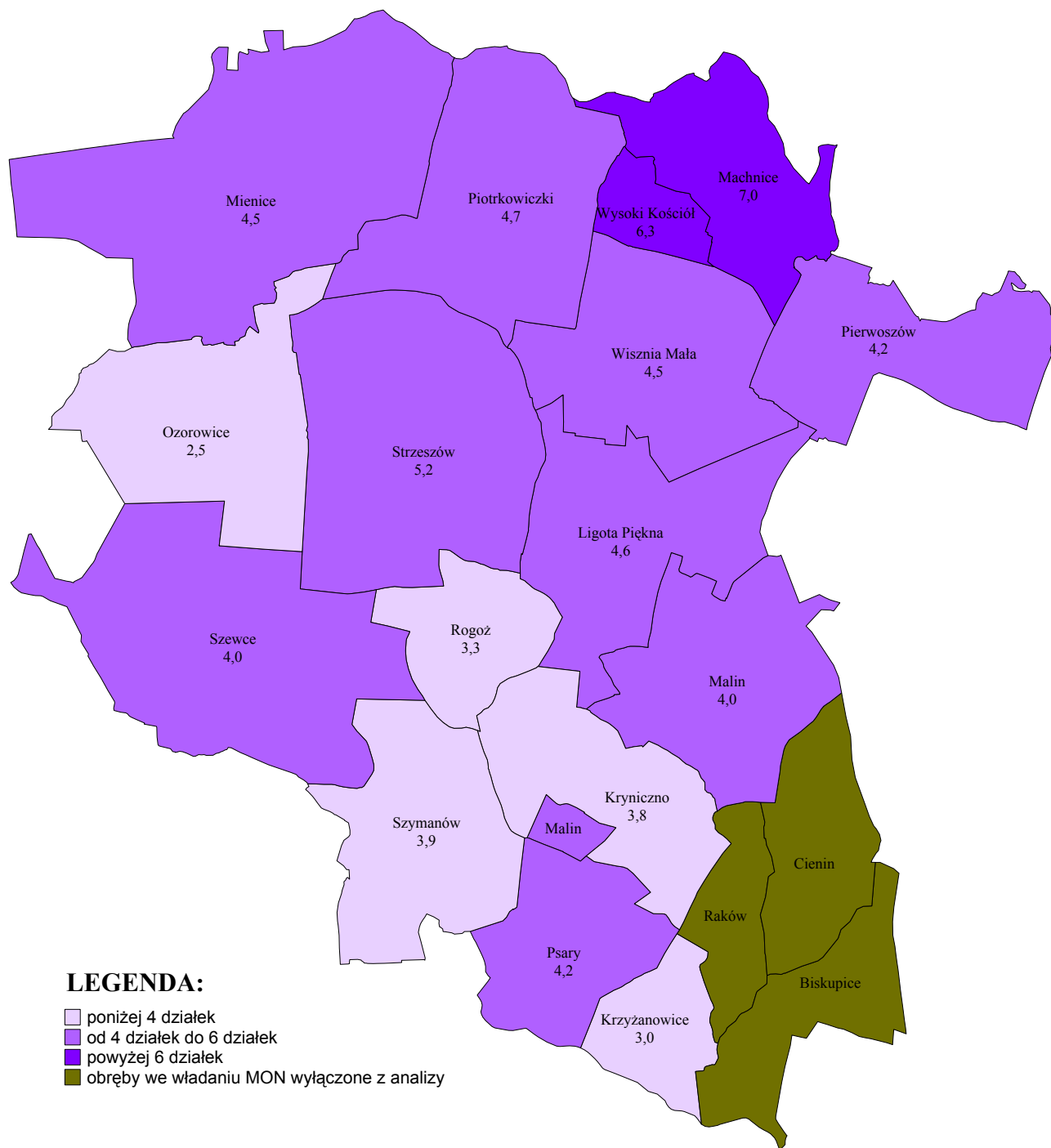
Rozdrobnienie gruntów własnych gospodarstw prywatnych

tabela nr 17

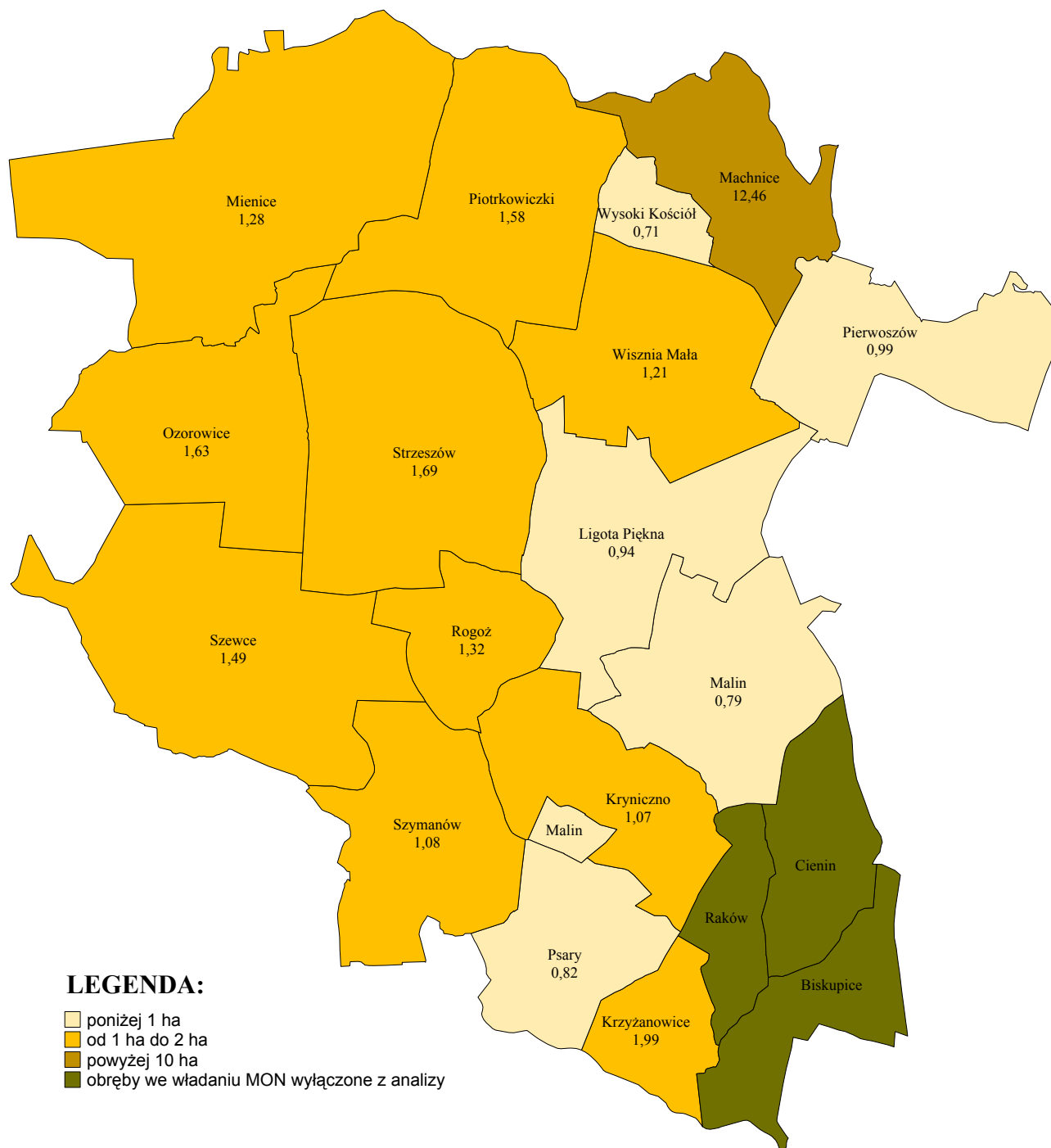
L.p.	Obręb	Ogółem		Grupy obszarowe [ha]											
		Średnia powierzchnia działki w gospodarstwie [ha]	Średnia liczba działek w gospodarstwie	1,00-4,99		5,00-9,99		10,00-14,99		15,00-49,99		50,00-99,99		powyżej 100,00	
				Średnia pow. działki w gosp. [ha]	Średnia liczba działek w gosp.	Średnia pow. działki w gosp. [ha]	Średnia liczba działek w gosp.	Średnia pow. działki w gosp. [ha]	Średnia liczba działek w gosp.	Średnia pow. działki w gosp. [ha]	Średnia liczba działek w gosp.	Średnia pow. działki w gosp. [ha]	Średnia liczba działek w gosp.	Średnia pow. działki w gosp. [ha]	Średnia liczba działek w gosp.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	Biskupice*														
2.	Cienin*														
3.	Krynitzno	1,07	3,8	0,88	2,7	1,22	5,6	1,26	10,0						
4.	Krzyżanowice	1,99	3,0	1,10	2,4	0,68	8,0			13,14	2,5				
5.	Ligota Piękna	0,94	4,6	0,78	3,2	1,03	6,2	1,09	10,3	1,30	21,0				
6.	Machnice	12,46	7,0	0,94	1,5									14,38	18,0
7.	Malin	0,79	4,0	0,71	3,5	0,85	7,7	2,04	5,0						
8.	Mienice	1,28	4,5	0,94	2,9	1,14	5,7	2,05	5,8	1,25	13,0				
9.	Ozorowice	1,63	2,5	1,49	1,6	1,30	5,0	2,02	5,5	8,32	3,0				
10.	Pierwoszów	0,99	4,2	1,06	2,0	1,26	5,2	0,70	18,0						
11.	Piotrkowiczki	1,58	4,7	0,97	2,5	1,20	6,4	1,76	6,0	1,50	15,5			21,52	5,0
12.	Psary	0,82	4,2	0,57	3,3	0,74	9,4					50,89	1,0		
13.	Raków*														
14.	Rogoź	1,32	3,3	1,05	2,3	1,31	4,8	1,81	6,0	2,12	11,5				
15.	Strzeszów	1,69	5,2	0,98	2,3	0,89	8,2	1,20	10,0	1,35	16,4	13,38	4,0	15,37	8,0
16.	Szewce	1,49	4,0	0,83	3,1	1,77	4,0	0,99	13,0	2,98	9,7	6,76	10,0		
17.	Szymanów	1,08	3,9	0,80	2,9	1,34	5,3	1,54	7,3	1,16	14,0				
18.	Wisznia Mała	1,21	4,5	0,80	2,5	1,30	5,2	1,11	11,0	1,41	17,3	2,61	21,0		
19.	Wysoki Kościół	0,71	6,3	0,86	2,7	0,84	9,0	0,76	18,0	0,42	38,0				
Gmina		1,29	4,0	0,87	2,7	1,16	5,9	1,32	8,9	1,72	14,1	6,30	9,0	15,79	10,3

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie danych ewidencji gruntów i budynków – marzec 2005 r.

Rys. nr 13. Średnia liczba działek w gospodarstwie.

Rys. nr 14. Średnia powierzchnia działki w gospodarstwie.

Struktura gospodarstw według wieku użytkownika

tabela nr 18

L.p.	Obręb	Gospodarstwa wg wieku użytkownika ogółem							Gospodarstwa utrzymujące się z pracy w rolnictwie według wieku użytkownika							
		Gospodarstwa	18-40 lat		41-55 lat		56-65 lat		Gospodarstwa		18-40 lat		41-55 lat		56-65 lat	
			liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.	Biskupice*															
2.	Cienin*															
3.	Kryniczno	56	35	62,5	21	37,5			6	10,7	3	50,0	3	50,0		
4.	Krzyżanowice	19	3	15,8	11	57,9	5	26,3								
5.	Ligota Piękna	70	15	21,4	45	64,3	10	14,3	8	11,4			8	100,0		
6.	Machnice	3			2	66,7	1	33,3	3	100,0			2	66,7	1	33,3
7.	Malin	59	11	18,6	44	74,6	4	6,8	5	8,5			5	100,0		
8.	Mienice	43	4	9,3	30	69,8	9	20,9	7	16,3	2	28,6	5	71,4		
9.	Ozorowice	80	15	18,8	55	68,7	10	12,5	3	3,8			3	100,0		
10.	Pierwoszów	33	3	9,1	24	72,7	6	18,2	6	18,2	2	33,3	3	50,0	1	16,7
11.	Piotrkowiczki	55	30	54,5	25	45,5			7	12,7	2	28,6	5	71,4		
12.	Psary	71	12	16,9	52	73,2	7	9,9	6	8,5			6	100,0		
13.	Raków*															
14.	Rogoź	42	16	38,1	26	61,9			6	14,3	4	66,7	2	33,3		
15.	Strzeszów	57	14	24,6	37	64,9	6	10,5	20	35,1	2	10,0	18	90,0		
16.	Szewce	71	26	36,6	33	46,5	12	16,9	31	43,7	10	32,3	16	51,6	5	16,1
17.	Szymanów	108	46	42,6	37	34,3	25	23,1	60	55,6	30	50,0	18	30,0	12	20,0
18.	Wisznia Mała	56	7	12,5	37	66,1	12	21,4	6	10,7	2	33,3	3	50,0	1	16,7
19.	Wysoki Kościół	26	4	15,4	20	76,9	2	7,7	6	23,1			6	100,0		
	Gmina	849	241	28,4	499	58,8	109	12,8	180	21,2	57	31,7	103	57,2	20	11,1

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne. Inwentaryzacja terenowa luty 2005 r.

5. PRODUKCJA ROLNICZA

5.1. Produkcja roślinna

Zasiewami w 2004 roku objęte było 4941,00 ha. Największą powierzchnię w strukturze zasiewów w gminie Wisznia Mała zajmują zboża – 81,9% powierzchni zasiewów. Udział zbóż w poszczególnych obrębach zawiera się w przedziale od 50,4% w Wiszni Małej do 100,0% w Machnicach. Dominującym gatunkiem wśród roślin zbożowych jest pszenica, której udział stanowi 53,2% (2152 ha). Kukurydza na ziarno zajmują powierzchnię 1073 ha, co stanowi 26,5% roślin zbożowych. Oprócz wyżej wymienionych zbóż rolnicy zajmują się uprawą jęczmienia – 12,2%, mieszanek zbożowych – 3,1% i zbóż pozostałych (pszenżyto, żyto, owies, gryka) – 5,0%.

Rośliny okopowe zajmują powierzchnię 509 ha (10,3% powierzchni zasiewów), w tym buraki cukrowe 36,1%, a ziemniaki 63,9% powierzchni roślin okopowych. Przyczyną tak niewielkich powierzchni przeznaczonych pod rośliny okopowe są przede wszystkim występujące na terenie gminy gleby klas bonitacyjnych I-III i zmniejszający się z roku na rok skup buraków cukrowych. Najwięcej ziemniaków sadi się w obrębie Strzeszów, a buraków cukrowych we wsi Wisznia Mała.

Z roślin przemysłowych na terenie gminy uprawiany jest tylko rzepak, który stanowi 4,4% powierzchni zasiewów. Najwięcej siew się go we wsi Strzeszów (około 105 ha).

Ze względu na bliskość miasta Wrocławia w dwunastu obrębach rolnicy zajmują się uprawą warzyw. Wśród nich dominują: ogórki gruntowe i szklarniowe, pomidory gruntowe i szklarniowe, sałata, por, seler, kapusta oraz cebula. Powierzchnia upraw warzywniczych wynosi 110 ha, co stanowi 2,2% ogólnej powierzchni zasiewów. Najwięcej warzyw sadi się w Szymanowie – 15 ha, Szewcach – 14 ha, Piotrkowickach -14 ha i w Psarach – 13 ha.

Oprócz wyżej wymienionych roślin w gminie Wisznia Mała uprawia się: kwiaty i truskawki. Truskawki występują w: Strzeszowie – 28 ha, Ozorowicach – 15 ha, Krynicznie – 3ha, Szewcach – 3 ha, Mienicach – 1ha i Pierwoszowie – 1 ha, natomiast kwiaty uprawia się w: Krzyżanowicach - 1 ha, Ligocie Pięknej – 1 ha, Mienicach – 1 ha, Psarach - 2 ha i Szymanowie – 3 ha.

Strukturę zasiewów ujęto w tabeli nr 21, a procentowy udział poszczególnych grup pokazano na rysunku nr 16.

Ze względu na małe różnice plonów w poszczególnych obrębach przyjęto średnie plony dla całej gminy. Wysokość plonów uzależniona jest od jakości gleb oraz warunków

klimatycznych w ciągu roku. Zestawienie wysokości plonów z roku 2004 przedstawiono w tabeli nr 19.

Plony podstawowych upraw z roku 2004

tabela nr 19

L.p.	Rodzaj uprawy	Plon z 2004 r. [q/ha]
1	2	3
1.	Pszenica	46
2.	Żyto	28
3.	Jęczmień	37
4.	Pszenżyto	40
5.	Mieszanka zbożowa	40
6.	Rzepak	27
7.	Buraki cukrowe	400
8.	Ziemniaki	240
9.	Kukurydza	69

źródło: WODR

Odłogi trwałe w gminie Wisznia Mała zajmują 592,08 ha (8,5% powierzchni użytków rolnych). W tym 556,08 ha to grunty orne, a 36,00 ha użytki zielone. Największe powierzchnie odłogowane są w obrębie Ozorowice 170,36 ha, co stanowi 32,5% powierzchni użytków rolnych. Także we wsiach Psary i Krzyżanowice występują znaczne powierzchnie gruntów odłogowanych (odpowiednio 24,8% i 24,5%). W pozostałych obrębach udział ziemi nie użytkowanej rolniczo stanowi od 0,8% w Strzeszowie do 10,5% w Ligocie Pięknej. Tak mała powierzchnia odłogów spowodowana jest występowaniem na terenie gminy w większości gleb bardzo dobrych i dobrych, o klasach bonitacyjnych I-III.

Powierzchnie gruntów odłogowanych w poszczególnych obrębach przedstawiono w tabeli nr 20, a ich lokalizację pokazano na rysunku nr 15.

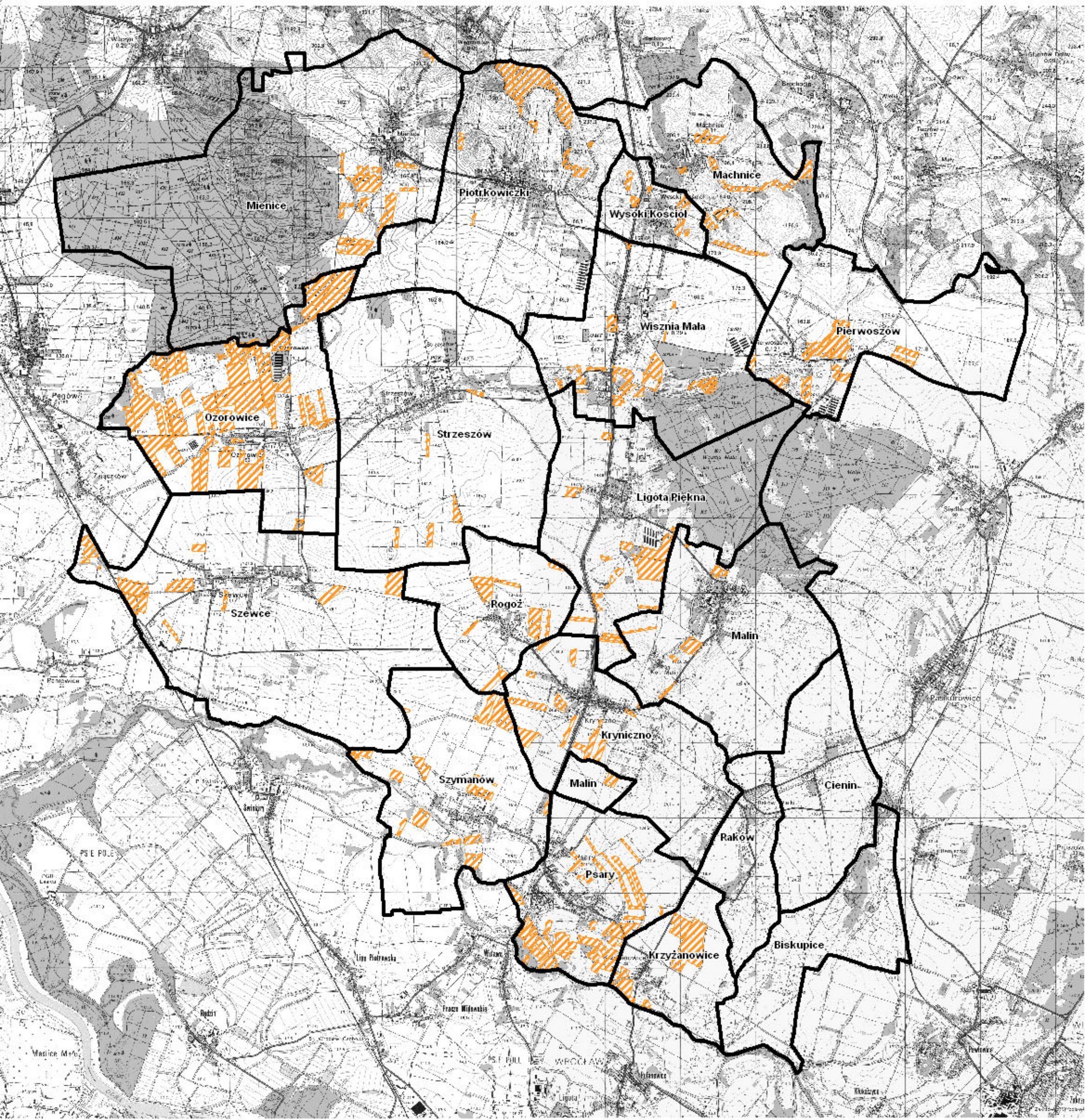
Grunty odlogowane

tabela nr 20

L.p.	Obręb	Powierzchnia użytków rolnych (ha)	Powierzchnia gruntów odlogowanych	
			ha	%
1	2	3	4	
1.	Biskupice*			
2.	Cienin*	77,30		
3.	Krynitzno	388,38	24,30	6,3
4.	Krzyżanowice	134,89	33,09	24,5
5.	Ligota Piękna	324,26	33,97	10,5
6.	Machnice	343,42	22,88	6,7
7.	Malin	359,48	11,41	3,2
8.	Mienice	398,25	27,95	7,0
9.	Ozorowice	523,63	170,36	32,5
10.	Pierwoszków	447,51	30,15	6,7
11.	Piotrkowiczki	664,98	36,39	5,5
12.	Psary	292,73	72,71	24,8
13.	Raków*	102,28		
14.	Rogoż	259,29	20,56	7,9
15.	Strzeszów	846,13	6,66	0,8
16.	Szewce	814,64	34,44	4,2
17.	Szymanów	467,81	37,78	8,1
18.	Wisznia Mała	382,28	21,73	5,7
19.	Wysoki Kościół	107,76	7,70	7,1
Gmina		6935,02	592,08	8,5

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Inwentaryzacja terenowa – październik 2004 r.

LEGENDA:

 grunty odlogowane

Rys. nr 15. Grunty odlogowane.

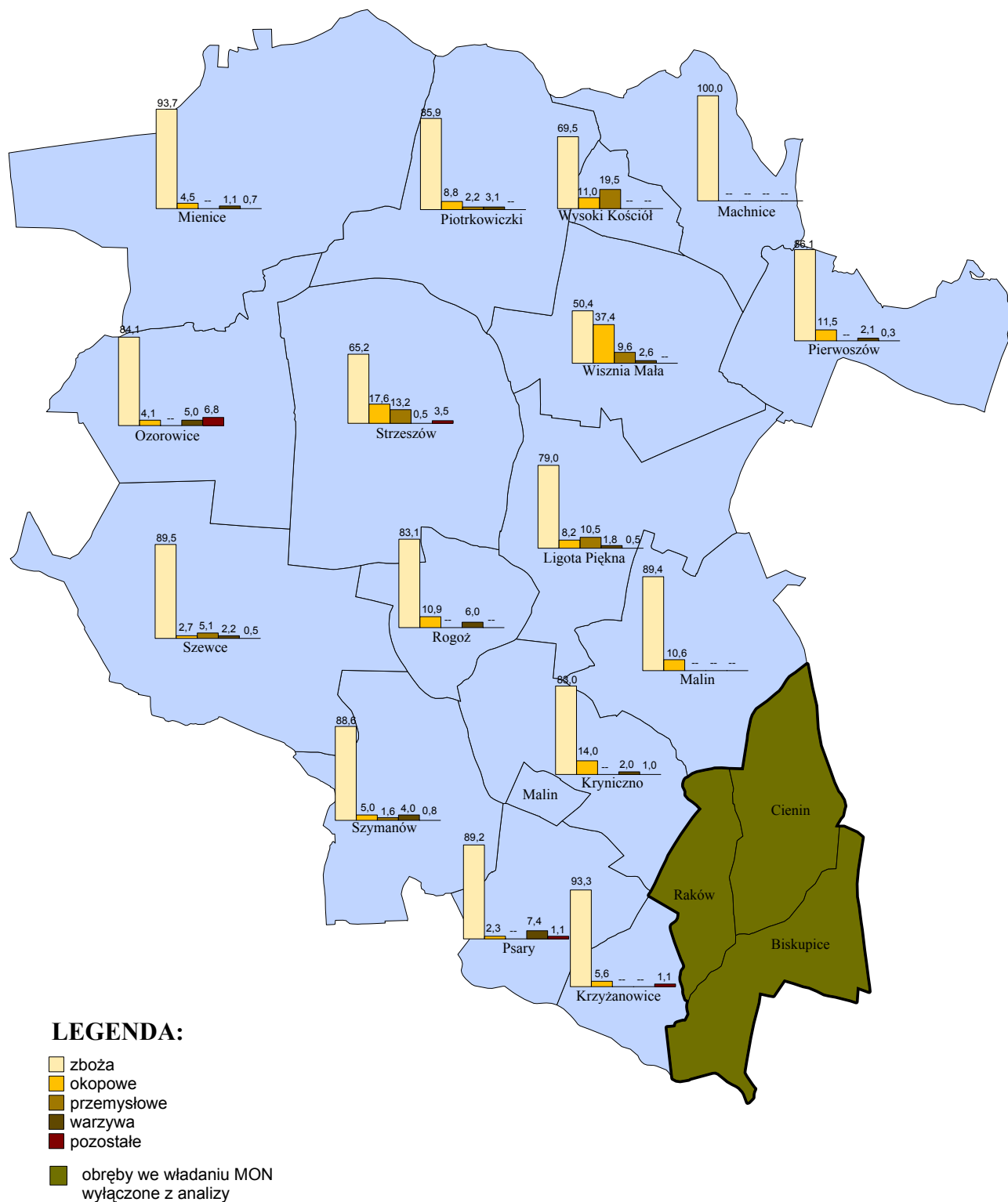
Struktura zasiewów

tabela nr 21

L.p.	Obręb	Razem powierzchnia zasiewów		Zboża												Okopowe						Przemysłowe		Warzywa		Pozostałe	
				Ogółem		Pszenica		Jęczmień		Mieszanka		Kukurydza na ziarno		Pozostałe		Ogółem		Buraki cukrowe		Ziemniaki		Rzepak		Warzywa		Pozostałe	
				ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1.	Biskupice*																										
2.	Cienin*																										
3.	Krynicy	299	100,0	248	83,0	125	50,4	33	13,3			70	28,2	20	8,1	42	14,0	9	21,4	33	78,6			6	2,0	3	1,0
4.	Krzyżanowice	89	100,0	83	93,3	55	66,3	15	18,1	3	3,6	10	12,0			5	5,6			5	100,0					1	1,1
5.	Ligota Piękna	219	100,0	173	79,0	112	64,7	11	6,4			50	28,9			18	8,2	15	83,3	3	16,7	23	10,5	4	1,8	1	0,5
6.	Machnice	230	100,0	230	100,0	57	24,8	57	24,8			116	50,4														
7.	Malin	282	100,0	252	89,4	148	58,7	16	6,3	15	6,0	45	17,9	28	11,1	30	10,6	10	33,3	20	66,7						
8.	Mienice	268	100,0	251	93,7	110	43,9	55	21,9	13	5,2	38	15,1	35	13,9	12	4,5			12	100,0			3	1,1	2	0,7
9.	Ozorowice	220	100,0	185	84,1	120	64,9	15	8,1	5	2,7	45	24,3			9	4,1	3	33,3	6	66,7			11	5,0	15	6,8
10.	Pierwoszków	373	100,0	321	86,1	151	47,0	40	12,5	8	2,5	120	37,4	2	0,6	43	11,5	3	7,0	40	93,0			8	2,1	1	0,3
11.	Piotrkowiczki	453	100,0	389	85,9	258	66,3	58	14,9	10	2,6	28	7,2	35	9,0	40	8,8	25	62,5	15	37,5	10	2,2	14	3,1		
12.	Psary	176	100,0	157	89,2	104	66,2	18	11,5	18	11,5			17	10,8	4	2,3			4	100,0			13	7,4	2	1,1
13.	Raków*																										
14.	Rogoź	184	100,0	153	83,1	80	52,3	18	11,8	10	6,5	30	19,6	15	9,8	20	10,9	8	40,0	12	60,0			11	6,0		
15.	Strzeszów	794	100,0	517	65,2	265	51,2	17	3,3	10	1,9	220	42,6	5	1,0	140	17,6	20	14,3	120	85,7	105	13,2	4	0,5	28	3,5
16.	Szewce	623	100,0	557	89,5	247	44,3	70	12,6	25	4,5	200	35,9	15	2,7	17	2,7			17	100,0	32	5,1	14	2,2	3	0,5
17.	Szymanów	379	100,0	336	88,6	166	49,3	50	14,9	10	3,0	90	26,8	20	6,0	19	5,0	7	36,8	12	63,2	6	1,6	15	4,0	3	0,8
18.	Wisznia Mała	270	100,0	136	50,4	105	77,3	15	11,0			7	5,1	9	6,6	101	37,4	78	77,2	23	22,8	26	9,6	7	2,6		
19.	Wysoki Kościół	82	100,0	57	69,5	49	86,0	4	7,0			4	7,0			9	11,0	6	66,7	3	33,3	16	19,5				
Gmina		4941	100,0	4045	81,9	2152	53,2	492	12,2	127	3,1	1073	26,5	201	5,0	509	10,3	184	36,1	325	63,9	218	4,4	110	2,2	59	1,2

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z inwentaryzacji terenowej i GUS – maj 2005 r.

Rys. nr 16. Produkcja roślinna [%].

5.2. Produkcja zwierzęca

Na podstawie danych zebranych od rolników oraz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa przeprowadzono analizę produkcji zwierzęcej dla gminy Wisznia Mała. Aby dane były porównywalne przeliczono sztuki fizyczne [SF] na sztuki duże [SD] (tabela nr 22), a następnie przeliczono obsadę inwentarza w sztukach dużych na 100 ha użytków rolnych (tabela nr 23). W gminie Wisznia Mała jest duże zróżnicowanie obsady inwentarza. Najwięcej jest drobiu (10,1 SD/100ha) i bydła (7,2 SD/100ha). Dużo mniej jest trzody chlewnej (2,1 SD/100ha) i koni (1,0 SD/100 ha). Udział kóz i owiec w stanie inwentarza jest marginalny. W całej gminie na 100 ha użytków rolnych przypada 20,6 SD. Wcale nie ma zwierząt gospodarskich w obrębie Machnice. Jednak na terenie gminy Wisznia Mała znajdują się obręby, gdzie obsada inwentarza na 100 ha użytków rolnych jest bardzo wysoka (Ozorowice 78,3 SD/100ha i Strzeszów 51,5 SD/100ha). Wynika to z tego, że w tych miejscowościach zlokalizowane są duże gospodarstwa specjalistyczne (Ozorowice – ferma kaczek – 100000 SF, Strzeszów - hodowla bydła mlecznego ok. 300 SF i ferma drobiu – 15000 SF). Poza powyższymi na terenie gminy znajdują się fermy:

- indyków (10000 SF) w Ligocie Pięknej,
- drobiu (15000 SF) w Pierwoszowie,
- drobiu (20000 SF) w Piotrkowiczkach,
- ferma kur – niosek (300 SF) w Szymanowie,
- gęsi (15000 SF) w Wisznii Małej,

oraz chlewnia w Szewcach (250 SF).

Ponadto w 12 obrębach rolnicy posiadają konie (w większości na cele rekreacyjne).

W gminie Wisznia Mała 1 gospodarstwo w miejscowości Szymanów zajmuje się hodowlą ryb. Przeważającym gatunkiem jest karp. Stawy rybne znajdują się również w Machnicach, Pierwoszowie, Cieninie, jednak nie jest na nich prowadzona komercyjna hodowla.

Na rysunku nr 17 przedstawiono obsadę inwentarza w sztukach dużych na 100 ha użytków rolnych dla poszczególnych obrębów.

Stan inwentarza w sztukach fizycznych i w sztukach dużych

tabela nr 22

L.p.	Obręb	Bydło		Trzoda		Konie		Kozy		Owce		Drób	
		[SF]	[SD]	[SF]	[SD]	[SF]	[SD]	[SF]	[SD]	[SF]	[SD]	[SF]	[SD]
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Biskupice*												
2.	Cienin*												
3.	Krynichno	8	5,6	45	9,0	2	2,4	1	0,1				
4.	Krzyżanowice					9	10,8						
5.	Ligota Piękna	48	33,6	91	18,2							10000	40,0
6.	Machnice												
7.	Malin	46	32,2	123	24,6	3	3,6	4	0,2	12	0,7		
8.	Mienice	10	7,0	25	5,0	2	2,4						
9.	Ozorowice	14	9,8									100000	400,0
10.	Pierwszów	8	5,6	22	4,4	8	9,6					15000	60,0
11.	Piotrkowiczki	33	23,1			8	9,6					20000	80,0
12.	Psary	2	1,4	18	3,6	1	1,2						
13.	Raków*												
14.	Rogoź	1	0,7	22	4,4	8	9,6						
15.	Strzeszów	506	354,2	60	12,0	8	9,6					15000	60,0
16.	Szewce	14	9,8	293	58,6	7	8,4						
17.	Szymanów	18	12,6	24	4,8	1	1,2					300	1,2
18.	Wisznia Mała	9	6,3	4	0,8	1	1,2					15000	60,0
19.	Wysoki Kościół							2	0,1				
Gmina		717	501,9	727	145,4	58	69,6	7	0,4	12	0,7	175300	701,2

* - Obręby we władaniu MON

źródło: 1. ARiMR w Trzebnicy. Stan z dnia 30.03.2005 r.

2. Obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji terenowej – marzec - kwiecień 2005 r.

Obsada inwentarza w sztukach dużych na 100 ha użytków rolnych

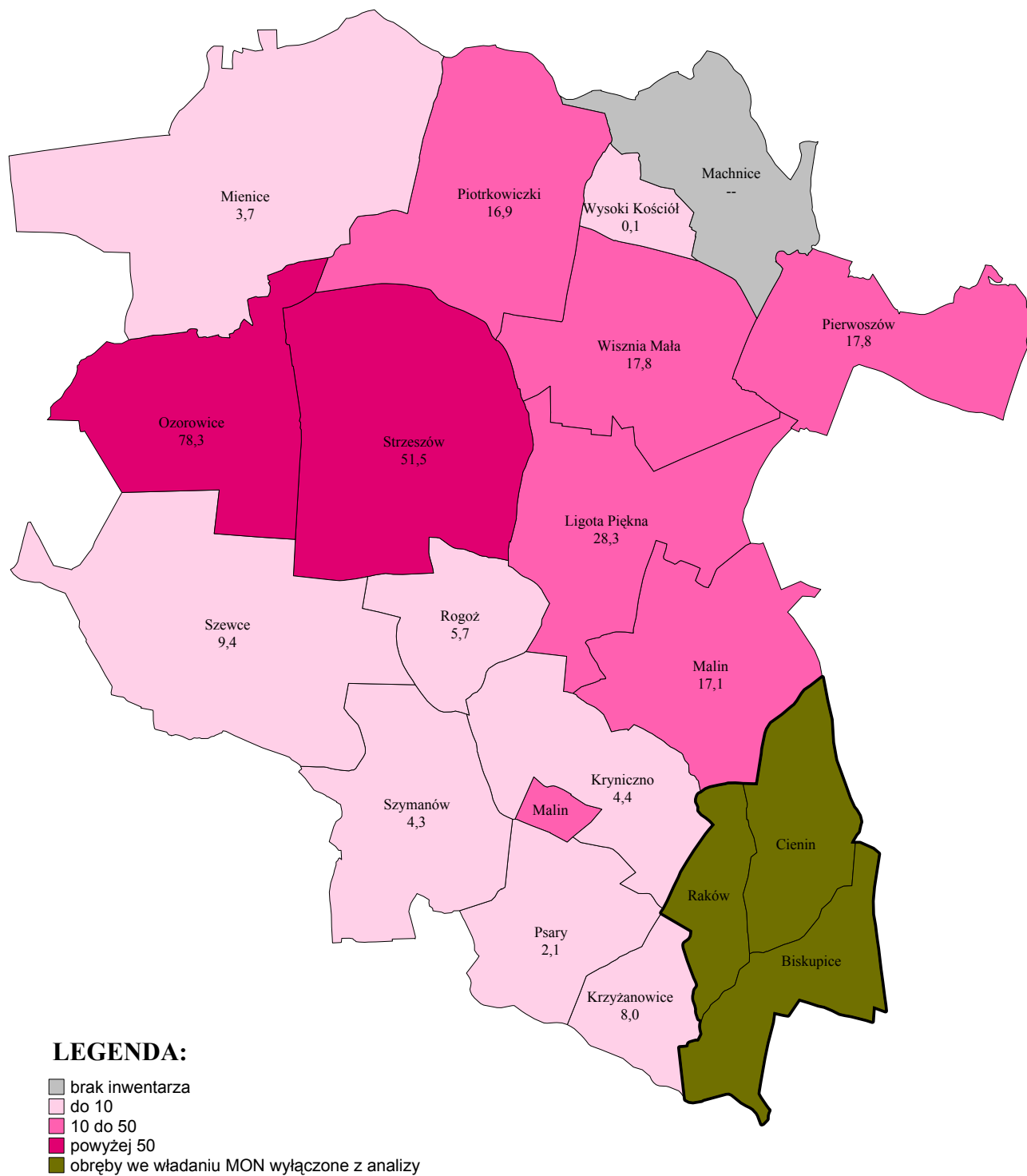
tabela nr 23

L.p.	Obręb	Powierzchnia użytków rolnych	Bydło	Trzoda	Konie	Kozy	Owce	Drób	Razem
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Biskupice*								
2.	Cienin*	77,30							
3.	Kryniczno	388,38	1,4	2,3	0,6	0,1			4,4
4.	Krzyżanowice	134,89			8,0				8,0
5.	Ligota Piękna	324,26	10,4	5,6				12,3	28,3
6.	Machnice	343,42							
7.	Malin	359,48	9,0	6,8	1,0	0,1	0,2		17,1
8.	Mienice	398,25	1,8	1,3	0,6				3,7
9.	Ozorowice	523,63	1,9					76,4	78,3
10.	Pierwszów	447,51	1,3	1,0	2,1			13,4	17,8
11.	Piotrkowiczki	664,98	3,5		1,4			12,0	16,9
12.	Psary	292,73	0,5	1,2	0,4				2,1
13.	Raków*	102,28							
14.	Rogoź	259,29	0,3	1,7	3,7				5,7
15.	Strzeszów	846,13	41,9	1,4	1,1			7,1	51,5
16.	Szewce	814,64	1,2	7,2	1,0				9,4
17.	Szymanów	467,81	2,7	1,0	0,3			0,3	4,3
18.	Wisznia Mała	382,28	1,6	0,2	0,3			15,7	17,8
19.	Wysoki Kościół	107,76				0,1			0,1
Gmina		6935,02	7,2	2,1	1,0	0,1	0,1	10,1	20,6

* - Obręby we władaniu MON

źródło: 1. ARiMR w Trzebnicy. Stan z dnia 30.03.2005 r.

2. Obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji terenowej – marzec - kwiecień 2005 r.

Rys. nr 17. Obsada inwentarza [SD/100ha UR].

5.3. Dochodowość produkcji rolnej

Na podstawie uzyskanych danych podczas wywiadów terenowych oraz badania lokalnego rynku zbytu produktów rolnych w gminie Wisznia Mała, dokonano obliczenia dochodowości produkcji rolnej dla poszczególnych kierunków. Kalkulacje jednostkowe opłacalności produkcji rolnej występującej w gminie pozwoliły określić wysokość dochodu rolniczego netto. I tak największy dochód, zakładając średni plon w gminie z jednego hektara, przy produkcji roślin zbożowych osiągają rolnicy z uprawy:

- pszenicy (455,90 zł/ha),
- jęczmienia (433,30 zł/ha),
- kukurydzy (426,30 zł/ha).

Nieco mniejszy dochód rolnicy uzyskują z uprawy pszenżyta (389,60 zł/ha) i mieszanki zbożowej (387,40 zł/ha) natomiast straty przynosi uprawa żyta (-79,20 zł/ha).

Analizując opłacalność produkcji roślin okopowych, można stwierdzić, że na terenie gminy Wisznia Mała tylko uprawa buraka cukrowego jest opłacalna (2349,70 zł/ha).

Z roślin przemysłowych uprawiany jest głównie rzepak, który przynosi dochód netto 546,30 zł/ha. Z przedstawionych danych wynika, że większość uprawianych roślin przynosi dochód. Wyjątkami są żyto i ziemniaki, których uprawa jest nieopłacalna. Jest to związane z dużo mniejszymi cenami (w porównaniu do poprzedniego roku ceny skupu spadły o około 30% - 40%), jakie są oferowane za produkty rolne.

Dość wysokie dochody netto osiągają rolnicy z hodowli bydła mlecznego. Przy wydajności krowy około 4600 litrów rocznie dochód w przeliczeniu na 1000 litrów mleka wynosi około 450,00 zł.

Produkcja żywca wieprzowego przynosi dochód rolniczy netto w wysokości około 100 zł/100kg żywca. Nie wyliczono dochodów z produkcji żywca wołowego gdyż jest on jedynie uzyskiwany na terenie gminy z brakowania bydła mlecznego

W tabeli nr 24 dokonano zestawienia dochodowości netto poszczególnych kierunków produkcji w przeliczeniu na 1 ha, 100 kilogramów żywca i 1000 litrów mleka.

Dochodowość netto poszczególnych kierunków produkcji rolniczej

tabela nr 24

Kierunek produkcji	Wydajność	Dochód rolniczy netto / jednostkę wydajności
1	2	3
Pszenica	46q/ha	455,90 zł/ha
Jęczmień	37q/ha	433,30 zł/ha
Żyto	28q/ha	-79,20 zł/ha
Mieszanka zbożowa	40q/ha	387,40 zł/ha
Pszennyto	40q/ha	389,60 zł/ha
Kukurydza	69q/ha	426,30 zł/ha
Ziemniaki	240q/ha	-147,50 zł/ha
Buraki cukrowe	400q/ha	2439,70 zł/ha
Rzepak	27q/ha	546,30 zł/ha
Mleko	4600 litrów/1 krowę	450 zł/1000 litrów mleka
Żywiec wieprzowy	115 kg/szt.	100 zł/100 kg żywca

źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Urzędu Gminy, GUS-u – 2004 r.

6. WYPOSAŻENIE GMINY W INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNĄ

6.1. Wyposażenie wsi w infrastrukturę techniczną

6.1.1 Wodociągi

Mieszkańcy gminy Wisznia Mała zaopatrywani są w wodę pitną z trzech wodociągów grupowych o łącznej długości 70,2 km. Do sieci wodociągowej podłączonych jest 1759 odbiorców, z czego:

- 1144 odbiorców podłączonych jest do wodociągu Wisznia Mała,
- 482 odbiorców podłączonych jest do wodociągu Psary,
- 133 odbiorców podłączonych jest do wodociągu Kryniczno.

Do miejscowości Szewce, Wisznia Mała, Ligota Piękna, Malin, Mienice, Strzeszów, Ozorowice, Pierwoszów, Wysoki Kościół, Piotrkowiczki i Machnice woda dostarczana jest z ujęcia w Wiszni Małej. Zasoby tego ujęcia wynoszą około 1000 m³/dobę i zaspokajają w pełni potrzeby ludności mieszkającej w tych obrębach. Ujęcie wody w Krynicznie o zasobach 190 m³/dobę zaopatruje mieszkańców Kryniczna i Rogoża. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, w tych obrębach występują spadki ciśnienia wody. Pozostałe wsie (Psary, Szymanów i Krzyżanowice) zaopatrywane są w wodę z ujęcia w Psarach o zasobności około 705 m³/dobę. W miejscowościach tych jakość wody nie jest dobra (pojawia się osad i kamień).

Ze względu na dobrą sytuację zaopatrzenia w wodę, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia Mała oraz w strategii rozwoju gminy Wisznia Mała przewiduje się jedynie rozbudowę istniejących systemów wodociągowych poprzez budowę nowych studni (odwierty w Pierwoszowie), rozbudowę stacji uzdatniania wody oraz rozbudowę sieci wodociągowej na obszary planowanej nowej zabudowy. Również zaleca się w celu zapewnienia niezawodności dostaw wody opracowanie koncepcji alternatywnego zaopatrywania w wodę ze źródeł znajdujących się w sąsiednich gminach w przypadku potencjalnych niedoborów oraz nawiązanie współpracy z miastem Wrocław w celu włączenia obszarów o dynamicznie rozwijającej się zabudowie mieszkaniowej, przylegającej do granic miasta, do miejskiej sieci wodociągowej. Wyposażenie obrębów w sieć wodociągową przedstawiono w tabeli nr 25.

6.1.2 Kanalizacja sanitarna

Gmina Wisznia Mała jest słabo skanalizowana. Na jej terenie istnieje nowa oczyszczalnia ścieków zlokalizowana w miejscowości Strzeszów. Z większości obszaru gminy ścieki na oczyszczalnię dowożone są samochodami asenizacyjnymi. Tylko dwie wsie są skanalizowane:

- Strzeszów, gdzie podłączonych do sieci o długości 6,1 km jest 104 budynki mieszkalne,
- Wisznia Mała, gdzie prowadzone są prace przy rozbudowie kanalizacji, a do sieci o długości 3,7 km podłączono 63 budynki mieszkalne.

Roboty związane z budową sieci kanalizacyjnej wykonywane są również w miejscowości Ligota Piękna.

Gmina Wisznia Mała zgodnie z opracowaną przez Przedsiębiorstwo Projektowo – Wykonawcze „Gwarant” „Koncepcję programową gospodarki ściekowej dla gminy Wisznia Mała” oraz założeniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy posiada cztery warianty rozbudowy i budowy sieci kanalizacyjnej na swoim terenie.

Wariant I - zakłada podłączenie do istniejącej oczyszczalni w Strzeszowie obrębów Strzeszów, Wisznia Mała, Ligota Piękna oraz w miarę rezerw przepustowości tej oczyszczalni, wsi Mienice, Piotrkowiczki, Machnice, Wysoki Kościół.

Wariant II – zakłada wybudowanie w opcji I trzech oczyszczalni we wsiach Strzeszów, Szymanów, Ozorowice, a w opcji II budowę sześciu oczyszczalni w miejscowościach: Strzeszów, Szymanów, Ozorowice, Kryniczno, Wysoki Kościół i Mienice.

Wariant III - jest zgodny pod względem układu z wariantem I. Dodatkowo planuje się budowę oczyszczalni lokalnej dla wsi Szymanów, Psary, Krzyżanowice oraz lokalnej oczyszczalni dla miejscowości Rogoż, Kryniczno i Malin.

Wariant IV - zakłada budowę lokalnych oczyszczalni ścieków dla poszczególnych miejscowości bez Strzeszowa, Wiszni Małej i Ligoty Pięknej, których lokalizacja zostanie ustalona na etapie planów miejscowych.

Strategia rozwoju gminy Wisznia Mała podobnie jak studium i koncepcja programowa gospodarki ściekowej proponuje w pełni wykorzystać istniejącą oczyszczalnię ścieków w Strzeszowie i podłączenie do niej dodatkowo miejscowości leżących w północnej części gminy. Możliwe jest również uregulowanie gospodarki ściekowej w pasie wsi Szewce-Ozorowice- Piotrkowiczki- Pierwoszów z budową oczyszczalni w Ozorowicach. Rozważany jest również wariant współpracy z gminą Oborniki Śląskie poprzez oczyszczanie ścieków z terenu tej gminy w przypadku budowy wyżej wymienionej oczyszczalni lub odprowadzenie ścieków z tych miejscowości do oczyszczalni zlokalizowanej na terenie gminy Oborniki.

Planowana jest także współpraca z miastem Wrocław w kwestii uregulowania gospodarki ściekowej w południowej części gminy. Koncepcja ta zakłada budowę oczyszczalni we wsi Szymanów i odprowadzenie do niej ścieków z obrębów Malin, Rogoż, Kryniczno, Krzyżanowice, Szymanów oraz wrocławskich osiedli Lipa Piotrowska, Świniary i Widawa.

Na terenach gdzie budowa grupowych oczyszczalni jest nieopłacalna lub niemożliwa ze względów technicznych, projekt zakłada wsparcie finansowe gminy w budowie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Sytuację prowadzonej przez gminę gospodarki ściekami przedstawiono w tabeli nr 25.

6.1.3 Gazownictwo

W gminie Wisznia Mała zgazyfikowanych jest 7 wsi: Kryniczno, Krzyżanowice, Ligota Piękna, Malin, Psary, Rogoż, i Szymanów. Mieszkańcy pozostałych miejscowości oraz część mieszkańców z obrębów wyżej wymienionych zaopatruje się w gaz z butli.

Jak wynika z wywiadów terenowych większość mieszkańców z obrębów, w których nie ma gazu jest zainteresowana podłączeniem swoich gospodarstw do sieci gazowej. Zgodnie z „Koncepcją gazyfikacji” z 1995 roku, która przewiduje podłączenie do sieci gazowej 11

miejsowości, pozostały do zgazyfikowania obręby: Szewce, Ozorowice, Strzeszów, Wisznia Mała, Piotrkowiczki, Mienice i Wysoki Kościół.

Stan sieci gazowej przedstawiono w tabeli nr 25.

6.1.4 Elektryfikacja

Gmina Wisznia Mała zaopatrywana jest w energię elektryczną poprzez linie napowietrzne:

- NN 400 KV relacji GPZ Mikułowa – GPZ Pasikowice,
- WN 110 KV relacji GPZ Pasikowice – GPZ Wołów,
- WN 110 KV relacji GPZ Pasikowice – GPZ Milicz,
- WN 110 KV relacji GPZ Pasikowice – GPZ Brzeg Dolny,
- WN 110 KV relacji GPZ Pasikowice – GPZ Oborniki Śląskie.

Do poszczególnych miejscowości energia elektryczna dociera liniami 20 KV, a dalej za pośrednictwem stacji transformatorowych do odbiorców indywidualnych.

Jak wynika z inwentaryzacji terenowej i rozmów prowadzonych w sołectwach stan sieci oraz jakość usług świadczonych przez Zakład Energetyczny nie budzi zastrzeżeń. Ze względu na powyższe strategia rozwoju gminy Wisznia Mała i studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy zakładają jedynie budowę nowych linii zasilających dla powstających w ostatnich latach terenów budowlanych, a także sukcesywne remonty istniejących stacji transformatorowych oraz przebudowę starych linii napowietrznych na nowe kablowe podziemne. Charakterystykę sieci energetycznej przedstawiono w tabeli nr 25.

6.1.5 Telefonizacja

Na terenie gminy Wisznia Mała usługi teleinformatyczne świadczy Telekomunikacja Polska S.A jako operator sieci stacjonarnej.

Za pośrednictwem mocno rozbudowanej sieci naziemnej i podziemnej, sygnał doprowadzany jest do indywidualnych odbiorców w każdej miejscowości.

W gminie istnieje również dobrze rozbudowana sieć nadajników telefonii komórkowej.

Operatorami telefonii komórkowej są: Era, Idea oraz Plus GSM.

6.1.6 Gospodarka odpadami stałymi

Na terenie gminy znajdują się dwa wysypiska śmieci. Pierwsze - czynne, zlokalizowane jest w miejscowości Piotrkowiczki, drugie, nowe wysypisko, które ma zostać otwarte po całkowitym wypełnieniu wysypiska pierwszego, znajduje się w obrębie Mienice. Za wywóz odpadów z terenu gminy odpowiedzialna jest firma „ALBA” z Wrocławia (byłe Wrocławskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania), które ma podpisane umowy na wywóz nieczystości stałych z 1842 gospodarstwami domowymi, co stanowi około 80,4% wszystkich gospodarstw. Udział podpisanych umów na wywóz śmieci do liczby gospodarstw domowych przedstawiono w tabeli nr 25. Poszczególne gospodarstwa domowe gromadzą odpady w specjalnych pojemnikach. Ponadto w każdej miejscowości są wystawione kontenery na szkło i plastik, umożliwiające częściową segregację odpadów.

Pomimo tego, że gospodarka odpadami stałymi na terenie gminy jest dobrze prowadzona to znajdują się miejsca nielegalnego składowania śmieci. Jak wynika z wywiadów terenowych takich wysypisk jest 31. W związku z takim stanem zaleca się jak najszybszą identyfikację nielegalnych wysypisk śmieci, ich likwidację, a następnie zagospodarowanie tych gruntów. Zabiegi te powinny być poparte propagowaniem akcji podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców gminy ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży np.: akcje promocyjne, ulotki, spotkania w szkołach itp.

Wyposażenie wsi w infrastrukturę techniczną

tabela nr 25

L.p.	Obręb	Wodociągi		Kanalizacja		Gazociągi		Energia elektryczna		Gospodarka odpadami stałymi
		istnieje	Uwagi	istnieje	Uwagi	istnieje	Uwagi	istnieje	Uwagi	(udział % podpisanych umów do liczby gospodarstw domowych)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Biskupice*									
2.	Cienin*									
3.	Kryniczno	x	spadki ciśnienia			x		x		83,3
4.	Krzyżanowice	x	pojawia się osad			x		x		88,5
5.	Ligota Piękna	x			w trakcie budowy	x		x		87,3
6.	Machnice	x						x		87,0
7.	Malin	x				x		x		75,3
8.	Mienice	x					koncepcja budowy	x		73,3
9.	Ozorowice	x					koncepcja budowy	x		72,9
10.	Pierwoszów	x						x		69,2
11.	Piotrkowiczki	x					koncepcja budowy	x		100,0
12.	Psary	x	pojawia się osad			x		x		84,8
13.	Raków*									
14.	Rogoż	x	spadki ciśnienia			x		x		70,8
15.	Strzeszów	x		x			koncepcja budowy	x		91,4
16.	Szewce	x					koncepcja budowy	x		66,2
17.	Szymanów	x	pojawia się osad			x		x		75,6
18.	Wisznia Mała	x			w trakcie budowy		koncepcja budowy	x		71,7
19.	Wysoki Kościół	x					koncepcja budowy	x		100,0
Gmina		16		1		7		16		80,4

* - Obręby we władaniu MON

źródło: 1. Urząd gminy. Stan na grudzień 2004r.

2. Instytucje branżowe. Stan na grudzień 2004 r.

6.2. Drogi

W gminie Wisznia Mała długość wszystkich dróg, liczona na podstawie map ewidencji gruntów (łącznie z drogami transportu rolnego) wynosi 328,3 km. Średnia gęstość sieci drogowej na 100 ha wynosi 3,2 km, w tym:

- dróg asfaltowych, brukowych i betonowych 1,0 km/100 ha,
- gruntowych 2,2 km/100 ha.

Gęstość sieci drogowej przedstawiono w tabeli nr 26.

Przez teren gminy przebiegają drogi:

krajowa:

- Nr 5 (E261) Grudziądz – Poznań – Leszno - Wrocław – Świdnica – Bolków i dalej jako droga nr 3 do Jeleniej Góry – Jakuszyc,

wojewódzkie:

- Nr 342 – granica miasta Wrocław – Oborniki Śląskie,
- Nr 348 droga wojewódzka 342 w Szewcach – stacja kolejowa Szewce,

powiatowe:

- 8 dróg o długości 41,2 km, w tym utwardzonych 36,5 km, gruntowych 4,7 km.

Podczas przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej stanu dróg gruntowych, wykorzystywanych jako drogi transportu rolnego stwierdzono, że w większości są one w złym stanie technicznym. Średnia szerokość użytkowanego pasa tych dróg wynosi 3m. Około 60 % stanowią drogi o szerokości pasa jezdnego od 1,5m do 2m. Taka sytuacja bardzo utrudnia dojazd do pól uprawnych oraz mijanie się maszyn rolniczych na tych drogach. Zły stan dróg gruntowych wynika z niedostosowania ich do obciążeń i zwiększającego się natężenia ruchu maszyn rolniczych jaki występuje na tych drogach.

Ponadto podczas wywiadów terenowych stwierdzono, że zostało zaoranych 45,6 km dróg transportu rolnego. Niektóre z nich straciły swoje znaczenie jako dojazdowych do pól i dlatego nie zostały ujęte w zestawieniu planowanych dróg do modernizacji. Drogi te powinny zostać wyłączone z zasobu dróg gminnych, a następnie zaproponowane do nabycia ich obecnym użytkownikom jako grunty rolne. W ten sposób zostanie uregulowany stan prawny tych działek.

Zły stan techniczny mają również niektóre odcinki dróg asfaltowych. Należy do nich zaliczyć między innymi:

- odcinek drogi w miejscowości Cienin (1,3 km),
- odcinek drogi z miejscowości Kryniczno do Rogoża (0,5 km),

- odcinek drogi z od zjazdu z drogi nr 5 do wsi Machnice (1,0 km),
- odcinek drogi we wsi Mienice (0,2 km),
- odcinek drogi w Ozorowicach w kierunku nowego wysypiska (0,6 km),
- droga w centrum miejscowości Pierwoszów (1,2 km),
- droga łącząca miejscowości Rogoż i Szewce (7,2 km).

Szczegółowe zestawienie stanu dróg utwardzonych przedstawiono w tabeli nr 27, a ich lokalizację pokazano na rysunku nr 18.

Gęstość sieci drogowej

tabela nr 26

L.p.	Obręb	Powierzchnia obrębu	Długość dróg w km	Długość dróg w km/100 ha	Długość dróg asfaltowych, betonowych i brukowych w km	Długość dróg asfaltowych, betonowych i brukowych w km/100 ha	Długość dróg gruntowych w km	Długość dróg gruntowych w km/100ha
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Biskupice*	319,59						
2.	Cienin*	333,87	1,3	0,4	1,3	0,4		
3.	Krynichno	474,67	14,8	3,1	5,2	1,1	9,6	2,0
4.	Krzyżanowice	221,91	6,3	2,8	4,0	1,8	2,3	1,0
5.	Ligota Piękna	642,39	26,8	4,2	9,1	1,4	17,7	2,8
6.	Machnice	437,24	14,1	3,2	2,4	0,5	11,7	2,7
7.	Malin	624,11	16,2	2,6	4,1	0,7	12,1	1,9
8.	Mienice	1 221,26	19,0	1,6	3,8	0,3	15,2	1,2
9.	Ozorowice	633,88	24,1	3,8	9,0	1,4	15,1	2,4
10.	Pierwoszów	512,49	22,7	4,4	5,2	1,0	17,5	3,4
11.	Piotrkowiczki	741,13	28,3	3,8	5,9	0,8	22,4	3,0
12.	Psary	384,30	17,7	4,6	6,3	1,6	11,4	3,0
13.	Raków*	202,25	1,7	0,8	1,7	0,8		
14.	Rogoż	289,70	12,2	4,2	3,6	1,2	8,6	3,0
15.	Strzeszów	959,92	38,9	4,1	11,6	1,2	27,3	2,8
16.	Szewce	976,19	32,6	3,3	12,6	1,3	20,0	2,0
17.	Szymanów	556,75	20,4	3,7	5,3	1,0	15,1	2,7
18.	Wisznia Mała	637,58	23,6	3,7	11,5	1,8	12,1	1,9
19.	Wysoki Kościół	125,65	7,6	6,0	3,5	2,8	4,1	3,3
Gmina		10294,88	328,3	3,2	106,1	1,0	222,2	2,2

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie map ewidencji gruntów i budynków. Stan na czerwiec 2005 r.

Stan techniczny sieci drogowej

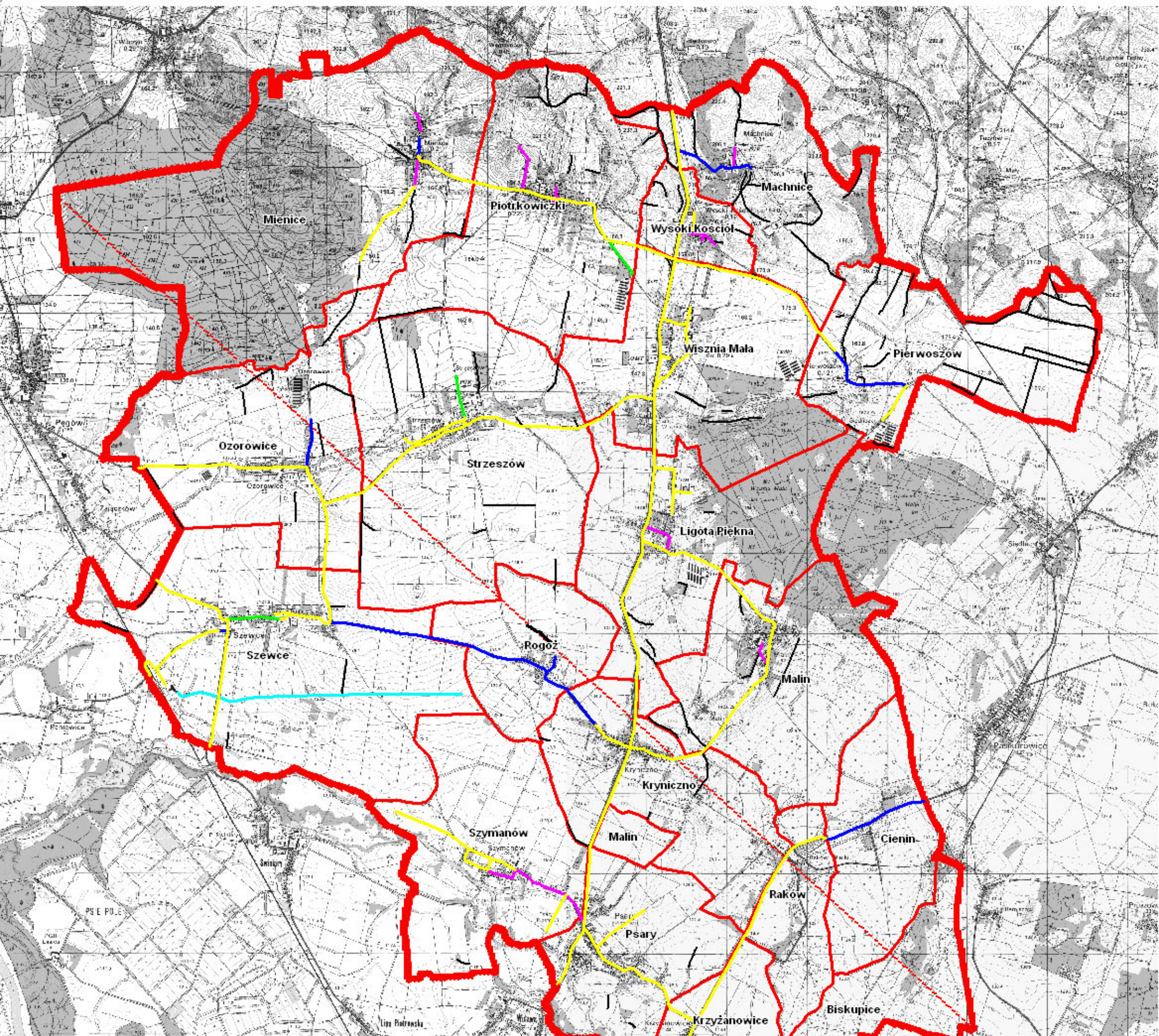
tabela nr 27

L.p.	Obręb	Istniejąca długość dróg [km]	Długość istniejących dróg gruntowych [km]	Długość istniejących dróg brukowych [km]	Długość dróg zaoranych [km]	Drogi asfaltowe i betonowe					
						[km]	%	Stan techniczny dobry		Stan techniczny zły	
								[km]	%	[km]	%
								7	8	9	10
1.	Biskupice*										
2.	Cienin*	1,3				1,3	100,0			1,3	100,0
3.	Kryniczno	14,8	8,3	1,1	1,3	4,1	27,7	3,6	87,8	0,5	12,2
4.	Krzyżanowice	6,3	2,3	1,3	0,0	2,7	42,9	2,7	100,0		
5.	Ligota Piękna	26,8	16,4	3,6	1,3	5,5	20,5	5,5	100,0		
6.	Machnice	14,1	4,5	0,7	7,2	1,7	12,1	0,7	41,2	1,0	58,8
7.	Malin	16,2	9,3	1,3	2,8	2,8	17,3	2,8	100,0		
8.	Mienice	19,0	13,6	1,6	1,6	2,2	11,6	2,0	90,9	0,2	9,1
9.	Ozorowice	24,1	11,4	4,5	3,7	4,5	18,7	3,9	86,7	0,6	13,3
10.	Pierwoszków	22,7	5,3	3,2	12,2	2,0	8,8	0,8	40,0	1,2	60,0
11.	Piotrkowiczki	28,3	18,6	3,0	3,8	2,9	10,2	2,9	100,0		
12.	Psary	17,7	10,8	2,2	0,6	4,1	23,2	4,1	100,0		
13.	Raków*	1,7				1,7	100,0	1,7	100,0		
14.	Rogoź	12,2	7,7	1,4	0,9	2,2	18,0			2,2	100,0
15.	Strzeszów	38,9	21,9	7,0	5,4	4,6	11,8	4,6	100,0		
16.	Szewce	32,6	18,4	1,2	1,6	11,4	35,0	6,4	56,1	5,0	43,9
17.	Szymanów	20,4	14,9	3,0	0,2	2,3	11,3	2,3	100,0		
18.	Wisznia Mała	23,6	10,5	4,2	1,6	7,3	30,9	7,3	100,0		
19.	Wysoki Kościół	7,6	2,7	2,0	1,4	1,5	19,7	1,5	100,0		
	Gmina	328,3	176,6	41,3	45,6	64,8	19,7	52,8	81,5	12,0	18,5

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji terenowej i map ewidencji gruntów i budynków.

Stan na czerwiec 2005 r.

LEGENDA:

	granica gminy		
	granica obrębu		
	drogi zaorane		drogi o nawierzchni asfaltowej stan dobry
	drogi o nawierzchni betonowej stan dobry		drogi o nawierzchni asfaltowej stan zły
	drogi o nawierzchni betonowej stan zły		drogi transportu rolnego o nawierzchni podlegającej ochronie konserwatorskiej

Rys. nr 18. Drogi utwardzone i zaorane.

7. OBSŁUGA ROLNICTWA

7.1. Wyposażenie gospodarstw w sprzęt mechaniczny

Z analizy uzyskanych wartości wynika, że gmina Wisznia Mała posiada wystarczającą liczbę ciągników pozwalającą na zaspokojenie potrzeb gospodarstw rolnych. W całej gminie jest 341 ciągników, w tym 64 z mocą przekraczającą 70 KM. Na jeden ciągnik przeliczeniowy (1cp = 25KM) przypada 6,2 ha użytków rolnych. Najlepsza sytuacja jest w obrębach: Malin, Ligota Piękna, Wysoki Kościół i Szymanów, gdzie na jeden ciągnik przeliczeniowy przypada od 1,8 ha UR do 4,3 ha UR, najgorsza natomiast występuje we wsiach: Psary i Pierwoszków, gdzie na jeden ciągnik przeliczeniowy przypada odpowiednio 24,4 ha UR i 18,6 ha UR. We wsi Krzyżanowice nie ma żadnych ciągników, a powodem tego jest to, że większa część ziemi jest zagospodarowana przez rolników z innych obrębów.

Liczba posiadanych przez rolników kombajnów również w pełni zaspokaja ich potrzeby. Gospodarze mają:

- 36 kombajnów zbożowych,
- 15 kombajnów ziemniaczanych,
- 13 kombajnów buraczanych.

Niestety w większości jest to sprzęt używany pochodzący z lat 70 i 80 wymagający częstych remontów i napraw.

Wyposażenie w sprzęt mechaniczny przedstawiono w tabeli nr 28.

Wyposażenie w ciągniki gospodarstw rolnych w poszczególnych obrębach pokazano na rysunku nr 20.

7.2. Firmy i podmioty obsługujące rolnictwo

Gmina Wisznia Mała obsługiwana jest przez 20 firm świadczących usługi dla rolnictwa. Większość z nich znajduje się poza terenem gminy. W gminie działa kółko rolnicze w Ligocie Pięknej świadczące usługi transportowe oraz typowe usługi rolnicze jak orka, kombajnowanie itp. Rolnicy także w przypadku braku sprzętu rolniczego pomagają sobie wzajemnie świadcząc odpłatnie pomoc w tym zakresie. W Prusicach jest warsztat naprawczy sprzętu rolniczego jednak gospodarze najczęściej naprawiają maszyny we własnym zakresie. W środki ochrony roślin, pasze i nasiona gmina zaopatrzona jest dość dobrze. Większość wyprodukowanych warzyw i owoców trafia na plac „Obornicki” we Wrocławiu, giełdę rolną

przy ul. Karmelkowej oraz na liczne wrocławskie targowiska. Część zbóż i kukurydzy zastaje sprzedana właścicielom stawów położonych w pobliżu Milicza.

Szczegółowe zestawienie firm obsługujących rolnictwo przedstawiono w tabeli nr 29.

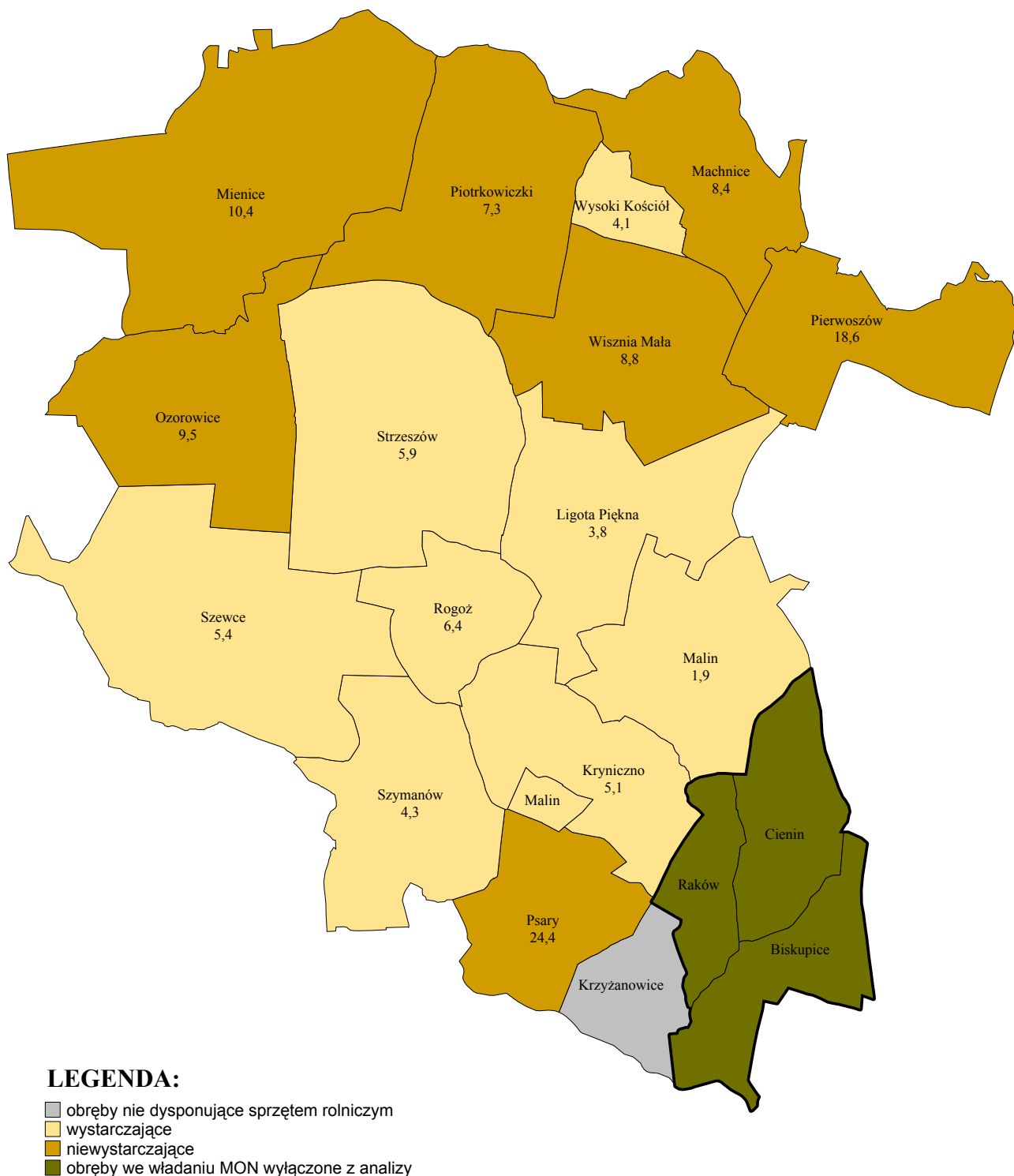
Wyposażenie rolnictwa

tabela nr 28

L.p.	Obręb	Pow. użytków rolnych [ha]	Ciągniki					Kombajny zbożowe	Kombajny ziemniaczane	Kombajny buraczane
			Razem	Przeliczeniowe	Pow. UR przypadająca na ciągnik przelicze - niowy	Do 70 KM	Pow. 70 KM			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Biskupice*									
2.	Cienin*	77,30								
3.	Kryniczno	388,38	28	76,8	5,1	26	2	2		
4.	Krzyżanowice	134,89								
5.	Ligota Piękna	324,26	32	86,4	3,8	30	2			
6.	Machnice	343,42	7	40,8	8,4	2	5	2		
7.	Malin	359,48	38	187,2	1,9	18	20	3	3	3
8.	Mienice	398,25	10	38,4	10,4	7	3	1		
9.	Ozorowice	523,63	23	55,2	9,5	23				
10.	Pierwoszów	447,51	10	24,0	18,6	10				
11.	Piotrkowiczki	664,98	30	91,2	7,3	26	4	4	4	2
12.	Psary	292,73	5	12,0	24,4	5		1		
13.	Raków*	102,28								
14.	Rogoź	259,29	9	40,8	6,4	5	4	1	1	
15.	Strzeszów	846,13	40	144,0	5,9	30	10	5	1	1
16.	Szewce	814,64	51	151,2	5,4	45	6	10		
17.	Szymanów	467,81	35	108,0	4,3	30	5	4	2	2
18.	Wisznia Mała	382,28	14	43,2	8,8	12	2	3	3	3
19.	Wysoki Kościół	107,76	9	26,4	4,1	8	1		1	2
Razem		6935,02	341	1125,6	6,2	277	64	36	15	13

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji terenowej – kwiecień 2005 r.

Rys. nr 19. Wyposażenie gospodarstw w ciągniki.

Zakłady i podmioty obsługujące rolnictwo

tabela nr 29

L.p. 1	Rodzaj obiektu (nazwa) 2	Lokalizacja obektu 3	Rodzaj sprzedawanych środków produkcji, świadczonych usług 4
1.	Osadkowski	Prusice	hurtownia i magazyn nawozów mineralnych oraz środków ochrony roślin, skup produktów rolnych
2.	Smyk	Trzebnica	skup i sprzedaż produktów rolnych, sprzedaż nawozów i środków ochrony roślin
3.	Skotny Józef	Trzebnica	skup i sprzedaż produktów rolnych, sprzedaż nawozów i środków ochrony roślin
4.	Cukrownia Wrocław	Wrocław	skup buraków cukrowych
5.	Młyn PZZ	Wrocław	skup zbóż
6.	Młyn Danuta	Wrocław	skup zbóż
7.	Młyn Strzeszów	Strzeszów	skup zbóż
8.	Dolpasz	Skokowa	sprzedaż pasz
9.	Chemikas	Trzebnica	sprzedaż środków ochrony roślin
10.	Kółko rolnicze	Ligota Piękna	usługi sprzętowe
11.	Mleczarnia Danone	Namysłów	skup mleka
12.	Mleczarnia Trzebnica	Trzebnica	skup mleka
13.	Zakład przetwórstwa mięsnego „Tarczyński”	Trzebnica	skup żywca
14.	Rzeźnia	Szewce	skup żywca
15.	Giełda kwiatowa	Wrocław	skup i sprzedaż kwiatów
16.	Giełda rolna	Wrocław	skup i sprzedaż produktów rolnych
17.	Skup ogórków	Prusice	skup ogórków
18.	Hortiko	Wrocław	sprzedaż nawozów ogrodniczych
19.	Grupa producencka „Gramine”	Wisznia Mała	sprzedaż nawozów i środków ochrony roślin, skup zbóż
20.	Warsztat naprawczy	Prusice	naprawa sprzętu rolniczego

źródło: Urząd Gminy i wywiad terenowy – styczeń 2005 r.

8. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

8.1. Szkolnictwo

W gminie Wisznia Mała znajdują się następujące szkoły:

- Zespół Szkół w Szewcach (szkoła podstawowa, gimnazjum publiczne, oddział przedszkolny),
- Zespół Szkół w Krynicznie (szkoła podstawowa, gimnazjum publiczne, oddział przedszkolny),
- Szkoła Podstawowa w Psarach wraz z przedszkolem,
- Szkoła Podstawowa w Strzeszowie wraz z przedszkolem,
- Szkoła Podstawowa w Wiszni Małej wraz z przedszkolem,
- Przedszkole Publiczne w Strzeszowie wraz z oddziałem grupy dzieci 6-cio letnich.

Obecnie do placówek oświaty uczęszcza 582 uczniów w szkołach podstawowych, 314 w gimnazjach publicznych i 116 dzieci w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych. Kadra nauczycielska liczy: 107 nauczycieli w szkołach podstawowych, 42 w gimnazjach publicznych i 15 w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych.

Organizacja dowozu uczniów do szkół odbywa się dzięki dwóm autobusom gminnym. Codziennie przewożą one około 390 dzieci. Gmina nie posiada autobusu do przewożenia dzieci niepełnosprawnych i jest potrzeba zakupu takiego pojazdu o liczbie miejsc dla około 40 uczniów. Gmina zatrudnia 3 osoby w celu sprawowania opieki na przejściach dla pieszych przy szkołach w Psarach i Krynicznie.

Potrzeby szkół w gminie Wisznia Mała:

- Szkoła Podstawowa w Psarach: remont dachu, adaptacja strychu, remont podłóg w izbach lekcyjnych, urządzenie biblioteki, wyposażenie izb lekcyjnych w nowe meble, urządzenie placu zabaw, utworzenie sali komputerowej wraz ze stanowiskiem nauczycielskim i oprogramowaniem oraz utworzenie łącza internetowego;
- Szkoła Podstawowa w Strzeszowie: urządzenie boiska szkolnego, urządzenie biblioteki, adaptacja strychu, pozyskanie 5 zestawów komputerowych oraz utworzenie łącza internetowego;
- Szkoła Podstawowa w Wiszni Małej: odwodnienie i odgrzybianie piwnic, remont toalet, przebudowa kotłowni z węglowej na olejową, remont elewacji budynku, wymiana stolarki drzwiowej, okiennej i podłogowej, remont stropu drugiego

- i trzeciego piętra, adaptacji strychu, wymiana pokrycia dachu, utwardzenie nawierzchni obok budynku, zakupienie koszy do gry w koszykówkę, malowanie sal lekcyjnych, oczyszczenie stawu przyszkolnego, pielęgnacja starodrzewia;
- Zespół Szkół w Szewcach: zastąpienie starego budynku dydaktycznego nowym, adaptacja pomieszczeń na świetlicę środowiskową, wyposażenie w meble i pomoce dydaktyczne oddziału przedszkolnego, urządzenie stołówki, remont podłogi sali gimnastycznej, urządzenie terenów zielonych wokół szkoły, urządzenie sali komputerowej dla uczniów szkoły podstawowej, urządzenie biblioteki, budowa chodnika przed szkołą, urządzenie boiska;
  - Zespół Szkół w Krynicznie: wyposażenie sali komputerowej dla uczniów szkoły podstawowej, budowa parkingu dla autobusu szkolnego.

8.2. Kultura

Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Wiszni Małej jest organizatorem i koordynatorem wszelkich działań kulturalnych na terenie gminy Wisznia Mała. Ośrodek ten jest samorządową instytucją kultury, który zajmuje się upowszechnieniem kultury na terenie gminy m.in. poprzez organizowanie i realizację imprez okolicznościowych, wystaw i pokazów.

Zadania te wynikają bezpośrednio z położenia gminy. Bliskość Wrocławia – silnego ośrodka upowszechniania kultury sprawia, że mieszkańcy mają zapewniony dostęp do instytucji kultury takich jak: teatry, kina, opery czy operetka i mogą uczestniczyć w imprezach kulturalnych we Wrocławiu. W związku z tym gmina realizuje zadania własne dotyczące kultury w innym obszarze niż krzewienie „kultury wysokiej”.

W zakresie animacji społeczno - kulturalnej ośrodek ma wpisane na stałe w kalendarium następujące przedsięwzięcia:

- Dożynki Gminne,
- spotkania z kombatantami dla uczczenia rocznic 3-go maja i 11-go listopada,
- memoriał warcabowy imienia Mariana Ratkowskiego,
- coroczne spotkania opłatkowe mieszkańców z władzami gminy.

Ponadto dodatkowo według zapotrzebowania społeczeństwa odbywają się: pikniki, festyny, zawody wędkarskie, turnieje i zawody sportowe, rozgrywki piłki nożnej, konkursy, zorganizowane akcje letnie i zimowe dla dzieci i młodzieży.

Wartym zanotowania jest fakt, że w gminie jest krzewiona także kultura ludowa. W Piotrkowiczkach tworzy ludowa poetka pani Halina Biarda, a w Szymonowie działa zespół ludowy „Szymanowianie”, natomiast w Strzeszowie „Strzeszowianie”.

Ośrodek dysponuje doskonałą bazą lokalową i sportowo - rekreacyjną. Posiada na powierzchni 2 hektarów akwen wodno – kąpieliskowy, pole biwakowe z domkami campingowymi na 12 miejsc (ośrodek w okresie letnim ma nadzór ratowniczy, możliwość wypożyczenia kajaków i rowerów wodnych), boiska sportowe, świetlice oraz dwie biblioteki (Wisznia Mała, Piotrkowiczki), które w swoich zbiorach posiadają około 45 tysięcy woluminów.

Pod opieką Ośrodka Kultury Sportu i Rekreacji Gminy Wisznia Mała działa 8 klubów sportowych piłki nożnej oraz sekcja tenisa stołowego i sekcja szachowo – warcabowa. Budynek Ośrodka kultury sportu i rekreacji w Wiszni Małej wymaga remontu kapitalnego (remont dachu, pomieszczenia wewnątrz oraz elewacji zewnętrznej). Także biblioteki wymagają remontów oraz doposażenia w regały, unowocześnienia stanowiska bibliotekarza mając na uwadze przede wszystkim pełną ewidencję książek na odpowiednich programach komputerowych, zainstalowanie łącza internetowego, urządzenia stanowisk czytelniczych i zakupu kserokopiarek. Konieczne jest również urządzenie parkingu dla czytelników przyjeżdżających do biblioteki w Piotrkowiczkach.

Na podstawie danych uzyskanych od sołtysów wsi stwierdzono, że jest potrzeba wybudowania nowych świetlic w obrębach Psary i Pierwoszów. Remontu wymagają obiekty w Wiszni Małej, Rogożu i Mienicach, a doposażenia pomieszczenia w Ozorowicach, Strzeszowie, Szewcach, Malinie i Krynicznie.

8.3. Opieka zdrowotna i opieka społeczna

Szczególne znaczenie spośród placówek infrastruktury mają instytucje ochrony zdrowia. Opieka zdrowotna w gminie jest reprezentowana przez Samorządowy Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wiszni Małej. W wyżej wymienionej placówce pracuje pięciu lekarzy (dwóch specjalistów chorób wewnętrznych, dwóch stomatologów i jeden ginekolog – położnik). Na terenie gminy znajduje się jedna apteka, która położona jest w Wiszni Małej. Potrzeby gminy w zakresie badań specjalistycznych zapewnia miasto powiatowe Trzebnica, gdzie znajduje się szpital.

Potrzeby gminy w zakresie opieki społecznej zapewnia Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wiszni Małej. Celem pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Pomocy społecznej na zasadach określonych w ustawie o pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom, w szczególności z powodu:

- ubóstwa,
- sieroctwa,
- bezdomności,
- potrzeby ochrony macierzyństwa,
- bezrobocia,
- niepełnosprawności,
- długotrwałej choroby,
- bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych,
- alkoholizmu lub narkomanii,
- trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

9. WNIOSKI

1. Gmina Wisznia Mała charakteryzuje się korzystną strukturą wiekową mieszkańców. Świadczy o tym dobry stosunek (2 : 1) liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzież do lat 17) do osób w wieku poprodukcyjnym (kobiety po 60 roku życia i mężczyźni po 65 roku życia).
2. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 52 osoby w wieku nieprodukcyjnym. Dowodzi to o sporych zasobach siły roboczej w gminie, co może wpłynąć na przyciągnięcie nowych inwestorów na jej teren. Sytuacja ta będzie się z biegiem lat poprawiać ze względu na duży odsetek osób młodych, które w najbliższych latach wejdą w wiek produkcyjny.
3. Na 316 osób wieku powyżej 18 lat, które zadeklarowały jako źródło utrzymania, prace w rolnictwie, 55,7% posiada wykształcenie zawodowe, przeważnie o profilu rolniczym. Wskazuje to na dobre przygotowanie tych osób do prowadzenia własnych gospodarstw rolnych, lub pracy w sektorze rolnym.
4. Wpływ na niski wskaźnik bezrobocia wynoszący dla gminy Wisznia Mała 11,4% ma przede wszystkim bliskość dużej aglomeracji miejskiej (Wrocław) posiadającej bogaty i różnorodny rynek pracy oraz stwarzającej możliwości powstawania i rozwoju małych firm usługowych, produkcyjnych itp.
5. Bardzo dobre warunki glebowe oraz klimat, należący do najcieplejszej w kraju dzielnicy wrocławskiej, sprzyja prowadzeniu na terenie gminy wielkotowarowej produkcji rolnej. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej przyjmuje wartość 89,6 pkt.
6. Grunty orne na glebach lessowych o powierzchni 1304,70 ha, położone w północnej części gminy, ze względu na swoje właściwości fizyczne narażone są na działanie erozji wodnej i wietrznej.
7. Przewaga gruntów ornych (82,9%) w strukturze użytków rolnych wskazuje na typowo polowy charakter produkcji rolnej w gminie.
8. Na terenie gminy Wisznia Mała 44,6% gruntów jest we władaniu sektora publicznego. Z tej powierzchni około 14% to grunty będące w zarządzie

Ministerstwa Obrony Narodowej. Zgodnie z aneksem do Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wisznia Mała grunty te przeznaczone są pod inwestycje wraz z towarzyszącą zielenią, niezbędnymi urządzeniami infrastruktury technicznej oraz obsługą komunikacyjną i zalesienia.

9. W strukturze ilościowej gospodarstw rolnych dominują gospodarstwa o powierzchni nie przekraczającej 15 ha (94,6% wszystkich gospodarstw). Powierzchnia ta przy prowadzeniu gospodarstwa o wielokierunkowym charakterze produkcji rolnej, nie zapewnia gospodarzowi możliwość osiągnięcia dochodu parytetowego.
10. Dzierżawy w gminie Wisznia Mała mają duże znaczenie gospodarcze. Stanowią 26,8% powierzchni użytków rolnych. Większość tych gruntów jest dzierżawionych od Agencji Nieruchomości Rolnych przez gospodarstwa wielkoobszarowe. Przyczynia się to do zmniejszenia podaży gruntów rolnych, uniemożliwiając powiększenie areалу gospodarstw mniejszych.
11. Obręby (Ligota Piękna, Pierwoszków, Piotrkowiczki, Rogoź, Wisznia Mała) charakteryzują się dużym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych w przedziale od 5,00 ha do 100,00 ha. Stan taki ma istotny wpływ na opłacalność produkcji rolnej prowadzonej przez te gospodarstwa.
12. Mając na uwadze osiągnięty wiek właścicieli gospodarstw rolnych (55-65 lat), 20 gospodarstw rolnych może skorzystać z ustawy o rentach strukturalnych.
13. Występujące na terenie gminy grunty odłogowane położone są na glebach słabych oraz podmokłych okresowo, na których utrudnione jest prowadzenie opłacalnej produkcji rolnej. Odłogowane są również użytki rolne przeznaczonych w planach miejscowych i studium pod inwestycje.
14. W 2004 roku w gminie Wisznia Mała obsiano 4941 ha gruntów ornych. Największą powierzchnię w strukturze zasiewów zajmują zboża (81,9%), a wśród nich dominuje pszenica. Udział pozostałych roślin w strukturze zasiewów jest marginalny. Z uprawianych roślin największe dochody z jednego hektara osiągają rolnicy zajmujący się produkcją buraków cukrowych, rzepaku, pszenicy, jęczmienia i kukurydzy. Również opłacalna jest hodowla bydła mlecznego, a po akcesji Polski do Unii Europejskiej hodowla trzody.

15. Ze względu na bardzo dobre położenie gminy względem miasta Wrocławia, na jej terenie rozwinęły się uprawy specjalistyczne. Rolnicy zajmują się uprawą warzyw, truskawek oraz kwiatów.
16. Poziom produkcji zwierzęcej w gminie jest niski i kształtuje się na poziomie 20,6 SD/100ha UR. Dominującymi kierunkami jest hodowla drobiu (10,1 SD/100ha) i bydła (7,2 SD/100ha). Natomiast niewielkie znaczenie w obsadzie inwentarza ma hodowla trzody chlewnej (2,1 SD/100ha) i koni (1,0 SD/100 ha). Również na niewielką skalę jest prowadzona hodowla ryb.
17. Wyposażenie w infrastrukturę techniczną gminy Wisznia Mała jest na dobrym poziomie. Wszystkie wsie są zwodociągowane, posiadają nowe linie telefoniczne, w 7 obrębach jest gaz sieciowy oraz nie mają problemów z dostawą energii elektrycznej. W pełni skanalizowana jest miejscowość Strzeszów, a w trakcie budowy są systemy kanalizacyjne w Wiszni Małej i Ligocie Pięknej.
18. Gospodarka odpadami stałymi w gminie jest dobrze zorganizowana. Śmieci z 1842 gospodarstw domowych trafiają za pośrednictwem firmy „ALBA” na gminne wysypisko śmieci w Piotrkowiczkach. We wszystkich obrębach są wystawione również kontenery umożliwiające wstępną segregację odpadów. Pomimo dobrze prowadzonej gospodarki odpadami na terenie gminy znajdują się 31 miejsc nielegalnego składowania śmieci.
19. Spośród dróg transportu rolnego w stanie złym jest 18,5% dróg o nawierzchni utwardzonej (asfalt, beton) oraz 100% dróg gruntowych, co przekłada się na osiągnięte efekty ekonomiczne w gospodarstwach rolnych.
20. Wyposażenie w ciągniki rolnicze oraz pozostały sprzęt jest na dobrym poziomie i w pełni zaspokaja potrzeby rolników. Na jeden ciągnik przeliczeniowy przypada 6,2 ha użytków rolnych.
21. Duża liczba podmiotów i firm obsługujących rolnictwo w rejonie oraz bezpośrednio sąsiedztwo miasta Wrocław, stwarza łatwy dostęp do środków produkcji i rynku zbytu produktów rolnych.
22. Wszystkie szkoły w gminie wymagają doposażenia w sale komputerowe, wyposażenia izb lekcyjnych w nowe meble, remonty stołówek itp. Natomiast kapitalne remonty konieczne są w Psarach, Wiszni Małej i Szewcach.

23. W celu propagowania kultury wśród mieszkańców wsi istnieje potrzeba wybudowania nowych świetlic w obrębach Psary i Pierwoszków oraz przeprowadzenia remontów obiektów w Wiszni Małej, Rogożu i Mienicach.

II. USTALENIA PLANU URZĄDZENIOWO – ROLNEGO

1. POPRAWA WARUNKÓW NATURALNYCH PRODUKCJI ROLNEJ

1.1. Poprawa warunków wodnych i gospodarka wodna

1.1.1 Melioracje podstawowe

Sieć cieków melioracji podstawowej na terenie gminy Wisznia Mała osiąga łączną długość 34,44 km. Główną rzeką, na tym obszarze jest Ława (16,25 km). W przygranicznym pasie gminnym na długości 8,04 km. płynie rzeka Widawa (fot. nr 1), od której prawostronnie odchodzi Młynówka (2,67 km). Ostatnim ciekami odprowadzającym wodę ze zlewni w gminie jest Mienia płynąca na odcinku 7,48 km. Wszystkie cieki w tym rejonie wymagają gruntownej konserwacji, na całej długości ich przebiegu. Wiąże się to z przeprowadzeniem szeregu czynności, mających na celu utrzymanie drożności spływu. Zabiegi te polegają głównie na usuwaniu zatorów, lokalnym

umocnieniu brzegów jak i na niektórych odcinkach pogłębienia koryta oraz corocznemu usunięciu roślinności porastających skarpy. Ważne jest także aby zachować czystość na obszarze cieków i terenów do nich przylegających. Zbyt duże nagromadzenie odpadów może być przyczyną spadku przepływu wody oraz lokalnych podtopień terenów przyległych do cieku, a także powodować lokalne skażenie środowiska (szczególnie niebezpieczne są odpady ze środków ochrony roślin). Na podstawie wizji lokalnej nie stwierdzono konieczności remontu (odbudowy) wymienianych cieków.

Zestawienie cieków melioracji podstawowych przedstawiono w tabeli nr 30 i na rysunku nr 20.

Obieg wody w przyrodzie na poszczególnych obszarach (np. dorzecze, zlewisko, gmina itd.) z rozróżnieniem na przychody i rozchody, mierzy się biorąc pod uwagę ilość opadów na danym terenie, odpływ powierzchniowy i podziemny z danego terenu, a także parowanie. Na podstawie powyższych czynników można stwierdzić, iż w gminie Wisznia

Mała mamy do czynienia z ujemnym bilansem wodnym. Powierzchnia wód otwartych wynosi 39,04 ha. W głównej mierze są to zbiorniki rekreacyjne, oczka wodne, a w miejscowości Szymanów znajdują się stawy hodowlane. Część z tych obiektów wymaga natychmiastowej odbudowy. Ich stan techniczny wskazuje na złe gospodarowanie na tych obiektach. Na większości z omawianych powierzchniach wodnych, występuje zjawisko eutrofizacji. Jest to proces wzbogacania zbiorników wodnych w substancje pokarmowe, głównie w związki azotu i fosforu. Głównym źródłem substancji doprowadzających do eutrofizacji jest człowiek i wytwarzane przez niego ścieki, zanieczyszczenia, nawozy sztuczne oraz środki ochrony roślin spłukiwane do zbiorników wodnych itp. Następstwem tego procesu jest wzmożony rozwój roślin w szczególności glonów i planktonu, oraz zachwianie równowagi tlenowej zbiornika, zwłaszcza w obszarach przydennych, gdzie opadające obumarłe organizmy ulegają rozkładowi. Może to nawet spowodować zupełny zanik tlenu w warstwach dennych zbiornika i rozpoczęcie procesów beztlenowych, z wydzielaniem siarkowodoru, metanu i innych trujących substancji.

W związku z powyższym stanem, w celu poprawy warunków wodnych w gminie, zaleca się przeprowadzenie prac melioracyjnych mających na celu odbudowę stawów w Machnicach i Pierwoszowie o powierzchni 2,24 ha, oraz licznie występujących oczek wodnych w miejscowościach Ligota Piękna, Mienice, Pierwoszów, Strzeszów, Wisznia Mała o łącznej powierzchni 3,58 ha. W obrębach Szymanów oraz Pierwoszów, proponuje się budowę nowych zbiorników wodnych o powierzchni 29,10 ha. Nowe zbiorniki powstaną na gruntach o niekorzystnych warunkach wodnych (podmokłe łąki - Pierwoszów oraz teren zalewowy - Szymanów).

Stan zbiorników wodnych na terenie gminy przedstawiono w tabeli nr 31 i na rysunku nr 20.

Podczas rozmów w sołectwach oraz inwentaryzacji terenowej okazało się, że gmina nie jest w pełni zabezpieczona przed zagrożeniem powodziowym ze strony rzeki Widawy. Często po większych opadach, czy wiosennych roztopach występuje nadmiar wody w korycie rzeki Widawy, która zalewa okoliczne pola. Również na podtopienia przez przesiąkające wały są narażone zabudowania mieszkańców miejscowości leżących wzdłuż biegu rzeki. W związku z powyższym proponuje się modernizację i częściowe podwyższenie wałów o długości 9,8 km w obrębach: Szewce, Szymanów, Psary i Krzyżanowice.

1.1.2 Melioracje szczegółowe

Na terenie gminy Wisznia Mała jest 334,49 ha użytków rolnych, na których wykonano zabieg drenowania (4,8% UR). Najwięcej takich gruntów jest w miejscowościach:

- Szewce – 100,63 ha,
- Machnice – 91,55 ha.

Przeważnie jest to drenaż sprzed 1945 r., który w większości spełnia swoje funkcje. Obecnie prowadzone są prace konserwacyjne, polegające na usuwaniu usterek powstających w funkcjonowaniu sieci. W związku z występującymi lokalnymi podmokłościami konieczne jest przeprowadzenie zabiegu drenowania w obrębach Szewce na powierzchni – 24,06 ha i Kryniczno – 4,04 ha. Przeprowadzenie tych prac wpłynie na poprawę warunków wodnych oraz ułatwi prace polowe na tych gruntach.

Ogólna długość rowów melioracji szczegółowej wynosi 164,1 km. W przeliczeniu na 1 ha powierzchni gminy daje to 0,016 km/ha. Największe zagęszczenie sieci melioracji szczegółowych występuje w obrębach:

- Rogoż – 0,028 km/ha,
- Kryniczno – 0,027 km/ha,
- Szymanów – 0,026 km/ha.

Pilnej odbudowy wymaga 15,6 km rowów, natomiast 148,5 km rowów należy poddać okresowym konserwacjom. Rowy melioracji szczegółowej przeznaczone do konserwacji należy oczyścić z rosnących w ich korycie krzewów i drzew, wykosić trzcinę oraz je pogłębić. Naprawy wymagają przepusty, które są pozarywane przez ciężki sprzęt rolniczy. Najwięcej rowów wymagających konserwacji jest w obrębach:

- Piotrkowiczki – 15,3 km,
- Szewce – 13,7 km,
- Szymanów – 13,3 km,
- Ozorowice – 13,2 km.

Doprowadzenie rowów do prawidłowego stanu technicznego pozwoli na poprawę stosunków wodnych oraz zlikwiduje lokalne podmokłości.

Stan melioracji szczegółowej pokazano na rysunku nr 20 oraz w tabeli nr 32.

Melioracje podstawowe

tabela nr 30

L.p.	Nazwa ciek (kanału)	Długość ciek na terenie gminy (km)	Odbiornik ciek	Stan techniczny ciek (kanału)	
				Wymagający konserwacji (km)	Wymagający remontu (odbudowy) (km)
1	2	3	4	5	6
1.	Ława	16,25	Odra	16,25	
2.	Mienia	7,48	Ława	7,48	
3.	Młynówka	2,67	Widawa	2,67	
4.	Widawa	8,04	Odra	8,04	
Gmina		34,44		34,44	

źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z DZMIUW i inwentaryzacji terenowej – lipiec 2005 r.

Zbiorniki wodne

tabela nr 31

L.p.	Obręb	Zbiorniki			Oczka wodne	
		Istniejące [ha]	Do odbudowy [ha]	Projektowane [ha]	Istniejące [ha]	Do odbudowy [ha]
1	2	3	4	5	6	7
1.	Biskupice*					
2.	Cienin*					
3.	Kryniczno					
4.	Krzyżanowice					
5.	Ligota Piękna	0,96			0,18	1,08
6.	Machnice	2,45	1,28		0,09	
7.	Malin					
8.	Mienice				0,73	0,98
9.	Ozorowice				1,21	
10.	Pierwoszów	18,64	0,96	27,05		0,76
11.	Piotrkowiczki				0,15	
12.	Psary					
13.	Raków*					
14.	Rogoż					
15.	Strzeszów				0,73	0,16
16.	Szewce					
17.	Szymanów	5,89		2,05	0,27	
18.	Wisznia Mała	1,59			0,25	0,60
19.	Wysoki Kościół				0,08	
Gmina		29,53	2,24	29,10	3,69	3,58

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji terenowej – lipiec 2005 r.

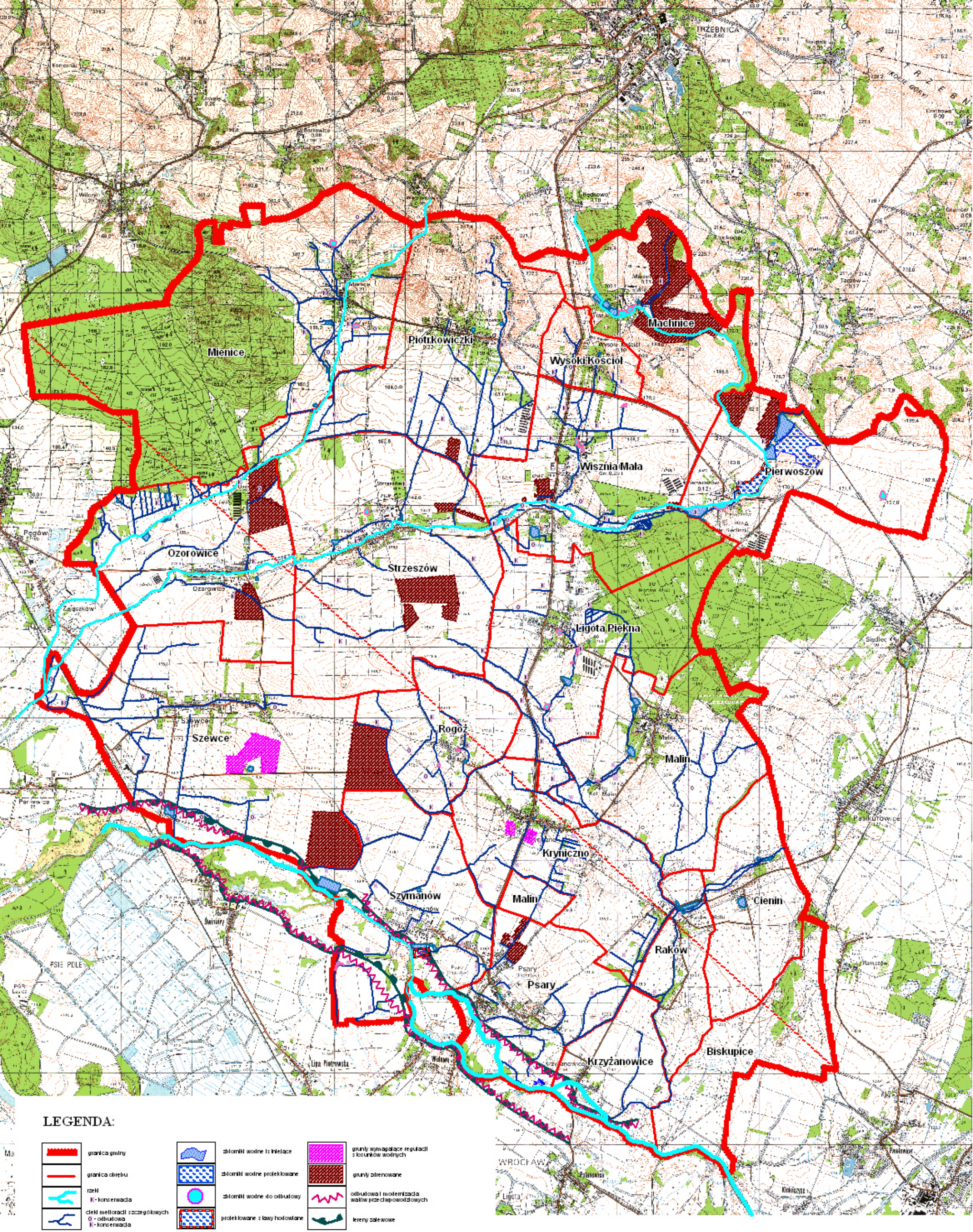
Melioracje szczegółowe

tabela nr 32

L.p.	Obręb	Pow. obrębu [ha]	Rowy				Powierzchnia użytków rolnych [ha]	System drenarski	
			Długość rowu [km]	Długość rowu przypadająca na hektar [km/ha]	Konserwacja [km]	Odbudowa [km]		Powierzchnia gruntów zdrenowanych [ha]	Udział pow. gruntów zdrenowanych w pow. UR [%]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Biskupice*	319,59	0,6	0,002	0,6				
2.	Cienin*	333,87	2,5	0,007	2,5		77,30		
3.	Kryniczno	474,67	12,8	0,027	11,2	1,6	388,38		
4.	Krzyżanowice	221,91	2,0	0,009	2,0		134,89		
5.	Ligota Piękna	642,39	12,8	0,020	12,0	0,8	324,26		
6.	Machnice	437,24	1,9	0,004	1,9		343,42	91,55	26,7
7.	Malin	624,11	11,5	0,018	11,2	0,3	359,48		
8.	Mienice	1 221,26	10,6	0,009	7,4	3,2	398,25		
9.	Ozorowice	633,88	13,8	0,022	13,2	0,6	523,63	51,10	9,8
10.	Pierwoszków	512,49	2,4	0,005	2,4		447,51	26,17	5,8
11.	Piotrkowiczki	741,13	16,2	0,022	15,3	0,9	664,98	4,60	0,7
12.	Psary	384,30	9,0	0,023	9,0		292,73	9,62	3,3
13.	Raków*	202,25	4,1	0,020	4,1		102,28		
14.	Rogoż	289,70	8,2	0,028	7,0	1,2	259,29		
15.	Strzeszów	959,92	8,4	0,009	8,4		846,13	42,73	5,0
16.	Szewce	976,19	17,2	0,018	13,7	3,5	814,64	100,63	12,3
17.	Szymanów	556,75	14,2	0,026	13,3	0,9	467,81		
18.	Wisznia Mała	637,58	13,6	0,021	12,1	1,5	382,28	8,09	2,1
19.	Wysoki Kościół	125,65	2,3	0,018	1,2	1,1	107,76		
Razem		10294,88	164,1	0,016	148,5	15,6	6935,02	334,49	4,8

* - Obręby we władaniu

źródło: Obliczenia własne na podstawie mapy melioracji szczegółowej w skali 1:5000 – czerwiec 2005 r.

Rys. nr 20. Gospodarka wodna

1.2. Zapobieganie degradacji gleb

Dla przywrócenia właściwego odczynu gleb, mającego istotny wpływ na ich przydatność rolniczą, stosuje się wapnowanie. Na podstawie badań Okręgowej Stacji Chemiczno – Rolniczej we Wrocławiu wynika, że 17% gleb na terenie gminy ma odczyn bardzo kwaśny o pH poniżej 4,5. Gleb o odczynie kwaśnym jest 23% (pH 4,6-5,5), lekko kwaśnym 28% (pH 5,6-6,5), obojętnym 23% (pH 6,6-7,2), a zasadowym jedynie 9% (pH powyżej 7,2).

Odczyn stanowi pierwsze z podstawowych kryteriów określających potrzeby wapnowania gleb. Drugim kryterium jest skład granulometryczny gleby, określany jako kategoria agronomiczna – grupa gleby. W zaleceniach nawozowych przekazywanych bezpośrednio użytkownikom gospodarstw wycenia się potrzeby wapnowania według ustalonych przedziałów pH i kategorii gleb. Potrzeba wapnowania gleb użytkowanych rolniczo w gminie Wisznia Mała kształtuje się następująco:

- konieczne – 34%,
- potrzebne - 17%,
- wskazane – 15%,
- ograniczone – 12%,
- zbędne – 22%.

Właściwe wapnowanie gleb powinno spełniać kryteria gwarantujące uzyskanie i utrzymanie optymalnego odczynu dla uprawianych gatunków roślin. Dla utrzymania najlepszego odczynu gleb dla gminy Wisznia Mała średnia dawka CaO na 1 ha wynosi 2,3 tony.

Podczas badań nie stwierdzono zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi. Na terenie gminy występuje jedynie podwyższona zawartość kadmu i cynku.

1.3 Zapobieganie erozji gleb

Podstawowymi czynnikami decydującymi o nasileniu erozji są:

- a) rzeźba terenu:
  - spadek terenu,
  - szybkość spływu powierzchniowego,
  - wystawa stoków.
- b) pokrywa glebowa:
  - skład mechaniczny- zwięzłość,
  - przepuszczalność (środkowa i południowa część gminy).
- c) sposób użytkowania oraz formowanie areału gruntów rolnych i sieci dróg rolniczych:
  - roślinność,
  - zabiegi agrotechniczne,
  - układ dróg i pól.

Czynniki z ostatniej grupy są czynnikami antropogenicznymi.

Erozji przeciwdziałają następujące zabiegi:

- agrotechniczne,
- biologiczne,
- techniczne.

Wśród zabiegów agrotechnicznych podstawowe znaczenie ma:

- orka przeciwozyjna – wykonywana poprzecznie do spadku terenu, najlepiej z odkładaniem skiby w górę stoku,
- bezodkładnicowa uprawa roli – spulchnianie głębszej warstwy gruntu specjalnymi narzędziami (pług bezodkładnicowy, drapacz) bez odwracania poziomu wierzchniego i najczęściej przy pozostawieniu ścierni; przeciwdziała zmywom, żłobieniu deflacji oraz zwiększa retencję wodną,
- nawożenie ochronne strefowo – stokowe – nawożenie organiczne i mineralne, zróżnicowane w dawkach stosownie do żyzności gleb na poszczególnych elementach rzeźby stoku,
- poprzecznostokowe siewy i sadzenie – rzędy siewu i sadzenia roślin równoległe do warstw, skutecznie przeciwdziałające koncentracji strug wodnych wywołujących erozję żłobinową i niszczenie zasiewów,
- poprzecznostokowa uprawa roli – zabiegi uprawowe i pielęgnacyjne wykonywane poprzecznie do spadku terenu lub z odchyleniem; ogranicza zmywy gleby i zwiększa retencję wód opadowych,

- zmianowanie przeciwoerozyjne – określone następowo upraw polowych, w których po gatunkach słabiej chroniących glebę (okopowe, jare) następują gatunki o dużych właściwościach glebochronnych (trawy, motylkowe, zboża ozime, międzyplony ozime),
- płodozmian przeciwoerozyjny – określone zmianowanie przeciwoerozyjne ustalone na szereg lat dla pól w danym gospodarstwie,
- uprawa pasmowa – prostopadle do spadku zboczy pasy upraw zbóż lub okopowych poprzedzielane pasami upraw motylkowych lub traw; zmniejsza średnio o 20-30% erozyjne straty gleb, w porównaniu z uprawami usytuowanymi w dół stoku lecz wymaga dużych pól i specjalistycznego sprzętu.

Zabiegi biologiczne to wykorzystanie ochronnych właściwości roślin polowych, trwałych użytków zielonych, plantacji trwałych oraz zakrzywień, zadrzewień i zalesień. W gminie Wisznia Mała zalecane jest wprowadzenie zadrzewień pasmowych wzdłuż ciągów komunikacyjnych i dróg transportu rolnego oraz uzupełnienie lub wprowadzenie nowych, przy ciekach, w ramach ochrony wód płynących przed zanieczyszczeniem pestycydami i nawozami.

Zabiegi techniczne to zastosowaniem elementów technicznych w uprawie roli, kształtowaniu mikrorzeźby i rozłogu gruntów, przy zabudowie wąwozów i potoków oraz w innych zabiegach.

2. KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU

2.1. Walory krajobrazowe gminy i turystyka

Gmina Wisznia Mała jest instytucjonalnym członkiem Stowarzyszenia Gmin Turystycznych Wzgórz Trzebnickich i Doliny Baryczy. Na terenie gminy nie istnieje żaden obszar objęty prawną ochroną. Odnotowano tylko pojedyncze stanowiska:

Roślin chronionych:

- bluszcz pospolity,
- centuria pospolita (fot. nr 2),
- cis pospolity,
- grzązel żółty (fot. nr 3),
- kalina koralowa,
- kacanki piaskowe,
- konwalia majowa,
- kopytnik pospolity,
- kruszyna pospolita,
- marzanka wodna,
- pierwiosnka lekarska,
- porzeczka czarna,
- sromotnik bezwstydni,
- listera jajowata,
- storczyk szerokolistny,
- śnieżyczka przebiśnieg,
- wawrzynek wilczęłyko,
- widłak goździsty,
- zimowit jesienny.

Zwierząt chronionych:

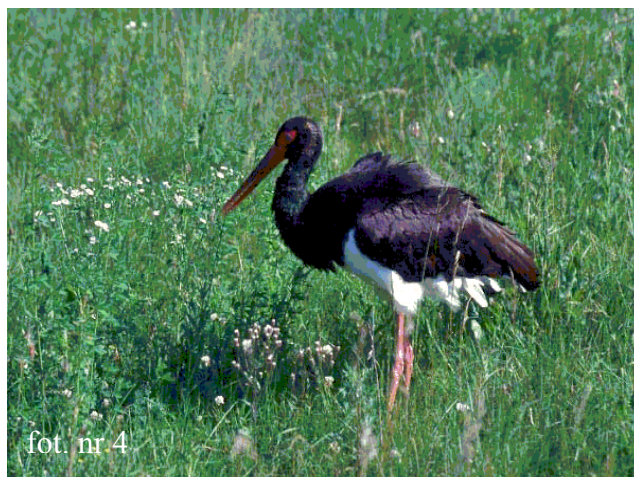
- bocian biały,
- bocian czarny (fot. nr 4),
- żuraw,
- brzegówka,
- remiz,
- nocek duży,

- mroczek późny,
- gacek brunatny.

Pomników przyrody:

- dąb szypułkowy – na działce nr 43 w Psarach,
- dąb szypułkowy – na południe od stawów w Machnicach.

Żeby we właściwy sposób

chronić przyrodnicze zasoby gminy należy zrealizować istniejące od lat projekty ustanowienia stref ochronnych. W północnej części gminy postuluje się utworzyć Obszar Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Trzebnickie”, który objął by ochroną powierzchnię około 2880 ha. Stanowi to łącznie 28,0% całkowitej powierzchni gminy. Drugi teren objęty tą formą ochrony miałby być zlokalizowany na przeciwległym krańcu gminy, w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Widawy – jako Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Widawy”. Doceniając unikatowe cechy środowiska naturalnego w dolinie rzeki Ławy powstał postulat utworzenia rezerwatu przyrody „Łęg w Wiszni Małej”, mającego za zadanie ocalenie przed zniszczeniem pasa lasu łęgowego z zespołem podmokłych, półnaturalnych łąk ze stanowiskiem wawrzynka wilczelyko. W tym terenie projektuje się dodatkowo wytyczenie ścieżki dydaktycznej. Ponadto postuluje się utworzyć formy ochronny w postaci użytków ekologicznych:

- w obrębie Machnice „Las Będkowski” – obszar leśny na wzgórzu wraz z pasem łęgu nad źródłiskowym biegiem rzeki Ławy,
- w obrębie Malin „Kopytnik w Malinie”, gdzie w terenie leśnym nad potokiem występuje stanowisko kopytnika pospolitego.

Obszarami mającymi duże znaczenie, z powodu swojej atrakcyjności, dla rekreacji i dla rozwoju turystyki są dwa największe w granicach gminy kompleksy leśne Lasów Państwowych. Większy z nich leży w obrębie Mienice i nosi nazwę Lasów Wilczyńskich z racji sąsiedztwa z miejscowością o tej samej nazwie. Drugi obszar leśny (Las Malin) położony jest pomiędzy wsiami Wisznia Mała, Pierwoszów, Ligota Piękna, Malin oraz Siedlcem (gmina Długołęka). Przez oba te kompleksy leśne prowadzą oznakowane trasy rowerowe. Obiektami łączącymi w sobie znaczenie pod względem przyrodniczym z rolą historyczno – zabytkową są parki wiejskie związane na ogół z zespołami pałacowymi lub majątkami ziemskimi oraz dawne cmentarze, mające obecnie znaczenie historyczne. Mimo

znaczących zniszczeń w drzewostanach zachowało się w nich wiele cennych okazów drzew oraz innych roślin podlegających ochronie konserwatora zabytków. Są to obiekty (zespoły pałacowo – parkowe) położone w następujących miejscowościach:

- Machnice – park podworski,
- Malin – park krajobrazowy,
- Ozorowice – park podworski,
- Rogoż – park wiejski,
- Strzeszów – park podworski,
- Wisznia Mała – park podworski.

Dla wzbogacenia krajobrazu proponuje się objąć ochroną następujące zespoły drzew lub pojedyncze drzewa:

- Ligota Piękna: aleja lipowa we wsi, park w centrum wsi, dwa jesiony oraz jeden dąb;
- Mienice: aleja we wsi oraz dąb przy rowie;
- Pierwoszków: park podworski nad Ławą;
- Piotrkowiczki: drzewostan pocmentarny wokół kościoła;
- Strzeszów: drzewostan nad Ławą, dąb i kasztanowiec przy głównej ulicy, wierzba przy osiedlu;
- Szewce: park pofolwarczny, zieleń pocmentarna wokół kościoła;
- Szymanów: park krajobrazowy przy stawach;
- Wisznia Mała: dąb przy ul. Przy dębie, dąb przy drodze do Pierwoszowa, szpaler jesionowy w dół rzeki Ławy.

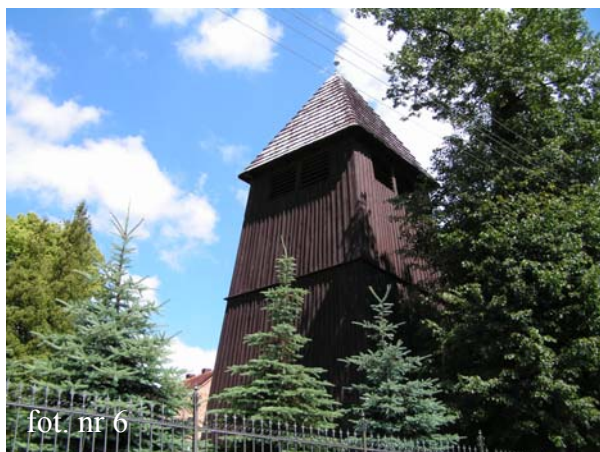
Na obszarze całej gminy znajduje się szereg zabytków architektury, które figurują w rejestrze zabytków. Są to:

- Kryniczno: kościół parafialny p.w. św. Stanisława;
- Krzyżanowice: grodzisko we wsi;
- Machnice: pałac, spichlerz i budynek gospodarczy;
- Malin: pałac i park;
- Miennice: Pałac;
- Ozorowice: kościół filialny p.w. św. Jana Chrzciciela (fot. nr 5) oraz dwór;

fot. nr 5

- Piotrkowiczki: kościół filialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa i dzwonnica (fot. nr 6);
- Strzeszów: kościół filialny p.w. św. Jadwigi, obecnie p.w. Podwyższenia Krzyża oraz dzwonnica i pałac (fot. nr 7);
- Szewce: kościół parafialny p.w. św. Anny;
- Wisznia Mała: pałac i park;
- Wysoki Kościół: kościół parafialny p.w. Niepokalanego Serca NMP oraz kaplica kościelna i kaplica cmentarna.

Wyżej wymienione obiekty wymagają częściowych remontów. Przy pracach konserwatorskich dotyczących zabytków należących do gminy, mających na celu

przywrócenie świetności wyżej wymienionych zabytkom gmina może skorzystać z działania „Odnowa wsi oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego” zawartego w Sektorowym Programie Operacyjnym.

Głównym celem zapisanym w „Strategii rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego” dla całego II-go regionu funkcjonalnego jest rozwój turystyki i rekreacji. Wykorzystanie rozwoju turystycznego wymaga poprawy stanu infrastruktury turystycznej. W ramach tej poprawy winna zostać wykonana:

- rozbudowa i modernizacja dróg dojazdowych do miejsc atrakcyjnych turystycznie,
- budowa parkingów z zapleczem sanitarnym i małą gastronomią,
- wytyczenie i urządzenie sieci szlaków dla turystyki samochodowej, rowerowej, konnej i pieszej,
- budowa bazy noclegowej w obiektach hotelowo – gastronomicznych i gospodarstwach agroturystycznych,
- budowa dostępnych dla turystów obiektów i urządzeń sportowo – rekreacyjnych,
- uruchomienie specjalistycznych ośrodków turystycznych, na przykład hipnoterapii itp.

Obecnie świadczenie usług rekreacyjno – turystycznych na terenie gminy jest niewielkie. Istnieje ośrodek rekreacyjny w miejscowości Wisznia Mała (fot. nr 8), gdzie w zalanym wyrobisku po użytku kopalnianym urządzono kąpielisko i łowisko wędkarskie, które wykorzystywane jest głównie przez lokalną społeczność.

Przez teren gminy przebiega

kilka oznakowanych szlaków rowerowych. Najważniejszym z nich jest fragment trzebnickiej pętli rowerowej (szlak czerwony), biegnący od wschodu z Siedlca do Pierwoszowa przez Las Maliński następnie przez Wysoki Kościół, Piotrkowiczki, Strzeszów do Szewc (dworzec PKP), gdzie opuszcza teren gminy drogą na Uraz. Jego długość w granicach gminy liczy 16,3 km. Drugi ze szlaków biegnie z Wrocławia do Obornik Śląskich przez tereny wsi Szymanów, Szewce i Ozorowice, dalej do Pęgowa. Jego wschodnie ramię wkracza na teren gminy przez most na Widawie w Krzyżanowicach, potem przez Psary kieruje się ku wsiom Kryniczno, Malin przez Las Maliński do Pierwoszowa, a następnie przez Wzgórza Trzebnickie do wsi Taczów Mały i dalej do Trzebnicy. Przez najdalej ku północy wysunięty fragment terytorium gminy (obwód Mienice) przebiega odcinek żółtego, trudnego szlaku rowerowego łączącego Oborniki Śląskie z Trzebnicą. Ostatnią inwestycją w tej dziedzinie jest fragment transeuropejskiego szlaku rowerowego R9, przecinającego teren gminy zgodnie z biegiem drogi powiatowej z Wrocławia do Zawonii, od mostu na Widawie w Krzyżanowicach do Rakowa i Cienina.

Oprócz tras rowerowych południowymi granicami gminy przebiega żółty szlak pieszy, wykorzystujący południowy wał przeciwpowodziowy Widawy. Od mostu w Krzyżanowicach wkracza na wał północny i kieruje się nim na wschód do dzielnicy Wrocławia – Pawłowic. Nosi on oznaczenie Wrocław – y -2401 (im. Bogusława Turonia).

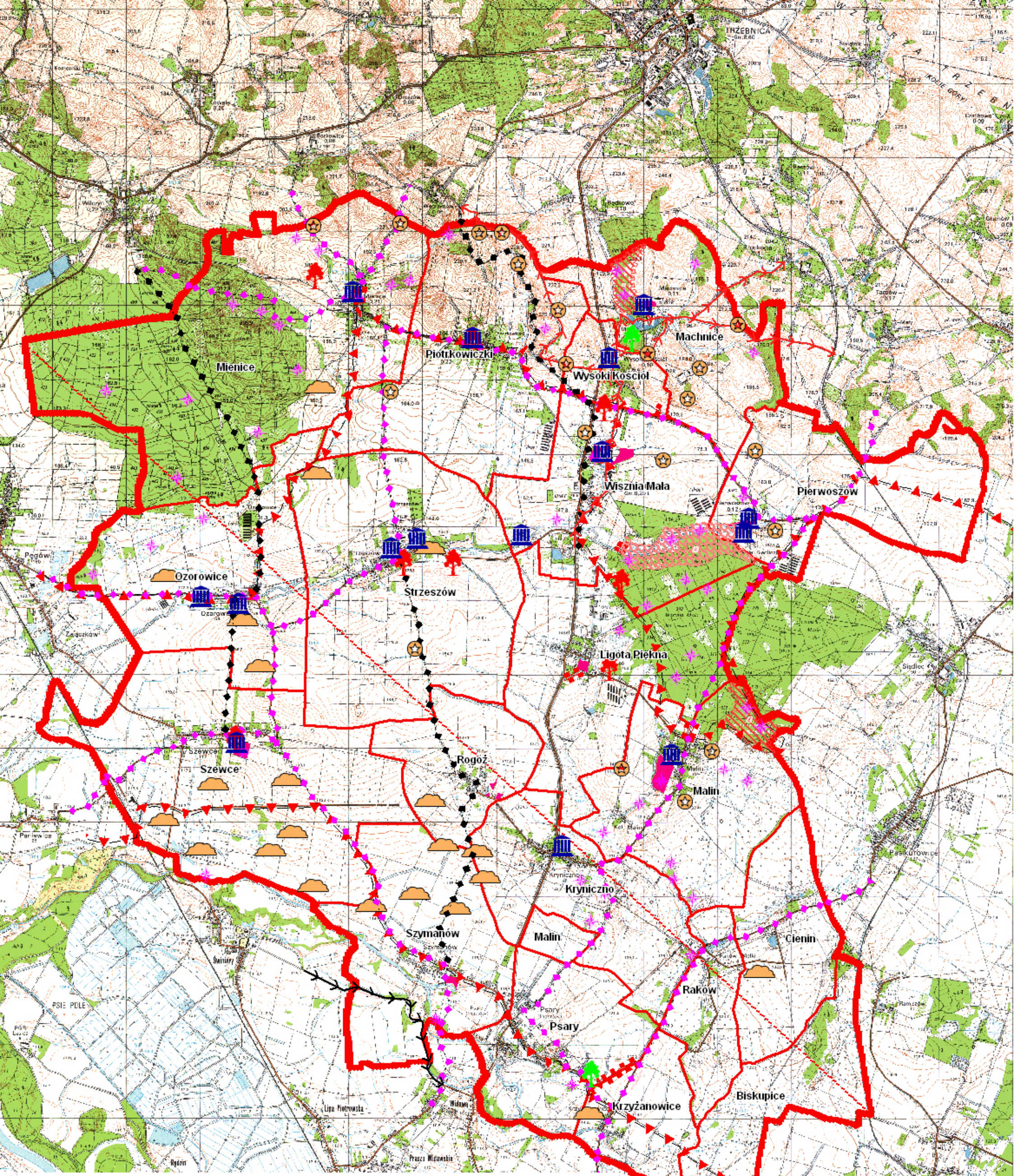
Dodatkowo proponuje się wytyczenie nowych szlaków turystyki pieszej, rowerowej i konnej. Pierwszy z nich wykorzystywałby rozebrane torowisko po kolejce wąskotorowej na odcinku z Wiszni Małej do Piotrkowiczek, Węgrzynowa i dalej do Trzebnicy. Mógłby być wykorzystywany zarówno przez pieszych jak i rowerzystów. Również proponuje się

poprowadzić trasę szlaku pieszego, wykorzystując w tym celu przebieg drogi gruntowej, oferującej najładniejszą panoramę w granicach gminy. Przebiega ona od połączenia z projektowanym szlakiem po byłej kolejce wąskotorowej do Wysokiego Kościoła, Machnic i dalej do Brochocina z przystankiem lokalnej linii kolejowej Wrocław – Psie Pole – Trzebnica. W miejscowości tej ma szansę powstać lokalny ośrodek rekreacyjny, związany z budowanym zespołem domków nad stawami powstałymi w miejscu wyeksploatowanego złoża kruszyw oraz niewielką stadnią, zlokalizowaną nad Ławą. Jest również szansa na powstanie szlaku turystyki konnej. Środowisko miłośników sportów jeździeckich z okolic Trzebnicy planuje zorganizować ośrodki hipiczne wraz z trasami wycieczkowymi w postaci trzech pętli o długości po około 20 km, tak by umożliwić odbywanie wycieczek o maksymalnej długości około 60 km w jednej turze. Trasy te będą zlokalizowane w najbardziej malowniczych zakątkach gminy – we wsiach Machnice, Pierwosów, Piotrkowiczki, Mienice i Ozorowice. Należy założyć, że powstaną stacje umożliwiające wypożyczenie koni do przejażdżek, zarówno pod wierzch jak i bryczkami. Wariantem może być korzystanie z własnych koni oporzędzanych w gospodarstwach agroturystycznych, bądź stacjonujących na stałe, a użytkowanych przez dojeżdżających właścicieli. Bardziej zaawansowaną formą hipiki jest hipoterapia, czyli wykorzystywanie koni do celów leczniczych, głównie do leczenia autyzmu u dzieci oraz różnych form niedowładów kończyn i chorób kręgosłupa. Wytyczenie szlaku konnego przyspieszy rozwój tych form rekreacji i umożliwi bezpieczne poruszanie się po terenie gminy miłośników sportów konnych.

Interesującą propozycją podnoszącą atrakcyjność turystyczną gminy może być wykorzystanie rzeki Widawy do organizacji spływów kajakowych. W tym celu niezbędna jest budowa przystani i zorganizowanie związanego z tym zaplecza. Przedsięwzięcie to powinno być realizowane wraz z gminami sąsiednimi leżącymi wzdłuż rzeki Widawa. W „Strategii rozwoju turystyki dla Województwa Dolnośląskiego” przewidziano powstanie oznakowania szlaku Widawy od Namysłowa (woj. opolskie) do ujścia do rzeki Odry.

Na terenie gminy istnieje lotnisko sportowe w Szewcach należące do Aeroklubu Wrocławskiego. Z powodu dostępności komunikacyjnej jest ono powszechnie kojarzone z miejscowością Szymanów.

Walory turystyczne i krajobrazowe gminy przedstawiono na rysunku nr 21.

LEGENDA:

	granica gminy		pomnik przyrody ozwiolowej		miejsca atrakcyjne turystycznie		istniejace szlaki turystyczne
	granica obrębu		obiekt przyrody ozwiolowej proponowany do objęcia ochroną		stacowiska archeologiczne		projektowane szlaki turystyczne
	plakowate rezerwat przyrody		aleja drzew - pomnik przyrody ozwiolowej projektowany		stacowiska roslin ciekawosci		istniejace trasy rowe rowe
	plakowate czyste ekologiczne		parki zabytkowe		projektowane punkty widokowe		projektowane trasy rowe rowe
	projektowany obszar ochronnego krajobrazu						

Rys. nr 21. Walory turystyczne i krajobrazowe.

2.2. Zalesienie gruntów

Na podstawie informacji uzyskanych podczas inwentaryzacji terenowych i spotkań z przedstawicielami gminy, do zalesienia przewidziano 140,94 ha gruntów, w 7 obrębach, w tym:

- 73,82 ha gruntów ornych,
- 53,16 ha użytków zielonych,
- 12,40 ha gruntów zadrzewionych i zakrzewionych,
- 1,56 ha nieużytków.

Najwięcej obszarów do zalesienia zaproponowano w obrębie Ozorowice – 48,88 ha, co stanowi 34,7% wszystkich projektowanych zalesień w gminie Wisznia Mała, natomiast najmniejszy obszar wykazany w projekcie znajduje się w obrębie Machnice – 1,93 ha.

Grunty przeznaczone do zalesienia przedstawiono na rysunku nr 22.

Spośród gruntów objętych projektem – 97,29 ha stanowi własność osób prywatnych. Pozostałe 43,65 ha jest we władaniu:

- ANR – 43,17 ha,
- Powiatu Trzebnickiego – 0,48 ha.

Grunty do zalesienia według władających przedstawiono w tabeli nr 33.

Rolnicy decydujący się na zalesienie swoich gruntów będą mogli starać się o wsparcie finansowe. Warunki i zasady udzielania pomocy zostały określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 2004 r. „W sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na zalesienie gruntów rolnych”. Zgodnie z tym dokumentem pomoc w zalesieniu ma polegać na:

- pokryciu kosztów założenia uprawy oraz jeśli to uzasadnione ochrony przed zwierzyną,
- wypłacie premii pielęgnacyjnej za utrzymanie nowej uprawy leśnej,
- wypłacie premii zalesieniowej, stanowiącej ekwiwalent za wyłączenie gruntu z upraw rolnych.

Proponowane rozwiązania przyczynią się do wzrostu o 1,3% lesistości gminy, która po uwzględnieniu projektu będzie wynosić 15,5% powierzchni. Obrębem, w którym lesistość wzrośnie najbardziej są Ozorowice.

Grunty proponowane do zalesienia przedstawiono w „Projekcie granicy rolno – leśnej”, która stanowi załącznik do planu urządzeniowo – rolnego Gminy Wisznia Mała.

Zmianę lesistości w poszczególnych obrębach przedstawiono w tabeli nr 34.

Grunty przeznaczone do zalesienia według władania

tabela nr 33

L.p.	Nazwa obrębu	Ogółem		Agencja Nieruchomości Rolnych	Powiat trzebnicki	Właściciele prywatni
1	2	3		4	5	6
1.	Ligota Piękna	ha	20,31			20,31
		%	100,0			100,0
2.	Machnice	ha	1,93	1,93		
		%	100,0	100,0		
3.	Malin	ha	24,10			24,10
		%	100,0			100,0
4.	Mienice	ha	16,90	5,58		11,32
		%	100,0	33,0		67,0
5.	Ozorowice	ha	48,88	28,14	0,48	20,26
		%	100,0	57,6	1,0	41,4
6.	Piotrkowiczki	ha	15,62	7,52		8,10
		%	100,0	48,1		51,9
7.	Wisznia Mała	ha	13,20			13,20
		%	100,0			100,0
Gmina		ha	140,94	43,17	0,48	97,29
		%	100,0	30,7	0,3	69,0

źródło: Obliczenia własne – czerwiec 2005 r

Stopień lesistości

tabela nr 34

L.p.	Obręb	Pow. obrębu [ha]	Aktualna lesistość				Projektowana lesistość		
			Razem pow. lasów i zadrzewień [ha]	Grunty leśne [ha]	Grunty zadrzewione [ha]	Stopień lesistości [%]	Projektowana pow. do zalesienia [ha]	Pow. lasów po wprowadzeniu projektu granicy rolno-leśnej [ha]	Stopień lesistości po wprowadzeniu projektu granicy rolno-leśnej [ha]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Biskupice*	319,59							
2.	Cienin*	333,87	1,23		1,23	0,4		1,23	0,4
3.	Krynitzno	474,67	20,87	7,71	13,16	4,4		20,87	4,4
4.	Krzyżanowice	221,91	0,46	0,16	0,30	0,2		0,46	0,2
5.	Ligota Piękna	642,39	206,09	205,28	0,81	32,1	20,31	226,40	35,2
6.	Machnice	437,24	63,27	60,18	3,09	14,5	1,93	65,20	14,9
7.	Malin	624,11	83,99	58,77	25,22	13,5	24,10	108,09	17,3
8.	Mienice	1 221,26	771,86	765,10	6,76	63,2	16,90	788,76	64,6
9.	Ozorowice	633,88	33,80	27,43	6,37	5,3	48,88	82,68	13,0
10.	Pierwoszów	512,49	7,50	2,27	5,23	1,5		7,50	1,5
11.	Piotrkowiczki	741,13	17,81	11,86	5,95	2,4	15,62	33,43	4,5
12.	Psary	384,30	15,39	10,95	4,44	4,0		15,39	4,0
13.	Raków*	202,25	3,18		3,18	1,6		3,18	1,6
14.	Rogoź	289,70	1,14	0,41	0,73	0,4		1,14	0,4
15.	Strzeszów	959,92	34,78	28,60	6,18	3,6		34,78	3,6
16.	Szewce	976,19	14,82	4,58	10,24	1,5		14,82	1,5
17.	Szymanów	556,75	14,46	12,26	2,20	2,6		14,46	2,6
18.	Wisznia Mała	637,58	167,69	166,85	0,84	26,3	13,20	180,89	28,4
19.	Wysoki Kościół	125,65	0,36	0,28	0,08	0,3		0,36	0,3
Gmina		10294,88	1458,70	1362,69	96,01	14,2	140,94	1599,64	15,5

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne – czerwiec 2005 r.

2.3. Zadrzewienia

Zadrzewienia są to pojedyncze drzewa i krzewy lub skupiska niestanowiące zbiorowisk leśnych wraz z zajmowanym terenem oraz pozostałymi składnikami jego szaty roślinnej. W ekologicznym ujęciu zadrzewieniami są również duże obszarowo tereny pokryte drzewami: plantacje drzew, sady, parki wiejskie, zieleń osiedlowa, ogrody. Zadrzewienia występujące w różnych formach, tworzą wraz z lasami układy zwiększające tak zwaną szorstkość terenu, co wpływa na redukcję prędkości wiatru i w następstwie zmniejszenie parowania terenowego. Widoczne to jest szczególnie w środkowo - wschodniej i północno - zachodniej części gminy. Zadrzewienia przyczyniają się do równomiernego rozkładu śniegu i wolniejszego jego topnienia, dzięki czemu zwiększa się ilość wody wsiąkającej w glebę w okresie wiosennym. Zwiększeniu zdolności gleby do pochłaniania wody sprzyja mniejsza głębokość zamarzania w strefie oddziaływania drzew, a także drenaż gleby przez korzenie drzew. Powoduje to lepsze uwilgotnienie przyziemnej warstwy powietrza oraz zwiększenie zasobów wód podziemnych, a co za tym idzie zwiększenie plonowania roślin uprawnych.

Drzewa i krzewy stanowią także barierę biologiczną chroniącą wody przed zanieczyszczeniami chemicznymi z pól uprawnych. Występowanie tego zjawiska zaobserwowano przy ciekach głównych. Prawidłowo zaprojektowane zadrzewienia przeciwdziałają przesuszeniu gleb. Zapobiegają także tworzeniu się zasp śnieżnych na szlakach komunikacyjnych.

Nie mniej ważną rolę pełnią zadrzewienia w kształtowaniu różnorodności roślin i zwierząt na przylegających do nich polach uprawnych. Ważne jest to ze względu na tendencję do zanikania naturalnych, a właściwie pół-naturalnych środowisk (obszary bagienne, podmokłe łąki, torfowiska, wrzosowiska). Zmniejszająca się ilość skupisk zadrzewień i zakrzewień wpływa negatywnie na stan zasobów przyrody krajobrazu rolniczego. Utrzymanie urozmaiconego krajobrazu na obszarach wiejskich, to utrzymanie bogactwa świata roślin oraz zwierząt. Zwierzęta znajdują w zadrzewieniach miejsca rozrodu i okresowe schronienie oraz pożywienie. Nektar chwastów występujących w zadrzewieniach stanowi źródło pożywienia dla licznych gatunków zapylających. Dla owadów zapylających zadrzewienia są również miejscem schronienia.

Zadrzewienia przyczyniają się do tworzenia zwierzętom dogodnych dróg migracji między ich naturalnymi ostojami oraz etapowych schronień na drodze w głąb użytków rolnych (lasy w Mienicach, Wiszni Małej, Ligocie Pięknej, Malinie, Machnicach), udostępniając w ten sposób krajobraz rolniczy wielu gatunkom zwierząt.

Konieczność wprowadzania zadrzewień oraz ich wymiany nie wynika jedynie z celów estetyczno - przyrodniczych, ale także z przesłanek ekonomiczno - gospodarczych. Zadrzewienia są także źródłem pozyskiwania innych produktów przyrodniczych jak: jadalnych owoców, nasion, surowców farmaceutycznych i produktów pszczelich. Tym samym mogą przyczynić się do zainteresowania mieszkańców produkcją miodu, dawać możliwość zarobkowania ludziom przy zbiorze ziół itp.

Wszystkie te czynniki razem wpływają także na wzbogacenie krajobrazu i zwiększenie turystycznej atrakcyjności okolic.

Przy planowaniu nowych zadrzewień wzięto pod uwagę następujące funkcje jakie mają pełnić zadrzewienia w celu poprawy warunków przyrodniczych, agrarnych, ekonomicznych i estetycznych w gminie Wisznia Mała:

- zwiększenie wodnej retencyjności krajobrazu (cały obszar gminy),
- ograniczenie ewapotranspiracji (parowania) na gruntach ornych (obszar całej gminy),
- ochrona zlewni źródłowych (rzek: Ława, Widawa, Młynówka, Mienia),
- ochrona czystości wód powierzchniowych,
- ochrona przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z komunikacji drogowej (drogi o nawierzchniach asfaltowych),
- zwiększenie naturalnego oporu środowiska przeciw szkodnikom roślin uprawnych,
- kształtowanie warunków bytowania zwierzyny łownej i owadów zapylających,
- utworzenie naturalnych barier zapobiegających tworzeniu się zasp śnieżnych na szlakach komunikacyjnych,
- zwiększanie turystyczno-wypoczynkowej atrakcyjności terenu (ścieżki turystyczne).

Zadrzewienia komunikacyjne chronią okoliczne pola przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z komunikacji drogowej. Są one niezbędne, szczególnie wzdłuż drogi krajowej Wrocław – Poznań i drogi wojewódzkiej Wrocław – Oborniki Śląskie, gdzie natężenie ruchu drogowego powoduje wzrost zanieczyszczenia powietrza toksycznymi składnikami spalin np. ołowiem, wielopierścieniowym węglowodorem aromatycznym.

Przy wprowadzaniu nowych zadrzewień preferowane są przede wszystkim gatunki rodzime, czyli gatunki występujące na danym obszarze. Są one dostosowane do lokalnych warunków glebowych i klimatycznych oraz biocenotycznych. Gatunki rodzime wzbogacają

faunę owadów drapieżnych i pasożytniczych, co wpływa na stopień redukcji populacji szkodników na przyległych polach i zwiększeniu naturalnego oporu środowiska przeciw szkodnikom roślin uprawnych.

Pozwala to w niektórych przypadkach na całkowitą rezygnację z chemicznego zwalczania szkodników, przez co uprawy, a następnie żywność są pozbawione szkodliwych dla człowieka związków chemicznych. W zestawieniach nie zaleca się stosowania odmian drzew i krzewów rozmnażanych wegetatywnie. Odmiany te, w porównaniu do odmian o dużej ilości genów, nie są odporne na niekorzystne warunki klimatyczne (mrozy, wiatry, susze), choroby i szkodniki. Przy zadrzewianiu terenów rolnych nie zaleca się stosowania gatunków iglastych. Poza gruntami leśnymi pozbawione są one pewnych gatunków mikroorganizmów glebowych oraz są wrażliwe na choroby. Drzewa i krzewy ozdobne nadają się do zadrzewień terenów budowlanych, ośrodków wypoczynkowych, przy urządzeniach obsługi dróg (stacje benzynowe, zajazdy, motele, parkingi, itp.), pod warunkiem, że będą prowadzone zabiegi pielęgnacyjne (nawożenie, systematyczna likwidacja roślin konkurencyjnych, itp.).

W oparciu o wykonaną inwentaryzację terenową stwierdzono, że w gminie jest 143,5 km zadrzewień pasmowych. Po wprowadzeniu nowych nasadzeń ich długość zwiększy się o 92,2 km i będzie wynosić 235,7 km.

W tabeli nr 35 oraz na rysunku nr 22, szczegółowo przedstawiono stan istniejących zadrzewień pasmowych i propozycje wprowadzenia nowych.

Długość zadrzewień istniejących i projektowanych

tabela nr 35

L.p.	Obręb	Długość istniejących zadrzewień i zakrzewień [km]	Długość nowych zadrzewień i zakrzewień [km]
1	2	3	4
1.	Biskupice*		
2.	Cienin*		
3.	Kryniczno	3,8	2,1
4.	Krzyżanowice	6,1	
5.	Ligota Piękna	7,1	6,0
6.	Machnice	6,1	6,9
7.	Malin	3,2	4,7
8.	Mienice	8,6	4,8
9.	Ozorowice	25,5	9,7
10.	Pierwoszów	8,3	1,8
11.	Piotrkowiczki	18,0	12,6
12.	Psary	9,7	4,0
13.	Raków*		
14.	Rogoż	2,3	4,4
15.	Strzeszów	13,6	7,3
16.	Szewce	14,3	13,3
17.	Szymanów	7,8	7,9
18.	Wisznia Mała	7,5	4,4
19.	Wysoki Kościół	1,6	2,3
Gmina		143,5	92,2

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie inwentaryzacji terenowej – lipiec 2005 r.

Rys. nr 22. Zalesienia i zadrzewienia.

3. GOSPODARKA GRUNTAMI I KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY AGRARNEJ

3.1. Wyłączenie gruntów z użytkowania rolniczego

Na podstawie dostępnych opracowań planistycznych:

- projekt planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia Mała,
- projekt granicy rolno – leśnej,
- koncepcja modernizacji drogi S – 5,

określono powierzchnie użytków rolnych jakie mogą zostać wyłączone z użytkowania rolniczego. W gminie Wisznia Mała przewidziano do wyłączenia 1773,62 ha w tym:

- 139,38 ha pod zalesienie,
- 1558,02 ha pod inwestycje,
- 76,22 ha pod budowę drogi ekspresowej S –5,

co stanowi 25,6% użytków rolnych. Nowa powierzchnia użytków rolnych będzie wynosić 5161,40 ha.

Najwięcej użytków rolnych wyłączonych z produkcji rolnej zostanie w obrębach:

- Krzyżanowice - 86,3% (116,46 ha),
- Malin - 73,2% (263,17 ha),
- Ligota Piękna - 66,8% (216,70 ha),
- Psary - 62,8% (183,92 ha).

Tak duże powierzchnie wyłączeń w tych obrębach wynikają z coraz większego zainteresowania mieszkańców Wrocławia działkami budowlanymi, przemysłowymi i usługowymi w tym rejonie. Za atrakcyjnością tych terenów przemawia także ich lokalizacja w pobliżu planowanej obwodnicy autostradowej miasta Wrocławia.

Szczegółowe zestawienie gruntów przewidzianych do wyłączenia przedstawiono w tabeli nr 36 i na rysunku nr 23.

Bilans użytków rolnych

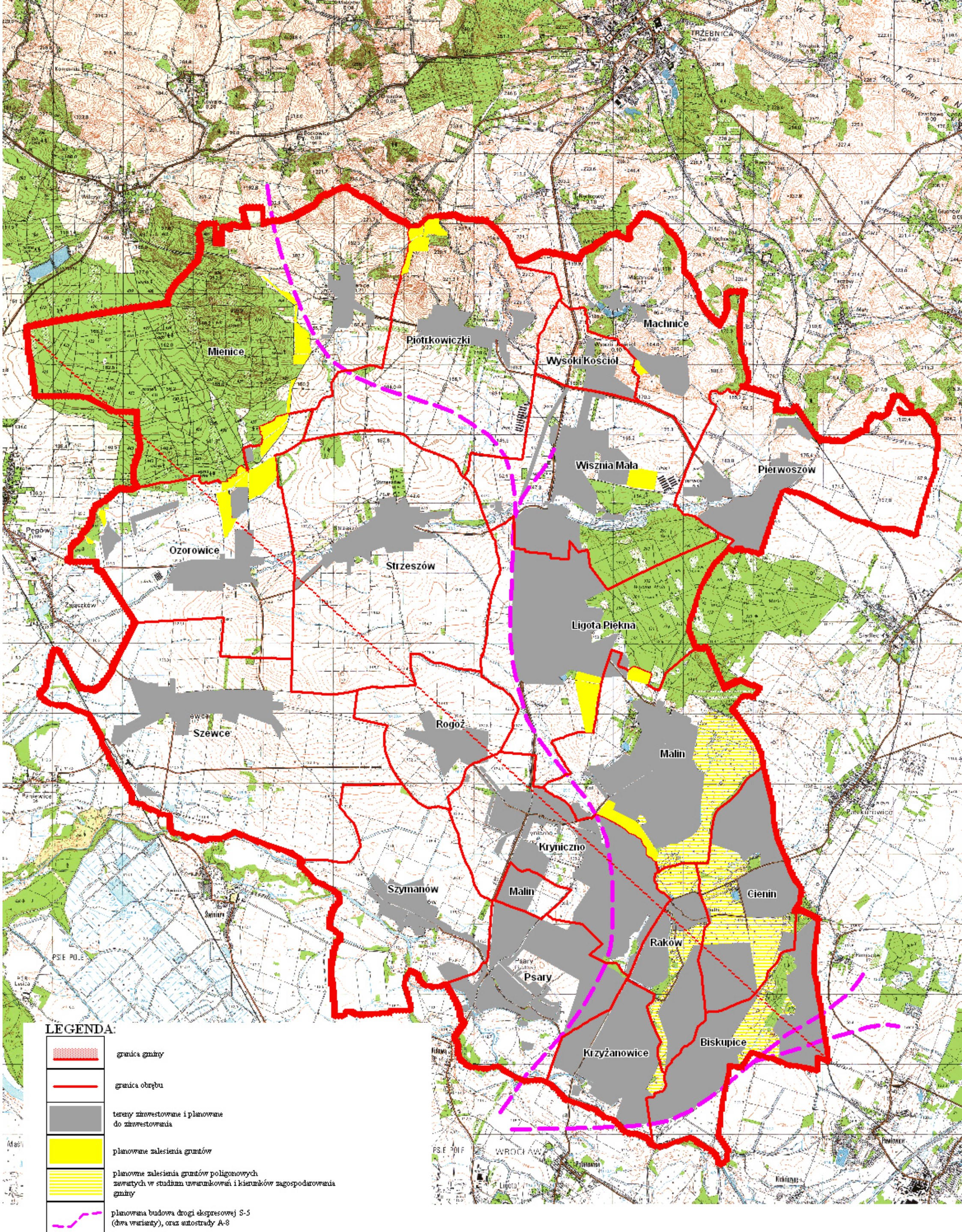
tabela nr 36

L.p.	Obręb	Aktualna pow. użytków rolnych [ha]	Pow. użytków rolnych do zalesienia [ha]	Tereny inwestycyjne według planu miejscowego i studium przewidziane na użytkach rolnych [ha]	Rezerwa terenu pod budowę drogi ekspresowej s-5 [ha]	Przewidywana ogólna powierzchnia do wyłączenia [ha]	Przewidywana powierzchnia użytków rolnych [ha]	Udział gruntów przewidzianych do wyłączenia w powierzchni ogólnej użytków rolnych [%]
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Biskupice*							
2.	Cienin*	77,30		35,57		35,57	41,73	46,0
3.	Kryniczno	388,38		163,37	10,80	174,17	214,21	44,8
4.	Krzyżanowice	134,89		116,46		116,46	18,43	86,3
5.	Ligota Piękna	324,26	20,31	177,76	18,63	216,70	107,56	66,8
6.	Machnice	343,42	1,93	33,38		35,31	308,11	10,3
7.	Malin	359,48	22,54	237,11	3,52	63,17	96,31	73,2
8.	Mienice	398,25	16,90	23,24	12,77	52,91	345,34	13,3
9.	Ozorowice	523,63	48,88	50,85		99,73	423,90	19,0
10.	Pierwoszów	447,51		93,23		93,23	354,28	20,8
11.	Piotrkowiczki	664,98	15,62	38,35	10,39	64,36	600,62	9,7
12.	Psary	292,73		173,64	10,28	183,92	108,81	62,8
13.	Raków*	102,28		53,50		53,50	48,78	52,3
14.	Rogoź	259,29		44,80		44,80	214,49	17,3
15.	Strzeszów	846,13		46,73		46,73	799,40	5,5
16.	Szewce	814,64		70,65		70,65	743,99	8,7
17.	Szymanów	467,81		47,90		47,90	419,91	10,2
18.	Wisznia Mała	382,28	13,20	124,90	9,83	147,93	234,35	38,7
19.	Wysoki Kościół	107,76		26,58		26,58	81,18	24,7
Gmina		6935,02	139,38	1558,02	76,22	1773,62	5161,40	25,6

* - Obręby we władaniu MON

źródło: obliczenia własne na podstawie:

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy
2. Studium Województwa Dolnośląskiego
3. Plany miejscowe

Rys. nr 23. Tereny zabudowane, przewidziane pod inwestycje i pod zalesienia

3.2. Kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw

3.2.1 Powierzchnia gospodarstwa, a możliwość uzyskania dochodu porównywalnego

W niniejszym opracowaniu w celu określenia faktycznego dochodu rolniczego jaki osiągają rolnicy, dokonano obliczeń dochodowości dla sześciu typów gospodarstw z terenu gminy Wisznia Mała, różnych w zależności od powierzchni i prowadzonej produkcji.

I – to przeciętnie występujące gospodarstwo na terenie gminy Wisznia Mała o powierzchni ok. 5,5 ha. Gospodarz uprawia pszenicę (2,5 ha), kukurydzę (1,5 ha), jęczmień (1,5 ha). Nie prowadzi hodowli bydła mlecznego i trzody chlewnej. Przy przyjęciu średnich wielkości plonów w gminie, uzyskuje on dochód rolniczy w wysokości 2480,00 zł, to jest około 7,5% dochodu parytetowego, (dochód który jest porównywalny z dochodem osób pracujących w zawodach pozarolniczych). Przyjęta wielkość dochodu parytetowego wynosi 33 tysiące złotych.

II - to gospodarstwo rolne o powierzchni 20,0 ha. Zajmuje się ono wyłącznie produkcją działu roślinnego. Uprawy to: pszenica (8,0 ha), jęczmień (4,0 ha), kukurydza (3,0 ha), buraki cukrowe (2,0 ha) i rzepak (3,0 ha). Prowadząc taką produkcję gospodarstwo rolne osiąga dochód rolniczy w wysokości 20150,00 zł i stanowi on około 61% dochodu parytetowego. Czyli dalej gospodarz z takiego gospodarstwa ma mniejsze dochody niż osoby pracujące w zawodach pozarolniczych.

III - gospodarstwo zajmuje się tylko produkcją działu roślinnego, ale o powierzchni 30,0 ha. Uprawia się w nim: pszenicę (12,0 ha), jęczmień (6,0 ha), kukurydzę (5,0 ha), buraki cukrowe (4,0 ha) i rzepak (3,0 ha). Przy tak prowadzonym gospodarstwie rolnik ten uzyskuje dochód rolniczy w wysokości 33500,00 zł, co odpowiada 101% dochodu parytetowego. Z powyższego wynika, że przy takiej powierzchni i produkcji roślinnej rolnik uzyskuje, wraz z przyjętym poziomem cen z II kwartału 2005 roku, dochód porównywalny z osobami pracującymi poza rolnictwem.

IV - gospodarstwo o powierzchni 15 ha, w tym użytków rolnych 11 ha. Pozostałe to użytki zielone. Gospodarz uprawia pszenicę (6 ha), kukurydzę (2 ha), buraki cukrowe (1 ha) oraz kukurydzę na kiszonkę (2 ha). Prowadzi produkcję bydła mlecznego (10 sztuk strukturalnych). Przy przyjęciu średnich wielkości plonów w gminie oraz przy mleczności krów 4500 litrów rocznie, uzyskuje on dochód rolniczy w wysokości 28500 zł, to jest około 86% dochodu parytetowego.

V - gospodarstwo rolne o powierzchni 25 ha, w tym gruntów ornych 15 ha. Pozostałe 10 ha to użytki zielone. Główna gałąź produkcji w tym gospodarstwie to hodowla krowy

mlecznej (25 sztuk strukturalnych) o wydajności 4500 litrów mleka rocznie. Uprawy to zboża (pszenica – 7 ha, kukurydza na ziarno – 3 ha) i buraki cukrowe (2 ha). Uprawia się także kukurydzę na kiszonkę (3 ha). Prowadząc taką produkcję gospodarstwo rolne osiąga wysoki dochód rolniczy w wysokości 70000,00 zł i stanowi on około 212% dochodu parytetowego. Rolnik ten jest w stanie spłacać zaciągnięte kredyty na rozwój swojego gospodarstwa, unowocześniać produkcję, inwestować w maszyny i urządzenia rolnicze.

VI - gospodarstwo zajmujące się chowem trzody chlewnej. Przy areale 20 ha, w tym gruntów ornych 16 ha i 4 hektary użytków zielonych rolnik prowadzi chów trzody w ilości 20 sztuk dużych (100 sztuk fizycznych). Produkcja roślin zbożowych jest przeznaczona w większości na pasze treściwe (9 ha). Oprócz zbóż rolnik uprawia także ziemniaki (7 ha), które w części przeznaczane są na pasze dla trzody. Przy tak prowadzonym gospodarstwie rolnik ten uzyskuje dochód rolniczy w wysokości 31 600,00 zł, to jest około 94% dochodu parytetowego.

Jak wynika z powyższego największy dochód rolniczy na terenie gminy Wisznia Mała uzyskują rolnicy zajmujący się dość dużą produkcją mleka przy areale zapewniającym pasze dla bydła. Również w ostatnim czasie stała się opłacalna hodowla trzody chlewnej. Najmniejsze dochody osiągają rolnicy prowadzący tradycyjne gospodarstwa rolne o powierzchniach do 10 ha, zajmujący się szeroką i zróżnicowaną działalnością rolniczą. W gminie Wisznia Mała tego typu gospodarstw jest najwięcej.

Na podstawie powyższej analizy, w oparciu o odnotowany poziom dochodów w rolnictwie oraz uwzględnieniu ilości użytków rolnych będących w dyspozycji gospodarstw rodzinnych, aby uzyskać dochód parytetowy (33 tys. PLN) przy prowadzeniu produkcji roślinnej należy dysponować powierzchnią co najmniej 30,00 ha użytków rolnych. Natomiast przy hodowli bydła mlecznego (15 sztuk) i produkcji roślinnej trzeba dysponować przynajmniej 19,00 ha ziemi, aby uzyskać dochód parytetowy. Najprostszą drogą do powiększenia dochodu rolniczego powyżej dochodu parytetowego jest niewątpliwie dzierżawa ziemi tak by uzyskać obszar użytków rolnych gospodarstwa powyżej 30,00 ha. Możliwości są jednak ograniczone ilością dostępnych gruntów. Innym rozwiązaniem jest specjalizacja w bydle mlecznym, przy czym niezbędne jest osiągnięcie mleczności krów powyżej 5000 l rocznie. Realizacja tego wariantu wymaga jednakże zapewnienia możliwości zbytu mleka oraz wsparcia finansowego gospodarstw przede wszystkim w pierwszym okresie przez spółdzielnie mleczarskie i banki spółdzielcze (ułatwienia w zakupie materiału hodowlanego, tanie kredyty na modernizację obór). Wprowadzenie do gospodarstwa trzody chlewnej wpłynie na zwiększenie dochodu parytetowego.

W oparciu o dane, w tym minimalną powierzchnię użytków rolnych, która zapewnia osiągnięcie dochodu parytetowego oraz ogólną powierzchnię użytków rolnych będących we władaniu sektora prywatnego (bez użytków rolnych przewidzianych pod inwestycje) – 3739,94 ha, została określona liczba gospodarstw rolnych mogących utrzymać się w oparciu o posiadane użytki rolne. I tak około 14,7% gospodarstw po zwiększeniu powierzchni aktualnie posiadanych gruntów, może zapewnić utrzymanie ich właścicielom w przypadku prowadzenia produkcji roślinnej oraz około 23,3% prowadzących produkcję roślinną i hodowlę bydła mlecznego.

Ilość gospodarstw rolnych mogących utrzymać się z własnych użytków rolnych na poziomie porównywalnym przedstawiono w tabeli nr 37 i na rysunku nr 24.

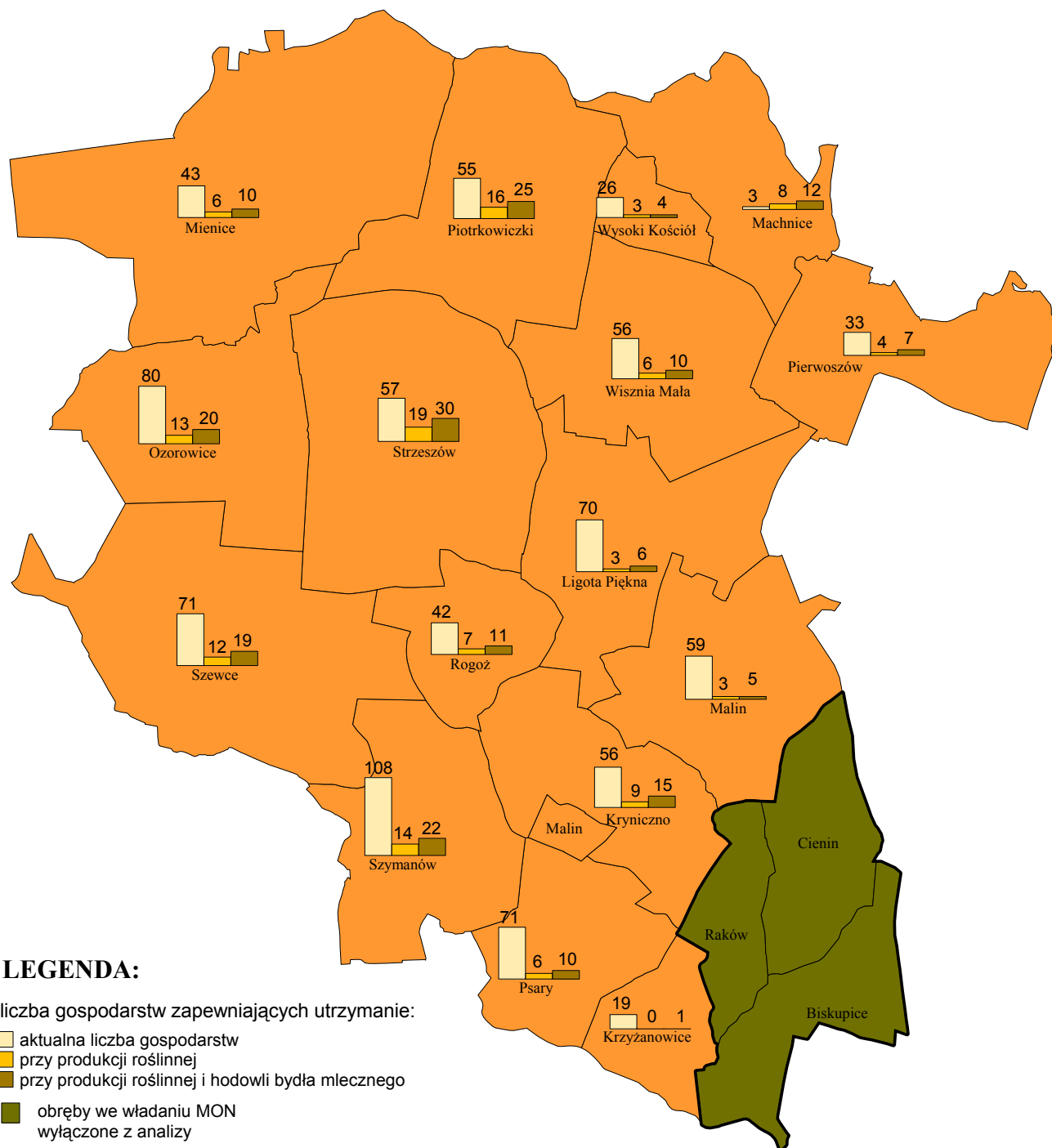
Gospodarstwa mogące utrzymać się z użytków rolnych na poziomie porównywalnym

tabela nr 37

L.p.	Obręb	Użytki rolne			Aktualna ilość gospodarstw	Ilość gospodarstw zapewniających utrzymanie przy produkcji tylko roślinnej	Ilość gospodarstw zapewniających utrzymanie przy produkcji roślinnej i hodowli bydła mlecznego
		Powierzchnia ogólna [ha]	Będące we władaniu sektora prywatnego [ha]	Będące we władaniu sektora prywatnego bez użytków przewidzianych pod inwestycje i zalesienia [ha]			
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Biskupice*						
2.	Cienin*	77,30					
3.	Kryniczno	388,38	367,47	202,71	56	7	11
4.	Krzyżanowice	134,89	122,18	16,67	19	1	1
5.	Ligota Piękna	324,26	317,47	104,89	70	3	6
6.	Machnice	343,42	251,25	226,82	3	8	12
7.	Malin	359,48	357,68	95,71	59	3	5
8.	Mienice	398,25	225,47	193,77	43	6	10
9.	Ozorowice	523,63	443,86	380,48	80	13	20
10.	Pierwoszków	447,51	158,11	125,20	33	4	7
11.	Piotrkowiczki	664,98	522,77	476,36	55	16	25
12.	Psary	292,73	257,40	95,73	71	3	5
13.	Raków*	102,28					
14.	Rogoź	259,29	256,78	212,43	42	7	11
15.	Strzeszów	846,13	597,04	564,10	57	19	30
16.	Szewce	814,64	397,63	363,15	71	12	19
17.	Szymanów	467,81	466,40	418,69	108	14	22
18.	Wisznia Mała	382,28	302,70	182,79	56	6	10
19.	Wysoki Kościół	107,76	106,75	80,44	26	3	4
Gmina		6935,02	5150,96	3739,94	849	125	198

* - Obręb we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne – czerwiec 2005 r.

Rys. nr 24. Ilość gospodarstw rolnych mogących utrzymać się z użytków rolnych na poziomie porównywalnym.

3.2.2 Poprawa struktury obszarowej gospodarstw

Poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych to przede wszystkim poprawa ich rentowności oraz dostosowanie pod tym względem rolnictwa do standardów Unii Europejskiej. Może to nastąpić między innymi poprzez:

- przepływ ziemi wnikający z ustawy o rentach strukturalnych,
- przepływ ziemi pomiędzy rolnikami na zasadach obrotu rynkowego (sprzedaż, kupno),
- kupno ziemi będącej we władaniu ANR,
- dzierżawy długookresowej gruntów pomiędzy rolnikami.

Na poprawę struktury obszarowej może wpłynąć ustawa o rentach strukturalnych. Ustawa z dnia 21.04.2001 (D.U. nr 52 poz. 539). program ten jest skierowany do tych rolników, którzy rezygnują z prowadzenia działalności rolniczej w wieku przedemerytalnym:

- mają powyżej 55 lat i nie osiągnęli wieku emerytalnego,
- prowadzili działalność rolniczą przez ostatnie 10 lat i podlegali ubezpieczeniu w KRUS przez 5 lat,
- przekazali ziemię (może być dzierżawa) na powiększenie innego gospodarstwa,
- zaprzestali prowadzenia wszelkiej towarowej działalności gospodarczej.

Ustawa ma nakłonić rolników w wieku zbliżonym do emerytalnego, aby przekazywali gospodarstwa młodszym rolnikom, chcącym powiększyć własne użytki rolne. Jeżeli rolnik nie będzie miał możliwości przekazania gospodarstwa innemu rolnikowi, może je przekazać nieodpłatnie do zasobów ANR.

System rent strukturalnych powinien wpłynąć na zwiększenie tempa przeobrażeń w gminie Wisznia Mała, tym samym można spodziewać się zmniejszenia liczby gospodarstw rolnych oraz zwiększenia obszaru średnich gospodarstw, które chcą się rozwijać. Z powyższej Ustawy na terenie gminy może skorzystać 20 właścicieli gospodarstw rolnych.

Kolejnym sposobem na powiększenie gospodarstw jest swobodny przepływ ziemi pomiędzy rolnikami zgodnie z ustawą z dnia 11 kwietnia 2003 r. „O kształtowaniu ustroju rolnego”.

Ustawa ma na celu określenie zasad i warunków wpływających na:

- poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych;
- przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji nieruchomości rolnych;
- zapewnienie prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach.

W gminie Wisznia Mała przepływ ziemi pomiędzy rolnikami jest zjawiskiem marginalnym. Z danych uzyskanych podczas wywiadów terenowych oraz z przeprowadzonej analizy rynku lokalnego nieruchomości wynika, że w obrocie działkami przeważają jedynie nieruchomości przeznaczone w planach miejscowych pod zabudowę mieszkaniową. Również dużą popularnością cieszą się działki rolne położone na terenach atrakcyjnych krajobrazowo, które nowi właściciele przeznaczają pod rekreację (nie prowadzą produkcji rolnej). Jak wynika z przeprowadzonych w sołectwach rozmów rolnicy nie chcą sprzedawać swoich gruntów ze względu na możliwość uzyskania dopłat obszarowych w ramach prowadzonej wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej oraz z korzyściami jakie mogą uzyskać z biegiem czasu z tytułu wzrostu wartości posiadanego gruntu.

Rolnicy mogą powiększyć swoje gospodarstwa poprzez zakup ziemi będącej we władaniu ANR, która posiada na terenie gminy 1424,51 ha. Większość z tych gruntów (94,2%) jest w dzierżawie długoterminowej. Dzierżawcami są przeważnie gospodarstwa wielkoobszarowe, które w przyszłości zamierzają wykupić dzierżawione przez siebie grunty na własność. Z powyższego wynika, że do rozdysponowania pozostaje 82,46 ha gruntów, które charakteryzują się niską przydatnością do produkcji rolnej, co przyczynia się do braku zainteresowania przez rolników w celu ich nabycia.

Do powiększenia gospodarstw może również przyczynić się zagospodarowanie gruntów odłogowanych o powierzchni 424,68 ha. Pozostałe 167,4 w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planach miejscowych oraz w projekcie granicy rolno - leśnej jest przewidzianych pod inwestycje (117,40 ha) i zalesienia (50,0 ha).

Dzierżawy pomiędzy rolnikami mogą również wpłynąć na poprawę powierzchni gospodarstw rolnych. Wyzierżawiającymi powinni być rolnicy posiadający niewielkie arealy, którzy nie są w stanie osiągnąć zadowalającego ich dochodu z pracy w sektorze rolnym. Powinni oni na dogodnych obustronnie warunkach dzierżawić swoje grunty rolnikom większym mającym w perspektywie rozwój własnych gospodarstw rolnych na okres nie krótszy niż 10 lat.

Rolnicy, którzy nie chcą utrzymywać się z rolnictwa mogą skorzystać z alternatywnych źródeł dochodu. W tym celu na terenie gmin przeprowadzane powinny być szkolenia i kursy zmierzające do ich przekwalifikowania. Alternatywnymi źródłami dochodu na terenach wiejskich mogą być działalności w zakresie:

- agroturystyki,
- usług związanych z agroturystyką lub wypoczynkiem,
- usług na rzecz rolnictwa i gospodarki leśnej,

- wstępnego przetwórstwa i przygotowania produktów rolnych do sprzedaży,
- drobnych usług na rzecz mieszkańców wsi,
- usług świadczonych za pomocą internetu,
- rzemiosła i rękodzielnictwa,
- sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych pochodzących z własnego gospodarstwa rolnego.

Osoba decydująca się na tego rodzaju działalność może liczyć na pomoc finansową w ramach działania „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodu” zawartego w Sektorowym Programie Operacyjnym „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”.

4. POPRAWA PRZESTRZENI ORGANIZACYJNEJ GOSPODARSTW

4.1. Scalenie gruntów rolnych

Scalenie gruntów rolnych jest zabiegiem urzędniowo – rolnym mającym na celu poprawę przestrzeni organizacyjnej gospodarstw rolnych. Głównymi jego zadaniami są:

- poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wykorzystanie systemu dopłat pieniężnych – trwałe rozdysponowanie gruntów rolników, którzy zaprzestają działalności rolniczej jak i gruntów ANR,
- zmniejszenie ilości działek w poszczególnych gospodarstwach rolnych,
- zmniejszenie ilości działek o kształtach niedogodnych do uprawy mechanicznej (poprawa kształtu działek),
- dostosowanie granic działek do systemu urządzeń melioracji wodnych oraz rzeźby terenu,
- zapewnienie każdej poscaleniowej działce dostępu do drogi o charakterze drogi publicznej,
- wytyczenie i urządzenie funkcjonalnej sieci dróg transportu rolnego dostosowanych do współcześnie stosowanych maszyn rolniczych,
- tworzenie warunków przestrzennych dla procesu zwiększania lesistości kraju,

- wydzielenie gruntów ekwiwalentnych dla rolników w ich miejscach zamieszkania (likwidacja gruntów różniczan),
- wydzielenie niezbędnych gruntów na cele infrastruktury technicznej i społecznej w ramach postępowania scaleniowego – bez procedur wywłaszczeniowych,
- opracowanie dla scalanych obszarów dokumentacji katastralnej o współcześnie wymaganych parametrach technicznych, przy racjonalnie uzasadnionych nakładach finansowych,
- tworzenie warunków do synchronizacji w sposób systemowy dokumentacji katastralnej z księgami wieczystymi.

Na podstawie wyżej wymienionych zadań, jakie ma spełnić proces scalenia określono kryteria, jakimi się kierowano przy wyborze poszczególnych wsi, na których można przeprowadzić ten zabieg. Kryteriami tymi są:

- rozłóg gospodarstw rolnych (liczba działek w gospodarstwie ich powierzchnia oraz odległość poszczególnych gruntów od ośrodka gospodarczego jakim są zabudowania gospodarcze),
- występowanie gruntów tak zwanych „różniczan” (rolnicy posiadający grunty w różnych obrębach),
- niekorzystny stosunek szerokości do długości pola,
- planowane inwestycje liniowe o znaczeniu krajowym i międzynarodowym,
- potrzeby modernizacji urządzeń melioracji wodnych,
- potrzeby modernizacji dróg transportu rolnego,
- zainteresowanie rolników powiększeniem swoich gospodarstw rolnych,
- występowanie różnic pomiędzy katastrem nieruchomości, a księgami wieczystymi.

Powyższe kryteria pozwoliły na wskazanie 5 obrębów, które wymagają scalenia gruntów (rysunek nr 25). Są to:

- Piotrkowiczki – powierzchnia scalenia bez gruntów leśnych i zabudowanych – 703 ha,
- Rogoź – powierzchnia scalenia bez gruntów leśnych i zabudowanych – 279 ha,
- Strzeszów – powierzchnia scalenia bez gruntów leśnych i zabudowanych – 896 ha,
- Szewce - powierzchnia scalenia bez gruntów leśnych i zabudowanych – 925 ha,
- Wysoki Kościół – powierzchnia scalenia bez gruntów leśnych i zabudowanych – 120 ha.

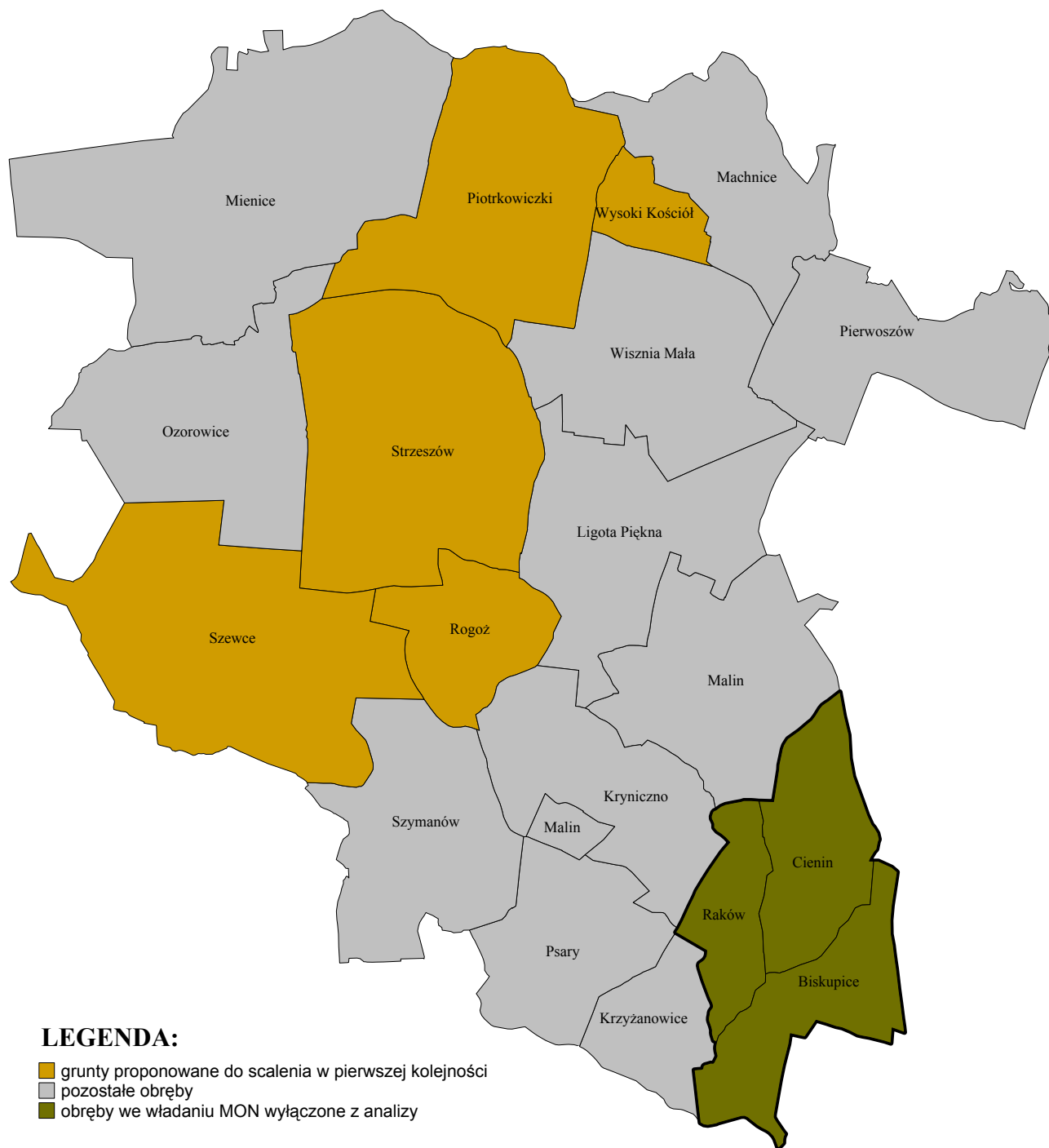
Scalenia gruntów przeprowadzone w wyżej wytypowanych obrębach wpłyną na:

- poprawę efektywności gospodarowania,
- zmniejszenie kosztów transportu,
- ułatwienie procesów mechanizacji,
- dostosowanie granic nieruchomości do systemu urządzeń melioracyjnych, dróg transportu rolnego oraz rzeźby terenu,
- poprawę warunków życia ludności wiejskiej poprzez poprawę dostępu do oddalonych gospodarstw i utrzymanie walorów środowiska oraz typowych siedlisk naturalnych.

Wszelkie prace scaleniowe oraz zagospodarowanie poscaleniowe związane z organizacją przestrzeni produkcyjnej, zgodnie z działaniem „Scalenie gruntów” zawartym w Sektorowym Programie Operacyjnym „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” są finansowane ze środków publicznych.

Pracami poscaleniowymi są:

- wykonanie, zmiana, ułożenie lub wybudowanie urządzeń służących udostępnieniu gruntów wydzielonych w wyniku scalenia wraz z koniecznymi pracami przygotowawczymi, w tym urządzenie przepustów,
- działania melioracyjne, które w zależności od struktury gospodarstw rolnych są niezbędne do ułatwienia zagospodarowania terenów upraw,
- modernizacja dróg rolniczych i dojazdów do zabudowań gospodarczych poszczególnych uczestników postępowania.

Rys. nr 25. Potrzeby przeprowadzenia scalenia.

4.2. Kształtowanie sieci dróg

Istotny wpływ na poprawę przestrzennej organizacji gospodarstw rolnych ma sieć dróg transportu rolnego. Prawidłowe ich ukształtowanie ma na celu zabezpieczenie najkrótszego i najkorzystniejszego dojazdu z ośrodka produkcyjnego gospodarstwa do każdego pola lub działki, na którym odbywa się produkcja.

Poprawa układu i modernizacja sieci dróg oraz stanu ich nawierzchni ma wpływ na:

- koszty produkcji,
- eksploatację maszyn i urządzeń rolniczych,
- organizację pracy,
- ograniczenie ruchu maszyn rolniczych na drogach powiatowych, wojewódzkich i krajowych, przez co zwiększy się bezpieczeństwo osób poruszających się po tych drogach,
- stworzenie alternatywnych połączeń między miejscowościami.

Transport produktów rolnych odbywa się nie tylko po drogach bezpośrednio obsługujących pola uprawne.

Na terenie gminy Wisznia Mała proponuje się zmodernizować 114,4 km dróg. Część z tych dróg jest utwardzona (to znaczy posiada nawierzchnię bitumiczną, szutrową, tłuczniową lub kostkę brukową) ale ich stan techniczny wymaga remontu. Drogi przeznaczone do modernizacji tworzą podstawowy szkielet komunikacyjny w poszczególnych obrębach, który w przypadku wykonywania szczegółowych planów urządzenia wsi lub prac scaliowych nie powinien ulec zmianie. Najwięcej dróg przeznaczonych do modernizacji jest w obrębach:

- Strzeszów (15,1 km),
- Szewce (11,8 km),
- Ozorowce (10,7 km).

W pozostałych obrębach długość dróg wytypowanych do modernizacji nie przekracza 10,0 km, a w obrębie Raków nie planuje się żadnych modernizacji.

W celu poprawy układu komunikacyjnego w gminie do modernizacji przewidziano również dukt leśny znajdujący się w miejscowości Mienice.

Uregulowania stanu własności wymagają odcinki dróg transportu rolnego, będące własnością MON, ANR oraz osób prywatnych:

- wydzielenie z działki 336/2 drogi w miejscowości Wisznia Mała,
- wydzielenie użytku – dr z działek 539/1 i 608 w miejscowości Szewce,
- wydzielenie użytku – dr z działki 439 w miejscowości Piotrkowiczki,

- przekazanie gminie działek 401/22 i 400/20 w miejscowości Ozorowice,
- przekazanie gminie działek 460, 461 w miejscowości Strzeszów,
- wydzielenie z działki 331/2 drogi w miejscowości Malin,
- zmiana użytku – Tr na dr w działce 331/22 w miejscowości Malin,
- zmiana użytku – Tr na dr w działce 331/20 w miejscowości Malin.

Wydzielenie i przekazanie na rzecz gminy powyższych działek nada im charakter dróg publicznych, co pozwoli na ich zmodernizowanie.

Projekty modernizowanych dróg powinny uwzględniać również koncepcje wprowadzenia nowych zadrzewień pasmowych.

Drogi gruntowe, których nawierzchnia pozostanie nieutwardzona muszą być okresowo konserwowane w zależności od ich stanu i potrzeb.

Drogi planowane do modernizacji na obszarach zainwestowanych i planowanych pod inwestycje (oznaczone w tabeli nr 39 - „*”) nie powinny być dofinansowane z Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych.

Szczegółowe zestawienie dróg transportu rolnego do modernizacji przedstawiono w tabelach nr 38 i 39 oraz na rysunku nr 26.

Drogi do przebudowy

tabela nr 38

L.p.	Obszary	Powierzchnia obszaru [ha]	Długość dróg [km]	Długość dróg projekt. do przebudowy [km]	% udział dróg do przebudowy w długości dróg istniejących	Długość dróg do przebudowy przypadająca na 100 ha [km]
1	2	3	4	5	6	7
1.	Biskupice*	319,59				
2.	Cienin*	333,87	1,3	1,3	100,0	0,4
3.	Krynicy	474,67	14,8	5,7	38,5	1,2
4.	Krzyżanowice	221,91	6,3	0,5	7,9	0,2
5.	Ligota Piękna	642,39	26,8	5,9	22,0	0,9
6.	Machnice	437,24	14,1	4,6	32,6	1,1
7.	Malin	624,11	16,2	6,8	42,0	1,1
8.	Mienice	1221,26	19,0	3,5	18,4	0,3
9.	Ozorowice	633,88	24,1	10,7	44,4	1,7
10.	Pierwszów	512,49	22,7	6,4	28,2	1,2
11.	Piotrkowiczki	741,13	28,3	9,0	31,8	1,2
12.	Psary	384,30	17,7	7,3	41,2	1,9
13.	Raków*	202,25	1,7			
14.	Rogoź	289,70	12,2	6,7	54,9	2,3
15.	Strzeszów	959,92	38,9	15,1	38,8	1,6
16.	Szewce	976,19	32,6	11,8	36,2	1,2
17.	Szymanów	556,75	20,4	9,7	47,5	1,7
18.	Wisznia Mała	637,58	23,6	7,8	33,1	1,2
19.	Wysoki Kościół	125,65	7,6	1,6	21,1	1,3
Gmina		10294,88	328,3	114,4	34,8	1,1

* - Obszary we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie map ewidencji gruntów i budynków – maj 2005 r.

Zestawienie dróg do przebudowy

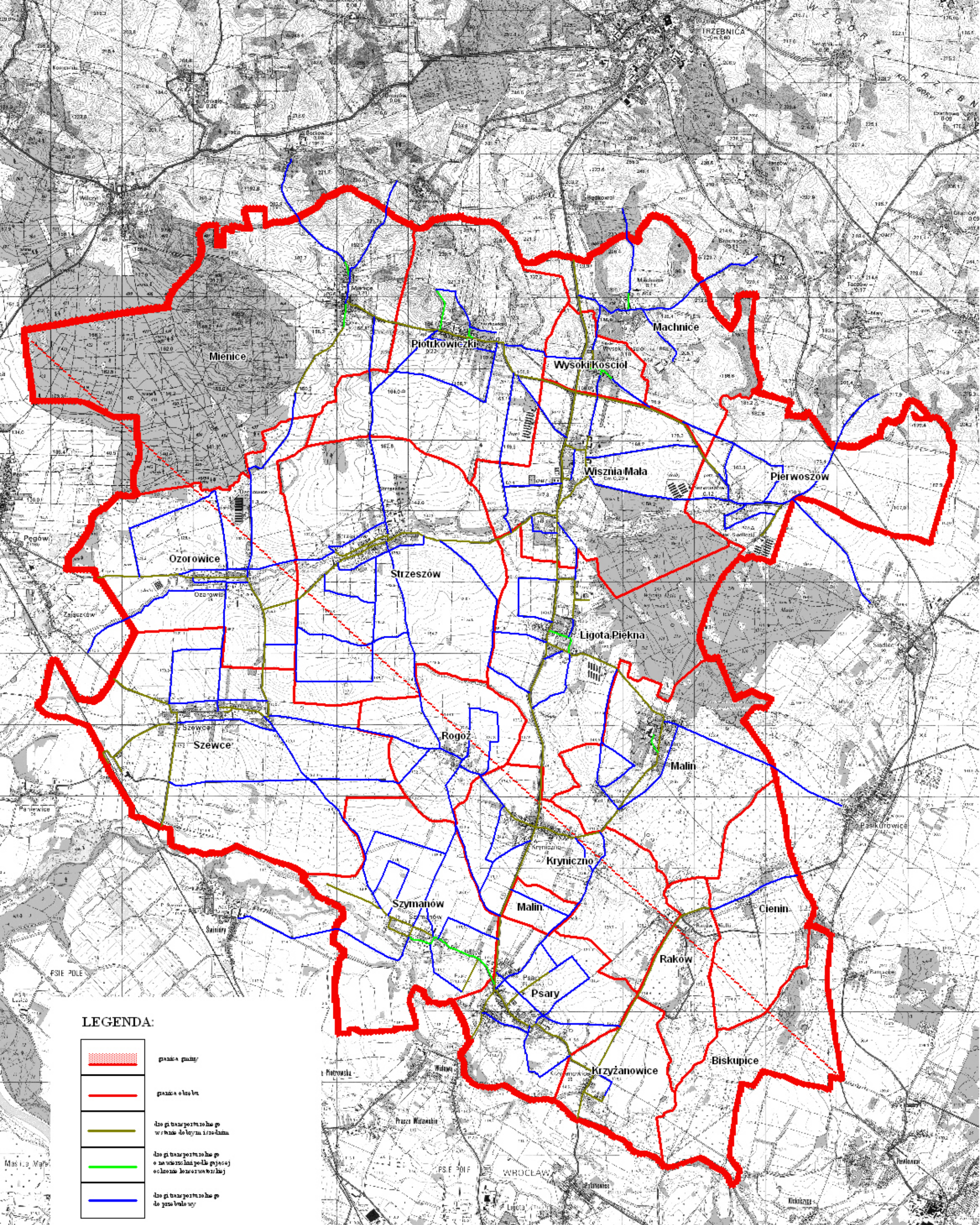
tabela nr 39

L.p.	Obręb	Długość [km]	Numer ewidencyjny działki
1	2	3	4
1.	Biskupice**		
2.	Cienin**	1,3	1/2*
3.	Kryniczno	5,7	cz.154/3*, 158, 161, 162, 164, 163, 173, 176
4.	Krzyżanowice	0,5	52*, cz.53*
5.	Ligota Piękna	5,9	425, cz.419, 418, 415, 410, 450*, cz.451*, 452, 453, 436*, cz.427*, 463
6.	Machnice	4,6	cz.53, 100/1*, 60, 106, cz.64, 63, 72
7.	Malin	6,8	331/22, 331/20, 286*, 287*, cz.304, 303/2, 303/1, 305, 306, 316, 315, 314, tereny MON*
8.	Mienice	3,5	cz.213, 308, 208, 222, cz.232, cz.209, cz.215/1*, dukt leśny
9.	Ozorowice	10,7	400/20, 401/22, 208/1, 389, 366/11, 208/2*, 352/2*, 209/1, 209/2, 92, cz.93, 94, 204, 351, 348, 346, 345, 213
10.	Pierwszów	6,4	cz.222*, cz.223, 226/1, 227/1, cz.227/2, cz.234/4, 234/2, 231*, cz.212*, 213/2*, 219, cz.220/1, 221
11.	Piotrkowiczki	9,0	432, 431, 433, 401, cz.398, 400, 419, 418, cz.416, 397, 396, 378, 401, 391, 394, cz.383
12.	Psary	7,3	475*, 478, 487*, 486*, 492*, 494*, 485*, 484*, cz.483/2*, 480*, 458*, 457, 472, 468
13.	Raków**		
14.	Rogoż	6,7	186/1, 73/3*, 74*, 73/2, 77, 76, cz.189, 190, 192, cz.191, 130/13, cz.194
15.	Strzeszów	15,1	460, 461, 193, 129*, 119*, 93, 147, 173, 234/1, 239, 402, 340, 194, 220, 242, 374, 347, 267, 316, 319, 16, cz.3, 29, 484, cz.60, 41, 40, 28*, cz.401
16.	Szewce	11,8	416, 412, cz.411, 414, 429, 439, 538/25, 432, 435*, + podział dr betonowa
17.	Szymanów	9,7	44, 100/2, cz.100/3, cz.52, cz.65, 61, 90, 41, cz.37, 29, 22, 82, 71*, 413*, cz.411, 380, 370, cz.184, cz.175*, 313, cz.271/2, 225, 214
18.	Wisznia Mała	7,8	cz.370, 358, cz.366*, 377/1, cz.381/5, 380, cz.402, 401, 399, cz.403, 412, 405, 411/1, + podział
19.	Wysoki Kościół	1,6	cz.113, 106, 114, cz.107*
Gmina		114,4	

* - Drogi planowane do modernizacji na obszarach zainwestowanych i przeznaczonych pod inwestycje

** - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne na podstawie map ewidencji gruntów i budynków –maj 2005r.

Rys. nr 26. Drogi transportu rolnego planowane do modernizacji.

5. KIERUNKI PRODUKCJI ROLNEJ

Autorzy Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego ze względu na warunki społeczno – gospodarcze, warunki do produkcji rolnej oraz walory przyrodnicze zakwalifikowali gminę Wisznia Mała do regionu rolniczo – rekreacyjnego. Na tę decyzję miały wpływ takie czynniki jak występujące na terenie gminy gleby dobre i bardzo dobre oraz położone w północnej części Wzgórza Trzebnickie, posiadające predyspozycje do rozwoju turystyki i rekreacji.

Z analizy zebranych informacji wynika, że w obrębach Ozorowice, Mienice, Piotrkowiczki, Wysoki Kościół oraz Pierwoszów może rozwinąć się agroturystyka. Miejscowości te posiadają: urozmaicone ukształtowanie terenu, są położone w pobliżu większych powierzchni leśnych, dobry układ dróg rolnych, które po modernizacji mogą być wykorzystane do uprawiania turystyki rowerowej, konnej lub pieszej. Rolnicy decydujący się na rozwinięcie gospodarstw agroturystycznych, w tych miejscowościach, mogą liczyć na finansowe wsparcie, jakie przewiduje SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”, w ramach działania „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów”. Wspierane będą projekty w zakresie agroturystyki, oraz usług związanych z agroturystyką i wypoczynkiem. Pomocą finansową mogą zostać objęte koszty rozbudowy i adaptacji istniejących budynków na cele agroturystyczne, jak również koszty urządzania miejsc do wypoczynku, zakupu sprzętu dla działalności agroturystycznej, a także zakupu zwierząt do celów terapeutycznych, sportowych i rekreacyjnych. Realizowana ona jest w formie zwrotu części kosztów poniesionych przez rolnika.

Oprócz występujących walorów krajobrazowych gmina posiada bardzo dobre warunki do rozwoju produkcji rolnej. W strukturze zasiewów dominują zboża (81,9% powierzchni). Wśród nich pszenica, kukurydza, i jęczmień. Ze względu na dobre warunki glebowe do uprawy tych roślin oraz bliskość rynku zbytu proponuje się utrzymać na dotychczasowym poziomie ten kierunek produkcji roślinnej.

Ważną gałęzią gospodarki rolnej w gminie jest produkcja warzyw. Gmina jest liczącym się lokalnym producentem warzyw dla miasta Wrocławia. Uprawy warzywnicze zajmują 110 ha powierzchni objętej zasiewami. Wśród nich dominują ogórki, pomidory, kapusta, sałata, por, seler, cebula. Ze względu na dużą opłacalność tej produkcji zaleca się

zwiększenie powierzchni upraw warzywniczych oraz rozwinięcie usług związanych ze skupem, paczkowaniem czy przechowywaniem i sprzedażą warzyw, co może przyczynić się do stworzenia nowych miejsc pracy dla mieszkańców gminy.

Gmina Wisznia Mała przoduje również wśród okolicznych gmin w produkcji owoców miękkich (truskawki, porzeczki) oraz owoców twardych (jabłka, brzoskwinie, śliwki, czereśnie, wiśnie itp.). Powierzchnia upraw sadowniczych wynosi 187,62 ha i sukcesywnie z roku na rok zwiększa się. Podobnie jak w przypadku warzyw proponuje się rozwinięcie tego kierunku produkcji rolniczej, który może przynieść zadowalający dochód rolniczemu gospodarzom nie posiadającym dużych arealów. Opłacalna jest uprawa śliw, brzoskwini, czereśni, a także po 2001 roku wiśni. W ostatnich latach opłacalne są również uprawy owoców miękkich, a w szczególności truskawek gdzie wskaźnik opłacalności wynosi około 150% oraz czerwonej porzeczki (wskaźnik opłacalności przyjmuje wartość 157%). Koszty opłacalności produkcji owoców przedstawiono w tabelach nr 40 i 41.

Opłacalność produkcji wybranych owoców twardych

tabela nr 40

Lata	Plony handlowe	Koszty produkcji		Ceny płacone producentom	Wskaźnik opłacalności produkcji
	t/ha	zł/ha	zł/kg	zł/kg	%
1	2	3	4	5	6
Jabłka – deserowe i przemysłowe średnio					
2001	17,0	13000	0,76	0,45	59
2002	23,0	14800	0,64	0,50	78
2003	22,0	15000	0,68	0,50	74
2004	23,0	15200	0,66	0,65	99
Prognoza					
2005	20,0 i niższe	15400	0,77	0,85	110
	25,0 i wyższe	16000	0,64	0,85	133
Wiśnie					
2001	7,0	11500	1,64	2,00	122
2002	10,0	13600	1,37	0,80	59
2003	9,0	13600	1,51	1,80	119
2004	10,0	13800	1,38	1,85	134
Prognoza					
2005	8,0 i niższe	13500	1,69	1,85	109
	10,0 i wyższe	14000	1,40	1,85	132
Śliwki					
2001	8,0	7800	0,98	0,80	82
2002	12,0	9400	0,78	0,60	76
2003	10,0	8600	0,86	1,20	139
2004	12,0	8700	0,73	1,15	157
Prognoza					
2005	10 i poniżej	8500	0,85	1,20	141
	12 i powyżej	9000	0,75	1,20	160

źródło: Kalkulacje Zakładu Ekonomiki Ogrodnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie – Warszawa 2005 r.

Opłacalność produkcji wybranych owoców miękkich

tabela nr 41

Lata	Plony handlowe	Koszty produkcji		Ceny płacone producentom	Wskaźnik opłacalności produkcji
	t/ha	zł/ha	zł/kg	zł/kg	%
1	2	3	4	5	6
Truskawki – do przetwórstwa					
2001	6,0	14500	2,42	1,30	54
2002	8,0	16600	2,08	0,80	39
2003	7,0	16000	2,29	2,00	87
2004	7,0	14000	2,80	4,20	150
Prognoza					
2005	6,0 i niższe	15400	2,57	4,00	156
	8,0 i wyższe	15800	2,25	4,00	178
Maliny					
2001	8,0	19500	2,44	2,50	103
2002	8,0	20300	2,53	2,00	79
2003	8,0	20600	2,53	2,80	109
2004	7,0	20000	2,86	2,90	101
Prognoza					
2005	7,0 i niższe	20500	2,93	3,10	106
	8,0 i wyższe	21000	2,63	3,10	118
Porzeczki czarne – zbierane kombajnem					
2001	4,0	8000	2,00	3,80	190
2002	5,0	8300	1,66	2,00	120
2003	4,0	8200	2,05	1,60	78
2004	5,0	8500	1,70	1,20	71
Prognoza					
2005	4,0 i poniżej	8400	2,10	1,80	86
	6,0 i powyżej	8800	1,47	1,80	122
Porzeczki czerwone – zbierane kombajnem					
2001	10,0	9500	0,95	1,35	142
2002	12,0	10000	0,83	1,30	157
2003	10,0	9800	1,00	1,35	135
2004	12,0	9900	1,15	1,40	122
Prognoza					
2005	10,0 i poniżej	10000	1,15	1,35	117
	12,0 i powyżej	10300	1,00	1,35	135

źródło: Kalkulacje Zakładu Ekonomiki Ogrodnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie – Warszawa 2005 r.

Dla zwiększenia konkurencyjności i dostępności do rynków zbytu dla proponowanych powyżej kierunków produkcji rolnej, konieczne jest zawiązanie grup producenckich. Rolnicy tworzący grupy producenckie mogą liczyć na wsparcie finansowe w ramach opracowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Pomoc udzielana jest na zakładanie i administracyjne koszty działania grup producenckich przez okres 5 lat od momentu ich powstania (60 miesięcy od dnia wydania decyzji o uznaniu grupy przez wojewodę). Będzie ona udzielana grupom producentów rolnych zakładanym w celu wspólnego dostosowywania standardów produkcji przez członków takich grup oraz wykształceniu systemu wspólnej sprzedaży produktów. System taki dotyczyć ma centralizacji sprzedaży, konfekcjonowania, dostaw do hurtowni oraz ustanowienia wspólnych zasad w zakresie zapewniania informacji na temat produkcji,

szczególnie w odniesieniu do zbiorów (plonów) i dostępności danych produktów rolnych. Rolnicy, którzy zdecydują się na założenie grup producenckich zyskają:

- wyższe ceny zbytu i inne warunki transakcji korzystniejsze od tych, jakie można wynegocjować pojedynczo,
- możliwość obniżenia kosztów dystrybucji towarów poza lokalną siecią sprzedaży,
- eliminowanie do minimum pośrednictwa handlowego, a przez to podniesienie dochodowości z uzyskanej marży pośredniej,
- możliwość tańszego nabycia środków do produkcji oraz korzystniejszych warunków płatności i dostaw, poprzez zakupy w ilościach hurtowych,
- możliwość operowania na rynku giełdowym, rynkach hurtowych oraz podejmowanie dostaw do sieci supermarketów i hipermarketów,
- możliwość zawierania długoterminowych korzystnych kontraktów z odbiorcami produktów i większą pewnością zbytu,
- możliwość budowania stałej sieci odbiorców oraz konfekcjonowania towarów zgodnie z ich wymogami,
- łatwiejszy dostęp do informacji rynkowej, niższe koszty jej pozyskania oraz lepsze rozeznanie rynku,
- lepsze dostosowanie produkcji do wymagań odbiorców i konsumentów,
- niższe koszty inwestycji i większe możliwości pozyskania niezbędnego kapitału,
- oszczędność czasu przeznaczanego na zaopatrzenie i zbyt,
- pełniejsze wykorzystanie potencjału produkcyjnego oraz umiejętności i doświadczenia stowarzyszonych rolników,
- możliwość lepszego zabezpieczenia prawnego dokonywania transakcji i zmniejszenie ryzyka handlowego,
- dogodniejsze formy zawierania ubezpieczeń majątkowych i innych,
- możliwość zatrudnienia specjalisty do spraw marketingu.

Warto nadmienić, że na terenie gminy działa już jedna grupa producencka zrzeszająca przede wszystkim plantatorów jęczmienia.

Na terenach dolin rzecznych, gdzie powinno się ograniczyć gnojowicowanie i używanie chemicznych środków ochrony roślin, proponuje się rozwinięcie ekologicznych upraw warzywniczych. Pakiet rolno-środowiskowy – „rolnictwo ekologiczne”, zawarty w Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006, zakłada wspieranie gospodarstw

stosujących metody rolnictwa ekologicznego w rozumieniu ustawy o rolnictwie ekologicznym.

Ustawa ta reguluje:

- warunki prowadzenia produkcji rolnej i przetwórstwa rolno – spożywczego metodami ekologicznymi,
- system kontroli i certyfikacji tej produkcji i przetwórstwa,
- obrót produktami rolnictwa ekologicznego oraz ich znakowanie.

Rolnicy decydujący się na prowadzenie gospodarstw ekologicznych, mają szansę otrzymać pomoc finansową w formie rocznych płatności. Kwota pomocy uzależniona będzie od rodzaju działań (uprawy warzywnicze z certyfikatem lub bez niego). Poza tym bliskie sąsiedztwo rzeki pozwoli na nawadnianie upraw, co wraz z podniesieniem plonów wpłynie na zwiększenie dochodów z rolnictwa.

6. KOLEJNOŚĆ PRAC URZĄDZENIOWO – ROLNYCH I ICH KOSZTY

6.1. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo – rolne

Przeprowadzona analiza walorów środowiska przyrodniczego, rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz kierunków produkcji rolnej wykazała, że gmina Wisznia Mała jest gminą o charakterze rolniczo - rekreacyjnym. Najlepsze warunki do rozwoju rolnictwa posiadają obręby leżące w środkowej części gminy. Miejscowości leżące w północnej, północno – zachodniej i południowo - wschodniej części mają predyspozycje do rozwoju funkcji rolniczo – rekreacyjnej.

W celu określenia stopnia zapotrzebowania na prace urządzeniowo – rolne brano pod uwagę aspekty, które mogą mieć wpływ na poprawę organizacji prowadzenia działalności rolniczej oraz zmniejszenie kosztów z tym związanych, takie jak:

- długość dróg do przebudowy,
- długość rowów do odbudowy i konserwacji,
- ilość gruntów ANR do zagospodarowania,
- wskaźnik jakości gleb,
- ilość gruntów do zalesienia,

- wyłączenie gruntu pod inwestycje,
- powierzchnia pod budowę zbiorników wodnych.

W gminie wyznaczono trzy rejony w zależności od stopnia zapotrzebowania na prace urządzeniowo – rolne:

1. Rejony o dużym stopniu zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne:

- Piotrkowiczki,
- Rogoź,
- Strzeszów,
- Szewce,
- Wysoki Kościół.

2. Rejony o średnim zapotrzebowaniu na prace urządzeniowo-rolne:

- Kryniczno,
- Ligota Piękna,
- Machnice,
- Malin,
- Mienice,
- Ozorowice,
- Pierwoszów,
- Psary,
- Szymanów
- Wisznia Mała.

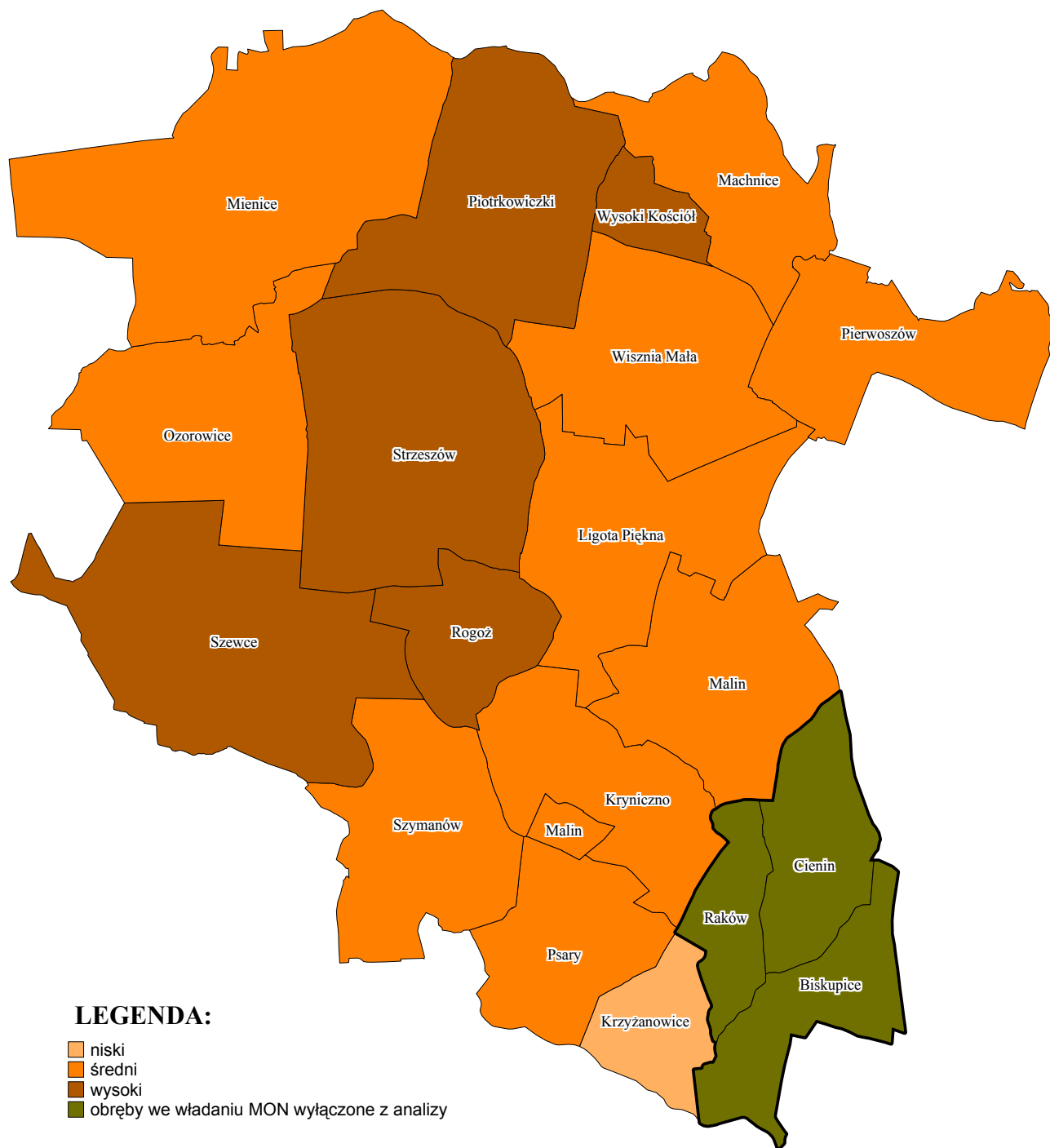
3. Rejony o małym stopniu zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne:

- Biskupice,
- Cienin,
- Krzyżanowice,
- Raków.

Prace urządzeniowo-rolne należy prowadzić według ustalonej kolejności. Decyzje o przystąpieniu do realizacji planu powinni podjąć mieszkańcy, w porozumieniu z Radą Gminy i Starostwem Powiatowym. Prace należałoby skoordynować z opracowaniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planem odnowy wsi i zachowania dziedzictwa kulturowego, co zapewni zgodność poczynań w sferze rolniczej i pozarolniczej oraz pomoże również w zdobywaniu środków finansowych z zewnątrz.

Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo – rolne przedstawiono na rysunku nr 27.

Rys. nr 27. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo - rolne.

6.2. Ogólne koszty oraz źródła finansowania przy realizacji podstawowych zabiegów urzędniowo – rolnych

Ogólny koszt zabiegów urzędniowo – rolnych dla gminy Wisznia Mała to kwota 33189,12 tys. PLN. W tabeli nr 42 przedstawiono jakie wydatki są konieczne w związku z realizacją planu urzędniowo – rolnego. Największych nakładów finansowych wymagają obręby:

- Strzeszów - 4464,90 tys. PLN,
- Szewce – 3712,22 tys. PLN,
- Piotrkowiczki - 3533,06 tys. PLN,
- Ozorowice - 3449,94 tys. PLN.

Ze względu na rodzaj i zakres prac urzędniowo - rolnych najistotniejszy wpływ ma koszt przebudowy dróg transportu rolnego. Wydatki modernizacji proponowanych dróg stanowiących własność gminy wynoszą 19656,00 tys. PLN, co stanowi 59,2% wszystkich kosztów.

Przy odpowiednim wykorzystaniu programów:

- Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” (SPO),
- Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004 – 2006 (PROW),

koszty wprowadzenia planu obciążające budżet gminy, czy prywatnych inwestorów mogą zostać zmniejszone nawet o 80%.

Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” ma celu zniwelowanie różnic w poziomie rozwoju obszarów wiejskich i terenów zurbanizowanych (czyli miejskich). Głównymi celami SPO są:

1. Poprawa konkurencyjności gospodarki rolno – żywnościowej.
2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Cele te realizowane są w ramach trzech priorytetów programu:

- I. wspieranie zmian i dostosowań w rolnictwie,
- II. zrównoważony rozwój obszarów wiejskich,
- III. rozwój i dostosowanie do norm Wspólnoty Europejskiej przetwórstwa artykułów rolnych.

SPO obejmuje lata 2004 – 2006 i jest finansowany w oparciu o środki Unii Europejskiej, pochodzące z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w Rolnictwie – Sekcja

Orientacji, w połączeniu ze środkami krajowymi pochodzącymi z budżetu państwa, samorządów oraz środki własne beneficjentów pomocy. Łączne nakłady środków publicznych w ramach tego programu wyniosą 1784,15 mln euro, z czego 1192,69 mln euro stanowią będą środki UE oraz 591,00 mln euro krajowe środki publiczne.

Jednym z celów SPO jest pomoc finansowa przy scaleniu gruntów. Pomoc polegać będzie na opracowaniu dokumentacji geodezyjno – prawnej, czyli poniesieniu nakładów związanych z pomiarami, wyznaczeniem granic, oszacowaniem wartości gruntów, zabudowań i innych obiektów, jak i w zagospodarowaniu poscaleniowym związanym z organizacją przestrzeni produkcyjnej.

SPO określa sposób finansowania prac scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego. Mianowicie 80% kosztów pochodzi ze środków Unii Europejskiej, a 20% z budżetu państwa. Wykorzystując ten program gmina może ograniczyć wydatki związane z wprowadzeniem planu urządzeniowo rolnego w życie. Kwota pochodząca ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa wynosi 21,25 mln euro. Wkład środków UE wynosi 17,00 mln euro. Jednak aby skorzystać z wyżej wymienionych środków przynajmniej 50% właścicieli gospodarstw rolnych musi złożyć wniosek o przeprowadzenie prac scaleniowych zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz wymogami ustalonymi w SPO.

PROW odnosi się do instrumentów finansowych z udziałem Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w Rolnictwie – Sekcja Gwarancji. Działania Planu są spójne z działaniami priorytetowymi SPO i tym samym zgodne ze strategicznym celem Narodowego Planu Rozwoju. Działania zaprogramowane w ramach obydwu programów są komplementarne i wzajemnie się uzupełniają w ramach nadrzędnego celu, jakim jest rozwój obszarów wiejskich. W skład działania PROW wchodzi:

- renty strukturalne,
- wspieranie gospodarstw niskotowarowych,
- wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
- zalesienia gruntów rolnych,
- dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE,
- wspieranie grup producentów rolnych,
- uzupełnienie płatności bezpośrednich,
- pomoc techniczna.

Źródła finansowe, z jakich gmina może skorzystać przy realizacji prac urządzeniowo rolnych, przedstawiono w tabeli nr 43.

Koszty podstawowych zabiegów urządzeniowo - rolnych

tabela nr 42

L.p.	Nazwa obrębu	Cieki melioracji podstawowych do konserwacji		Cieki melioracji szczegółowej do konserwacji		Cieki melioracji szczegółowej do odbudowy		Grunty wymagające regulacji stosunków wodnych		Planowana odbudowa oczek wodnych		Planowane zalesienia gruntów		Planowane zadrzewienie		Długość dróg do przebudowy		Scalenie gruntów		Razem koszty
		km	koszty w tys. zł	km	koszty w tys. zł	km	koszty w tys. zł	ha	koszty w tys. zł	ha	koszty w tys. zł	ha	Koszty w tys. zł	km	Koszty w tys. zł	km	koszty w tys. zł	ha	Koszty w tys. zł	koszty w tys. zł
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1.	Biskupice*	1,18	153,40	0,6	6,00															159,40
2.	Cienin*			2,5	25,00															25,00
3.	Krynitzno			11,2	112,00	1,6	128,00	4,04	48,48					2,1	6,30	5,2	1248,00			1542,78
4.	Krzyżanowice	2,90	377,00	2,0	20,00															397,00
5.	Ligota Piękna			12,0	120,00	0,8	64,00			1,08	324,00	20,31	162,48	6,0	18,00	4,7	1128,00			1816,48
6.	Machnice	4,07	529,10	1,9	19,00							1,93	15,44	6,9	20,70	2,6	624,00			1208,24
7.	Malin			11,2	112,00	0,3	24,00					24,10	192,80	4,7	14,10	4,3	1032,00			1374,90
8.	Mienice	2,84	369,20	7,4	74,00	3,2	256,00			0,98	294,00	16,90	135,20	4,8	14,40	2,1	504,00			1646,80
9.	Ozorowice	5,86	761,80	13,2	132,00	0,6	48,00					48,88	391,04	9,7	29,10	8,7	2088,00			3449,94
10.	Pierwoszów	3,03	393,90	2,4	24,00					0,76	228,00			1,8	5,40	2,9	696,00			1347,30
11.	Piotrkowiczki	1,09	141,70	15,3	153,00	0,9	72,00					15,62	124,96	12,6	37,80	9,0	2160,00	703,00	843,60	3533,06
12.	Psary	3,20	416,00	9,0	90,00									4,0	12,00	3,2	768,00			1286,00
13.	Raków*			4,1	41,00															41,00
14.	Rogoź			7,0	70,00	1,2	96,00							4,4	13,20	3,9	936,00	279,00	334,80	1450,00
15.	Strzeszów	3,66	475,80	8,4	84,00					0,16	48,00			7,3	21,90	11,5	2760,00	896,00	1075,20	4464,90
16.	Szewce	0,62	80,60	13,7	137,00	3,5	280,00	24,06	288,72					13,3	39,90	7,4	1776,00	925,00	1110,00	3712,22
17.	Szymanów	2,84	369,20	13,3	133,00	0,9	72,00							7,9	23,70	8,4	2016,00			2613,90
18.	Wisznia Mała	3,15	409,50	12,1	121,00	1,5	120,00			0,60	180,00	13,20	105,60	4,4	13,20	7,0	1680,00			2629,30
19.	Wysoki Kościół			1,2	12,00	1,1	88,00							2,3	6,90	1,0	240,00	120,00	144,00	490,90
Gmina		34,44	4477,20	148,5	1485,00	15,60	1248,00	28,10	337,20	3,58	1074,00	140,94	1127,52	92,2	276,60	81,9	19656,00	2923,00	3507,60	33189,12

* - Obręby we władaniu MON

źródło: Obliczenia własne – sierpień 2005 r.

Proponowane źródła finansowania prac urządzeniowo – rolnych

tabela nr 43

Rodzaj zabiegu		Zadania		Źródła finansowania	Zakres finansowania	Jednostka, instytucja realizująca i współdziałająca
L.p.	Nazwa	L.p.	Nazwa			
1	2	3	4	5	6	7
1	Poprawa rolniczej przestrzeni produkcyjnej	1.1	Uaktualnienie ewidencji gruntów	budżet Starostwa Powiatowego	Aktualizacja ewidencji i klasyfikacji gruntów.	Starostwo Powiatowe
				właściciele gruntów		właściciele gruntów
		1.2	Gospodarka wodna. Poprawa stanu urządzeń melioracyjnych.	WFOŚ i GW	Ochrona i kształtowanie środowiska.	Urząd Gminy
				budżet gminy		Urząd Gminy
				EFO i GR	Gospodarka zasobami wodnymi wsi.	MR i RW (SPO)
					Inwestycje z zakresu melioracji podstawowych i szczegółowych.	DZM i UW
						AR i MR
						Urząd Marszałkowski
		1.3	Kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw	środki własne	Inwestycje w gospodarstwach rolnych	gospodarstwa rolne
				AR i MR, EFO i GR		AR i MR (SPO)
					AR i MR, EFO i GR Skarb Państwa	Zakup gruntów rolnych.
				MR i RW		Ułatwienie startu młodym rolnikom
Pomoc młodym rolnikom przy zakupie gruntów.	gospodarstwa rolne					
	MR i RW					

1	2	3	4	5	6	7
1	Poprawa rolniczej przestrzeni produkcyjnej	1.3	Kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw	EFO i GR Skarb Państwa	Scalenia gruntów rolnych.	gospodarstwa rolne MR i RW (SPO) AR i MR Urząd Marszałkowski Starostwo Powiatowe
				EFO i GR, PROW Skarb Państwa	Renty strukturalne.	gospodarstwa rolne MR i RW (PROW) AR i MR KRUS
				ANR	Sprzedaż nieruchomości rolnych na raty.	gospodarstwa rolne Starostwo Powiatowe
				TFOGR	Ochrona, rekultywacja i poprawa jakości gruntów rolnych.	Urząd Gminy
			TFOGR	Ochrona, rekultywacja i poprawa jakości gruntów rolnych.	Urząd Gminy	
			budżet gminy		Urząd Gminy	
			EFO i GR	Urządzanie dróg transportu rolnego w ramach zagospodarowania poscaleniowego.	MR i RW (SPO) AR i MR Urząd Marszałkowski Starostwo Powiatowe Urząd Gminy	
			EFO i GR	Budowa i /lub modernizacji dróg wewnętrznych, w tym dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych.	gospodarstwa rolne przedsiębiorstwa na terenach wiejskich PGL MR i RW (SPO) AR i MR Urząd Marszałkowski Starostwo Powiatowe Urząd Gminy	

1	2	3	4	5	6	7
1	Poprawa rolniczej przestrzeni produkcyjnej	1.5	Modernizacja sieci dróg publicznych	BŚ - PAOW	Infrastruktura wiejska.	Urząd Gminy
2	Poprawa stanu produkcji rolniczej	2.1	Dostosowanie produkcji roślinnej do warunków przyrodniczych ze szczególnym rozwijaniem w szerszym zakresie warzywnictwa, sadownictwa, nasiennictwa, kwiaciarstwa.	AR i MR, EFO i GR	Rozpoczęcie lub zwiększenie produkcji.	gospodarstwa rolne MR i RW (SPO)
				AR i MR		
				środki własne	Restrukturyzacja przetwórstwa i poprawa marketingu owoców i warzyw.	gospodarstwa rolne IJHARS
				TFOGR	Ochrona, rekultywacja i poprawa jakości gruntów rolnych.	gospodarstwa rolne
				środki własne		gospodarstwa rolne IJHARS
				AR i MR	Branżowy program mleczarski.	gospodarstwa rolne
		2.2	Rozwój produkcji zwierzęcej w tym odbudowa stada i bydła.	EFO i GR	Restrukturyzacja produkcji mleka.	gospodarstwa rolne MR i RW (SPO)
						AR i MR
						Powiatowy Lekarz Weterynarii
		2.3	Doskonalenie organizacji rynku i przetwórstwa produktów żywnościowych zgodnie ze standardami Unii Europejskiej.	EFO i GR	Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych oraz dostosowanie produkcji rolnej do standardów Unii Europejskiej.	FFW
						inwestycje w gospodarstwach.
osoby zajmujące się skupem i przetwórstwem						
MR i RW						
AR i MR (SPO, PROW)						
IJHARS						

1	2	3	4	5	6	7
2	Poprawa stanu produkcji rolniczej	2.3	Doskonalenie organizacji rynku i przetwórstwa produktów żywnościowych zgodnie ze standardami Unii Europejskiej.	EFO i GR	Zakładanie grup producenckich.	grupy producentów rolnych MR i RW (PROW)
						AR i MR
		2.4	Restrukturyzacja i inwestycje w gospodarstwach rolnych.	EFO i GR	Budowa lub remont budynków, zakup maszyn, zwierząt, nasion itp.	gospodarstwa rolne MR i RW
						AR i MR (SPO)
				EFO i GR	Pomoc młodym rolnikom w inwestycjach dotyczących produkcji rolnej	gospodarstwa rolne MR i RW
						AR i MR (SPO)
		EFO i GR, PROW Skarb Państwa	Wsparcie gospodarstw niskotowarowych	gospodarstwa rolne MR i RW (PROW)		
				AR i MR		
3	Kształtowanie i ochrona środowiska przyrodniczego.	3.1	Zwiększenie lesistości poprzez zalesienia gruntów marginalnych oraz tworzenie systemu zadrzewień śródpolnych i przydrożnych.	EFO i GR	Programy rolno – środowiskowe i zalesienia gruntów.	gospodarstwa rolne MR i RW (PROW)
						AR i MR

1	2	3	4	5	6	7
3	Kształtowanie i ochrona środowiska przyrodniczego.	3.1	Zwiększenie lesistości poprzez zalesienia gruntów marginalnych oraz tworzenie systemu zadrzewień śródpolnych i przydrożnych.	Fundusz Leśny	Wspieranie zalesień gruntów.	gospodarstwa rolne
				EKOFUNDUSZ	Wybrane cele proekologiczne.	bez ograniczeń
		3.2	Rekultywacja i kształtowanie krajobrazu wiejskiego.	Fundacja Partnerstwo Dla Środowiska	Inicjatywy proekologiczne	Urząd Gminy
				TFOGR, WFOŚ i GW Fundusz Leśny	Ochrona, rekultywacja i poprawa jakości gruntów rolnych	Urząd Gminy gospodarstwa rolne
				EFG i OR	Dostosowanie użytkowania gruntów do warunków przyrodniczych, utrzymanie krajobrazu.	gospodarstwa rolne
						MR i RW (PROW)
						AR i MR
						Urząd Marszałkowski Starostwo Powiatowe
		Urząd Gminy				
		3.3	Nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w celu wykorzystania walorów przyrodniczo - krajobrazowych	budżet gminy	Cele proekologiczne, turystyka i rekreacja.	Urząd Gminy
3.4	Wyznaczenie ścieżek rowerowych oraz tras turystycznych i edukacyjnych w miejscach atrakcyjnych na obszarze gminy, a także rozwój związanej z tym bazy turystycznej (miejsca biwakowe, parkingi, punkty gastronomiczne itp.)	EFRWP	Przedsięwzięcia inwestycyjne na terenach wiejskich w zakresie agroturystyki.	Urząd Gminy		
		FFW	Inwestycje.	Urząd Gminy		

1	2	3	4	5	6	7		
3	Kształtowanie i ochrona środowiska przyrodniczego.	3.4	Wyznaczenie ścieżek rowerowych oraz tras turystycznych i edukacyjnych w miejscach atrakcyjnych na obszarze gminy, a także rozwój związanej z tym bazy turystycznej (miejsca biwakowe, parkingi, punkty gastronomiczne itp.)	WFOŚ i GW	Ochrona i kształtowanie środowiska.	Urząd Gminy		
				EFO i GR	Udostępnianie lasu, urządzenie miejsc wypoczynku i rekreacji, modernizacja bazy turystycznej i edukacyjnej.	Nadleśnictwo		
						właściciele lasów		
						MR i RW		
AR i MR (SPO)	Urząd Marszałkowski							
Starostwo Powiatowe	Urząd Gminy							
3.5	Budowa i modernizacja w zakresie infrastruktury technicznej	WFOŚ i GW	Sieć wodociągów i kanalizacji	Urząd Gminy				
4	Rozwijanie alternatywnych źródeł dochodu.	4.1	Tworzenie możliwości uzyskiwania dodatkowych źródeł dochodu przez ludność rolniczą.	AR i MR	Działalność agroturystyczna w ramach linii inwestycyjnej podstawowej.	zainteresowani mieszkańcy wsi		
				EFRWP	Przedsięwzięcia inwestycyjne na obszarach wiejskich w zakresie agroturystyki.	zainteresowani mieszkańcy wsi		
				EFR i OR	Rozbudowa i adaptacja budynków na cele agroturystyczne, urządzenie miejsc do wypoczynku, zakup sprzętu turystycznego i rekreacyjnego do działalności agroturystycznej.	gospodarstwa rolne		
						MR i RW		
						AR i MR (SPO)		
				Urząd Marszałkowski				
				4.2	Wykorzystanie istniejących budynków po byłych PGR-ach jako bazy do prowadzenia działalności gospodarczej i społeczno-kulturalnej oraz modernizacja obiektów i urządzeń służących użyteczności publicznej.	AR i MR	Inwestycje służące zagospodarowaniu budynków po PGR-rach.	inwestorzy
						ANR	Sprzedarż nieruchomości rolnych na raty.	inwestorzy
						środki własne		inwestorzy
						EFO i GR	Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego.	Urząd Marszałkowski (SPO)
MR i RW								
AR i MR								
Urząd Gminy								

Wyjaśnienia skrótów:

ARiMR	- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
ANR	- Agencja Nieruchomości Rolnych
BGK	- Bank Gospodarstwa Krajowego
BŚ-PAOW	- Bank Światowy – Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich
EFG i OR	- Europejski Fundusz Gwarancji i Orientacji w Rolnictwie
EFRWP	- Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej
FFW	- Fundacja Funduszu Współpracy
FRRPR	- Fundacja Na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa
FWW	- Fundacja Wspomagania Wsi
IJHRS	- Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
KRUS	- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
MR i RW	- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
NFOŚ i GW	- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PGL	- Państwowe Gospodarstwo Leśne
PROW	- Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich
SPO	- Sektorowy Program Operacyjny
TFOGR	- Terenowy Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych
WFOŚ i GW	- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
DZM i UW	- Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

7. WNIOSKI

1. Gmina posiada dobrze rozbudowaną sieć rzeczną o łącznej długości 34,4 km, na którą składają się 4 ciekły podstawowe. Stan rzek jest dobry, dlatego wymagają one jedynie na całej swej długości zabiegów konserwacji.
2. Modernizacja wałów przeciwpowodziowych biegnących wzdłuż rzeki Widawa w obrębach Szewce, Szymanów, Psary i Krzyżanowice o łącznej długości 9,8 km zabezpieczy wyżej wymienione wsie przed ewentualnymi skutkami wystąpienia powodzi i lokalnych podtopień.
3. Budowa nowych zbiorników wodnych o powierzchni 29,10 ha w miejscowościach Szymanów, Pierwoszków oraz odbudowa licznie występujących w gminie oczek wodnych przyczyni się zwiększenie atrakcyjności krajobrazu wiejskiego oraz wpłynie w ich obrębie na poprawę lokalnego mikroklimatu.
4. Przeprowadzenie prac konserwacyjnych rowów melioracji szczegółowej na długości 148,5 km oraz odbudowa 15,6 km rowów w 11 obrębach przyczyni się do zlikwidowania pojawiających się w okresach mokrych lokalnych podtopień i poprawy działania systemu drenarskiego.

5. Położenie gminy oraz walory krajobrazowe, przyrodnicze i znajdujące się na jej terenie liczne zabytki stwarzają możliwości rozwoju Wiszni Małej w kierunku turystyki i rekreacji, która może być alternatywnym, bądź dodatkowym źródłem dochodów dla mieszkańców. Szczególnie atrakcyjnymi miejscami tego typu są Wzgórza Trzebnickie i grunty wzdłuż rzeki Widawa, gdzie postuluje się objęcie tych terenów prawną ochroną.
6. Licznie występujące na terenie gminy szlaki rowerowe i piesze o długości 47,0 km są przede wszystkim główną atrakcją turystyczną dla mieszkańców pobliskiego miasta Wrocławia. Istniejąca sieć ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych można zwiększyć o kolejne 28,7 km, co wpłynie na podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy. Dodatkowym atutem dla Wiszni Małej jest wytyczenie i urządzenie szlaków do uprawiania turystyki konnej.
7. Przystosowanie rzeki Widawa do organizacji spływów kajakowych, należy realizować w porozumieniu z gminami leżącymi wzdłuż jej biegu oraz władzami miasta Wrocławia.
8. Grunty niskich klas bonitacyjnych, które aktualnie są odłogowane mogą zostać zagospodarowane dzięki założeniu na nich upraw leśnych. Wprowadzenie w życie projektu granicy rolno – leśnej pozwoli zagospodarować te tereny i przyczyni się do zwiększenia stopnia lesistości o 1,3%, który wynosić będzie 15,5%.
9. Występująca w północnej części gminy erozja wietrzna i wodna może zostać ograniczona dzięki wprowadzeniu na te tereny nowych zadrzewień pasmowych (o długości 92,2 km) wzdłuż dróg transportu rolnego. Nowe zadrzewienia wpłyną również na poprawę atrakcyjności krajobrazu wiejskiego.
10. Perspektywiczne planowanie wyłączenia 1773,62 ha użytków rolnych z produkcji rolnej, z przeznaczeniem pod: zalesienie, inwestycje, budowę nowych dróg, spowoduje zmniejszenie użytków rolnych o 25,6%.
11. Spośród wszystkich gospodarstw rolnych w gminie, około 23,3% może zapewnić ich właścicielom uzyskanie dochodu parytetowego przy prowadzeniu produkcji roślinnej w połączeniu z hodowlą bydła mlecznego na areale minimum 19,0 ha, natomiast 14,7% z istniejącej liczby gospodarstw może uzyskać ten dochód zajmując się tylko produkcją roślinną przy minimalnej powierzchni 30,0 ha.

12. Poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych może nastąpić poprzez swobodny przepływ ziemi pomiędzy rolnikami, dzierżawy długookresowe oraz skorzystanie przez rolników w wieku przedemerytalnym (56-65 lat) z ustawy „O rentach strukturalnych”.
13. Gospodarze posiadający arealy nie zapewniające uzyskanie dochodu parytetowego mogą podwyższyć go decydując się na działalność pozarolniczą korzystając przy tym z działania „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodu” zawartego w SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”.
14. W ramach poprawy przestrzeni organizacyjnej gospodarstw rolnych na terenie gminy Wisznia Mała proponuje się przeprowadzenie zabiegu scalenia gruntów na powierzchni 2923 ha w miejscowościach: Piotrkowiczki, Rogoź, Strzeszów, Szewce i Wysoki Kościół.
15. Poprawa stanu technicznego poprzez modernizację i przebudowę nawierzchni (dróg transportu rolnego) o długości 114,4 km przyczyni się do: zmniejszenia kosztów produkcji, zapewni racjonalną obsługę pól, zmniejszy koszty eksploatacji maszyn rolniczych, a także stworzy nowe dogodniejsze połączenia pomiędzy poszczególnymi miejscowościami.
16. Walory krajobrazowe gminy, zróżnicowane ukształtowanie terenu stwarzają możliwości do rozwinięcia agroturystyki, natomiast bardzo dobre warunki naturalne pozwalają na rozwinięcie istniejących kierunków produkcji rolniczej, jak: sadownictwo, ogrodnictwo, uprawa roślin zbożowych.
17. Założenie grup producenckich przez rolników przyczyni się do zwiększenia konkurencyjności na rynku lokalnym, pozwoli pozyskać nowe rynki zbytu, wyeliminuje do minimum koszty związane z pośrednictwem itp. Gospodarze tworzący daną grupę mogą liczyć na wsparcie finansowe w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004- 2006 (PROW) opracowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
18. Największe zapotrzebowanie na prace urządzeniowo – rolne występuje w 5 obrebach: Piotrkowiczki, Rogoź, Strzeszów, Szewce i Wysoki Kościół.

19. Przewidywany koszt zabiegów urządzeniowo – rolnych wyniesie: 33189,12 tys. PLN. W kwocie tej zawiera się między innymi: przebudowa dróg transportu rolnego 19656,00 tys. PLN, konserwacja cieków melioracji podstawowej na kwotę 4477,20 tys. PLN oraz przeprowadzenie zabiegów scaleniowych 3507,60 tys. PLN. Największych nakładów finansowych wymagają obręby: Strzeszów 4464,90 tys. PLN, Szewce 3712,22 tys. PLN, Piotrkowiczki 3533,06 tys. PLN i Ozorowice 3449,94 tys. PLN.
20. Finansowanie poszczególnych prac może odbywać się w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego – „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich 2004 – 2006” i Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004 – 2006, zgodnie z ustaleniami zawartymi w tych programach.

8. WYKAZ TABEL

Nr tabeli	Tytuł	Nr str.
1	2	3
1.	Struktura wiekowa ludności wiejskiej.	11
2.	Ludność rolnicza.	14
3.	Wykształcenie ludności rolniczej.	17
4.	Stopa bezrobocia	19
5.	Bezrobotni wg wieku, poziomu wykształcenia, stażu pracy i czasu pozostawania bez pracy.	20
6.	Zbiorcze zestawienie udokumentowanych lub zarejestrowanych złóż kopalin w gminie	23
7.	Gleboznawcza klasyfikacja gruntów.	28
8.	Wskaźnik jakości gleb.	32
9.	Erozja wietrzna i wodna.	35
10.	Struktura użytkowania gruntów.	39
11.	Struktura użytków rolnych.	42
12.	Struktura władania gruntami.	44
13.	Struktura władania użytkami rolnymi.	46
14.	Dzierżawa gruntów w powierzchni gospodarstw indywidualnych.	51
15.	Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych.	53
16.	Gospodarstwa indywidualne o powierzchni powyżej 15 ha.	54
17.	Rozdrobnienie gruntów własnych gospodarstw prywatnych.	58
18.	Struktura gospodarstw według wieku użytkownika.	61
19.	Plony podstawowych upraw z roku 2004.	63
20.	Grunty odłogowane.	64
21.	Struktura zasiewów.	66
22.	Stan inwentarza w sztukach fizycznych i w sztukach dużych.	69
23.	Obsada inwentarza w sztukach dużych na 100 ha użytków rolnych.	70
24.	Dochodowość netto poszczególnych kierunków produkcji rolniczej.	73
25.	Wyposażenie wsi w infrastrukturę techniczną.	78
26.	Gęstość sieci drogowej.	80
27.	Stan techniczny sieci drogowej.	81

1	2	3
28.	Wyposażenie rolnictwa.	84
29.	Zakłady i podmioty obsługujące rolnictwo.	86
30.	Melioracje podstawowe.	98
31.	Zbiorniki wodne	98
32.	Melioracje szczegółowe.	99
33.	Grunty przeznaczone do zalesienia według władania.	112
34.	Stopień lesistości.	113
35.	Długość zadrzewień istniejących i projektowanych.	117
36.	Bilans użytków rolnych w gminie.	120
37.	Gospodarstwa mogące utrzymać się z użytków rolnych na poziomie porównywalnym.	125
38.	Drogi do przebudowy.	135
39.	Zestawienie dróg do przebudowy.	136
40.	Opłacalność produkcji wybranych owoców twardych.	139
41.	Opłacalność produkcji wybranych owoców miękkich.	140
42.	Koszty podstawowych zabiegów urządzeniowo - rolnych.	147
43.	Proponowane źródła finansowania prac urządzeniowo – rolnych.	148

9. WYKAZ RYSUNKÓW

Nr rys.	Tytuł	Nr str.
1	2	3
1.	Regiony funkcjonalne Dolnego Śląska.	8
2.	Struktura wiekowa ludności wiejskiej.	12
3.	Ludność rolnicza pracująca we własnym gospodarstwie rolnym.	15
4.	Bezrobocie wg wieku.	21
5.	Bezrobocie wg wykształcenia.	21
6.	Bezrobocie wg stażu pracy.	21
7.	Wskaźnik jakości gleb.	33
8.	Grunty zagrożone erozją.	36
9.	Lesistość.	38
10.	Udział sektora prywatnego i publicznego w pow. użytków rolnych.	48
11.	Średnia powierzchnia gospodarstw indywidualnych bez gospodarstw wielkoobszarowych.	52
12.	Udział gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha w ogólnej powierzchni gospodarstw indywidualnych.	55
13.	Średnia liczba działek w gospodarstwie.	59
14.	Średnia powierzchnia działki w gospodarstwie.	60
15.	Grunty odłogowane.	65
16.	Produkcja roślinna.	67
17.	Obsada inwentarza [SD/100ha UR].	71
18.	Drogi asfaltowe i zaorane.	82
19.	Wyposażenie gospodarstw w ciągniki.	85
20.	Gospodarka wodna.	100
21.	Walory turystyczne i krajobrazowe.	110
22.	Zalesienia i zadrzewienia.	118
23.	Tereny zabudowane, przewidziane pod inwestycje i pod zalesienia.	121
24.	Ilość gospodarstw mogących utrzymać się z użytków rolnych na poziomie porównywalnym.	126
25.	Potrzeby przeprowadzenia scalenia.	132
26.	Drogi transportu rolnego planowane do modernizacji.	137

1	2	3
27.	Kolejność prac urządzeniowo – rolnych.	144

10. WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

1. Ustawa z dnia 30.04.2004 r. o rentach strukturalnych w rolnictwie (Dz. U. nr 114, poz. 1191 z 2004 r.)
2. Ustawa z dnia 28.09.1999 r. o lasach (DZ.U. nr 56 poz. 679 z 2000 r. z póź. zm.)
3. Ustawa z dnia 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (DZ.U. nr 80 poz.717 z 2003 r.)
4. Ustawa z dnia 3.02.1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (DZ.U. nr 16 poz. 78 z 1995 r. z póź. zm.)
5. Ustawa z dnia 27.04.2001 r. prawo ochrony środowiska (DZ.U. nr 62 poz. 627 z 2001 r. z póź. zm.)
6. Ustawa o scaleniu i wymianie gruntów (tekst jednolity Dz. U. z dnia 1989 r nr 58, poz. 349) z późniejszymi zmianami.
7. Ustawa o grupach producenckich i ich związkach z 15.09.2000 r. (Dz. U. nr 88, poz. 983 z 2000 r.)
8. Ustawa kształtowaniu ustroju rolnego z dnia 11.04.2003 r. (Dz. U. nr 64, poz. 592 tekst jednolity z 2003 r.)
9. Ustawa o samorządzie gminnym z 8.03.1990 r. (Dz. U. nr 142, poz. 1591 tekst jednolity z 2001 r.)
10. Ustawa o samorządzie województwa z 5.06.1998 r. (Dz. U. nr 91, poz. 576 z 2000 r z póź. zm.)
11. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na zalesienie gruntów rolnych objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (DZ. U. Nr 187 poz. 1929) z dnia 11 sierpnia 2004 r.
12. Częściowe miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego
13. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia Mała – Wrocław 1999 r.
14. Zmiany do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wisznia Mała – Wrocław 2003 r.
15. Strategia rozwoju gminy Wisznia Mała 2002 r.
16. Diagnoza Gminy Wisznia Mała 2001 r.
17. Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego. Urząd Marszałkowski we Wrocławiu, Wrocław 2000 r.

18. Wytyczne w sprawie ustalenia granicy rolno – leśnej. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Warszawa 2003 r.
19. Projekt granicy rolno-leśnej gminy Wisznia Mała. Biuro Geodezji i Terenów Rolnych we Wrocławiu, 1999 r.
20. Strona internetowa Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej: www.ukie.gov.pl
21. Wojewódzki Program Rozwoju Sektora Rolno – Spożywczego
Urząd Marszałkowski 2002 r.
22. Wytyczne do planów wojewódzkiego konserwatora zabytków.
23. Okolice Wrocławia – 12 tras pieszych dla każdego. Przewodnik krajoznawczo –
turystyczny – Wrocław 1999 r.
24. Studium Zagospodarowania Turystycznego Dolnośląskich Odcinków Szlaków
Wodnych 2004 r.
25. Sektorowy Program Operacyjny. Restrukturyzacja i modernizacja sektora
żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich 2004 – 2006. Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi 2004 r.
26. Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi 2004 r.
27. IMiGW w Wiszni Małej.